

1982/83:105

Onsdagen den 23 mars fm.

Kl. 10.00

1 § Kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i utrikesutskottet under Lena Wallgrens ledighet anmält hennes ersättare Ulla Voss-Schrader.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i utrikesutskottet

Ulla Voss-Schrader (m)

2 § Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

3 § Enligt inkommet läkarintyg var *Nils-Olof Grönhagen* sjukskriven under tiden den 23 mars–den 30 april.

Erforderlig ledighet beviljades.

Talmannen anmälde att *Sven Lundberg* (s) skulle tjänstgöra som ersättare för Nils-Olof Grönhagen.

4 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1982/83:97 till konstitutionsutskottet

1982/83:124 till arbetsmarknadsutskottet

1982/83:134 till justitieutskottet

5 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1982/83:25 och 26

Skatteutskottets betänkanden 1982/83:28–32

Jordbruksutskottets betänkande 1982/83:24

Näringsutskottets betänkanden 1982/83:23 och 26

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

6 § Rekonstruktion av Statsföretagsgruppen

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:25 om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen (prop. 1982/83:68).

Anf. 2 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m):

Herr talman! Nya stödmiljarder, nya pratsamheter och nya gnugganden på luddiga målformuleringar, och en ny organisation som inte är ny – det är vad dagens debatt handlar om för de statliga företagen.

När Statsföretag bildades 1969 innebar det att det direkta ansvaret för dessa företag fördes från regeringskansliet till detta koncernbolag. I statsutskottets utlåtande 1969:168 hette det: "Den föreslagna ansvarsuppdeleningen mellan Kungl. Maj:t och förvaltningsbolaget ser utskottet som ett nödvändigt led i vad avser en rationell ledning av de statliga företagen."

Men i den proposition som nu behandlas skriver statsrådet Roine Carlsson: "De tyngsta dotterbolagen och intresseföretagen – – är av sådan storlek i fråga om resultatvariationer, investeringsvolymen o. d. att vart och ett av dessa bolag i vissa lägen kan sätta Statsföretags hela existens på spel." Vad som var en socialistisk nödvändighet i går är ett socialismens hot i dag.

Statsutskottet gjorde gällande 1969 att "behovet av en formell och funktionell samordning av de statliga företagen för att tillvarata de fördelar och möjligheter som bör finnas i en företagsgrupp av denna storlek och med gemensam ägare har enligt utskottets mening utförligt belysts i propositionen. En sådan samordning bör bl. a. förbättra möjligheterna att anpassa den statliga företagssektorn till förändringar i marknadsförutsättningar, produktionsmetoder och andra konkurrensbetingelser."

Dåvarande industriministern Wickman yttrade i kammardebatten 1969: "Den organisation som föreslås i propositionen går just ut på att minska byråkratin och få en klar ansvarsfördelning som skapar den frihet för hela företagsgruppen som är en förutsättning för att åstadkomma en effektiv verksamhet i enlighet med de näringspolitiska värderingarna." Men nu gör man tvärtom! Åtminstone enligt socialdemokraterna från 1969 borde detta resultera i byråkrati, ofrihet och ineffektivitet.

Ett dussin års erfarenheter har också obarmhärtigt avslöjat socialdemokratins näringspolitiska luddigheter. Det har varit dyrt för skattebetalarna. Stödmiljarderna har under årens lopp hopats. Bara i dag gäller det att varje svensk skall få nöjet att tillskjuta 1 000 kr.

Socialdemokraterna föreslår nu att de tyngsta statliga företagen skall läggas direkt under regeringskansliet, dvs. närmast under industridepartementet. Det var ju den uppläggningsen som man under åren fram till 1969 hade funnit så pass dålig att den borde överges. Vad är det då som gör att den nu skall fungera? Inte kommer det att bli bättre av att det under tiden blivit inte en utan två industriministrar. Detta fenomen är i stället ett index på hur grundläggande fel strategin med en alltmer vidlyftig statlig företagsverksamhet är.

Statsutskottet skrev 1969: "Genom att det föreslagna förvaltningsbolaget inrättas blir det möjligt att i större utsträckning än nu hänföra politiska beslut och beslut av verkställande natur till skilda organ, vilket innebär praktiska fördelar och står i överensstämmelse med traditionen inom svensk förvaltning." Samma formulering användes av Krister Wickman i propositionen, och han skrev dessutom: "Problemens karaktär skiljer sig från de i departementen vanligen förekommande. Därför är erfarenheterna av problemens lösande också begränsade. Det är inte rimligt att räkna med att de specialist- och servicefunktioner som aktualiseras av samordningen bör ankomma på ett departement." Han uttalade vidare: "Genom inrättandet av ett förvaltningsbolag för statens företagsintressen i allmänhet avlastas Kungl. Maj:t det ägaransvar som är direkt inriktat på de olika företagens skiftande verksamhet ——. Den ägarfunktion som Kungl. Maj:t efter tillkomsten av ett förvaltningsbolag har att utöva kan koncentreras på förvaltningsbolaget självt." Likväl är det denna dåliga uppläggning som socialdemokraterna nu i stort vill återgå till.

Herr talman! Det har sitt intresse att ställa dessa olika uttalanden från 1969 och 1983 mot varandra för att belysa virrigheten i socialdemokraternas näringspolitik och den pösighet med vilken företagsstrategiska uttalanden görs. Men saken har inte bara detta allmänna intresse. När man nu väljer organisation spelar det också en stor roll för framtiden. Den nu framlagda propositionen innebär – jag upprepar det – att man återgår till en ordning som 1969 ansågs ha givit mycket dåliga resultat.

När Statsföretagsfrågan utreddes på 1960-talet skrev riksbanksfullmäktige ett remissyttrande, i vilket man förklarade förslaget vara ett uttryck för "en till övertro gränsande tilltro till vad enbart organisatoriska förändringar i toppen av en stor och högst varierad ekonomisk verksamhet kan åstadkomma". Det är, statsrådet Carlsson, en mycket bra beskrivning också av den proposition som nu är framlagd. Det saknas i propositionen en redogörelse för hur *verksamheten* skall bedrivas för att det skall fungera bättre.

Statsrådet Carlsson uttalar i propositionen dock vissa principer för den nya organisationen. Det är självfallet intressant att ta del av dessa, då man skulle kunna tro att man där kan få ledning vid bedömningen av varför den 1969 förkastade uppläggningsen nu skall fungera. Statsrådets principer är dock förvånande. Till stor del är det självklarheter, som knappast borde behöva uttalas. "För såväl staten som företagen är det väsentligt att moderbolagen i de statliga koncernerna har hög kompetens för sin uppgift", heter det t. ex. Det är enligt min mening en självklarhet, som knappast behöver sägas. Om statsrådet anser att det behöver sägas är det graverande. Statsrådet skriver också att "moderbolag som mellanled i förvaltningen av de statliga bolagen får inte medföra att kompetensen koncentreras till moderbolaget och att dotterbolagens kompetens utarmas". Om även detta behöver sägas är det graverande för hur verksamheten inom den statliga företagsamheten bedrivs. Det är också en trivialitet att säga: "Staten måste som ägare av företag ha ett effektivt inflytande över policyfrågor ——".

Dessa citat vore inte så allvarliga, om de var så att säga framgrävda ur ett

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

stort antal sidor som behandlar principerna för den statliga verksamheten. Om man citerar ur en mångfald textsidor går det alltid att vrida till det så att citaten kan bli anmärkningsvärda. Men så har inte jag gått till väga. De sentenser som jag har citerat är huvudpunkter i den halva trycksida i propositionen som handlar om organisationsprinciper för den statliga företagssektorn. Om man läste sådana banaliteter i ett prospekt från ett privat företag som ville göra en nyemission skulle nyteckningen gå dåligt. Men det är också typiskt för de statliga företagen att de kan ta mer lätt på sådant, eftersom det här helt bekvämt gäller att med politiska medel tilltvinga sig pengar från medborgarna.

På denna halva trycksida i propositionen finns härutöver en princip som upphöjs till "huvudprincip". Den lyder: "Huvudprincipen bör vara att statliga bolag grupperas i koncerner." Men av denna princip finns inte så mycket i propositionen och ännu mindre i utskottsbetänkandet. Visserligen finns det rumphuggna Statsföretag kvar som en koncern, men mycket mer är det nu inte. SSAB och LKAB ville statsrådet Carlsson föra ihop till en koncern under NJA, men det förslaget har inte mottagits med någon entusiasm och har också fallit. Huvudprincipen har alltså befunnits tokig.

Statsrådet Carlsson har antagit den principen för sitt eget handlande att han inte skall prata förrän han tänkt färdigt. Det är i sig självt en god princip. Men jag undrar om Statsföretagspropositionen verkligen kan vara ett uttryck för denna gyllene maxim.

Herr talman! Inte minst med tanke på att socialdemokraterna nu står inför ett haveri av sin pompöst lanserade Statsföretagsidé från 1969 borde de ha varit noggrannare när det gällt att anta nya organisatoriska principer. Alldeles särskilt noggranna i motiveringen för dessa borde de ha varit, när de nu fastnar för att ta ett steg tillbaka till den uppläggning som de själva tidigare ansett undermålig.

Moderata samlingspartiet avstyrkte att man 1969 skulle bilda ett så svårhanterat konglomerat som Statsföretag. Vår bedömning har visat sig riktig. Detta innebär inte att man skall satsa på den uppläggning som socialdemokraterna nu vill återgå till. Den har avsevärda nackdelar, som de själva påtalade 1969. Vårt alternativ är att i stor utsträckning försälja de statliga företagen genom en börsintroduktion. Härigenom kan vi få en ökad professionalism i företagsskötseln. Statskassan kan avlastas stora utgifter både i nuet och för framtiden. Inkomsterna vid försäljningen kan användas till att rekonstruera verksamheten vid vissa förlustföretag. Den gräns som måste finnas mellan statlig förvaltning och politiska beslut å ena sidan och företagsskötsel å den andra kan man också uppnå med denna metod, på ett mycket enklare och smärtfriare sätt än med alla dessa organisatoriska turer runt de statliga företagen som vi får bevittna.

Jag vill inte idyllisera privat företagsamhet. Det finns många företag inom denna sektor som har misslyckats, alldeles särskilt när kostnadsnivån i största allmänhet i näringslivet har varit för hög. Vidare finns det många statliga företag som är välskötta. Men i genomsnitt har de privata företagen utvecklats mycket bättre vad gäller sysselsättning, export och lönsamhet. Vi

moderater vill dra slutsatser av detta enkla förhållande. De statliga företagssubventionerna har i allt väsentligt gått till de statliga företagen. Fördelen med att ha ett enskilt näringsliv är dessutom att konkurrensvillkoren blir lika och att just gränsen mellan myndighetsutövning och företagskötsel, mellan politik och företagande hålls isär. Inte heller behövs det ett så smärtsamt kämpande med olika mer eller mindre luddiga målformuleringar för de statliga företagen. De statliga företagsledningarna, som har aptit på att begrunda och begripa sig på de språkliga turerna runt de målsättningsformuleringar som vi har fått 1969 och i dagens proposition, har antagligen andra kvalifikationer än att vara framgångsrika företagschefer.

En fördel med det statliga företagandet under socialdemokraternas s. k. aktiva näringspolitik har varit att allmänheten fått helt klart för sig vilka olägenheter det är med socialiseringar. Det tycks också stå en något undantag runt tankarna på socialiseringsaktioner av traditionellt slag även hos de socialdemokratiska ideologerna.

Dagens socialdemokratiska förslag är att de statliga företagen skall bistås med mer än 5 miljarder i bidrag. Det är alltså nästan 1 000 kr. per svensk eller 2 000 kr. per förvärvsarbetande svensk. Detta skall ske bl. a. genom direkta bidrag. En annan finurlig metod är att man så att säga socialiserar redan statliga företag genom att köpa över dem från Statsföretag till ett överpris. Det har sitt intresse att notera att när man bildade Statsföretag fick företaget sin första subvention genom att bolaget fick överta dessa företag från staten till ett undervärderat pris. Nu gör man transaktionen åt andra hållet fast till överpris.

Man tycker att medborgarna, när de nu skall skjuta till så mycket pengar, dvs. tvingas delta i denna enorma nyemission, åtminstone borde ha fått en ordentlig redogörelse för de statliga företagens verksamheter och bedömningar av framtida utsikter. Men inte alls. Statsrådet Carlssons proposition är trots allt att se som en sorts nyemissionsprospekt. Men som sådant är det bedrägligt. Det motsvarar inte de bestämmelser och än mindre den praxis som gäller i den privata verksamheten i samband med att man gör nyemissioner. Jag skall be att efter denna debatt få överlämna tre exempel på nyemissionsprospekt till statsrådet, så att han får se hur privat företagsamhet arbetar. Ett av prospekten gäller den nyligen genomförda emissionen i företaget 3 K. Trots att emissionen gällde ett belopp om blott ett par miljoner – och inte 5 miljarder – är redogörelserna för det företaget mer omfattande och samvetsgranna än den som industridepartementet nu har presterat.

Det brukar sägas – och socialdemokraterna i utskottet säger det också – att det går att få kompletterande uppgifter under utskottsbehandlingen. Men så fungerar det inte i praktiken. Om man i utskottet skulle begära att få de ytterligare uppgifter och föredragningar som behövdes, så skulle utskottet av tidsskäl inte kunna bedriva en särskilt väl fungerande verksamhet. Vidare bör rimlig information finnas redan när motioner skall skrivas. Det är för den delen också fel att bara näringsutskottets medlemmar skall kunna få tillgång till vederbörlig information, så länge det inte gäller hemliga uppgifter, och

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

det är inte vad saken nu gäller. Alla riksdagsledamöter har rätt till fullständiga redovisningar. Det har likaledes allmänheten, som skall betala kalaset, och massmedia. Den nonchalanta inställning till fullständig redovisning av nuet och framtiden som finns tror jag återspeglar förhållanden som till en del förklarar varför statliga företag i genomsnitt fungerar så illa. Man behöver inte anstränga sig så mycket. På sluttampen finns skattebetalarna och möjligheten att tvinga dem att teckna nytt kapital.

Det är inte lika villkor som gäller. Ett exempel på det är att socialdemokraterna vill tvinga de statliga företagen att lämna Svenska arbetsgivareföreningen. Vår uppfattning är att styrelserna i de statliga företagen bäst kan avgöra vilken arbetsgivarorganisation man vill tillhöra. Socialdemokraterna vill politisera denna fråga. De sakliga skälen talar emot att man på det viset skulle försvaga arbetsgiversidan. Men vad jag, herr talman, framför allt vill framhålla är det oroande i att detta socialdemokratiska förslag är en rent politisk hämndaktion mot Arbetsgivareföreningen för att organisationen vågat blanda sig i debatten om fackföreningsfonder. Problemet blir därigenom mycket vidare än att bara gälla SAF. När socialdemokrater vill skrämman till tystnad, drabbar det ena dagen den ena och andra dagen den andra. När väl fackföreningsfonderna är införda och fått en dominerande ställning, finns den politiska kraften att skrämman allt flera till tystnad.

Herr talman! Statsföretags historia är en sorgsam historia. Ett socialistiskt näringslivs historia blir en ännu sorgligare historia. Svenskt näringsliv har nu två industriministrar: en som rödblommigt pratar och en som blåslaget tiger. Något program för handfasta åtgärder finns inte. Men erfarenheterna talar. Mot den bakgrunden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som moderaterna har framfört i näringsutskottets betänkande nr 25.

Anf. 3 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 25 är till sitt innehåll mycket vittomfattande. Detta är rätt naturligt, eftersom det behandlar Statsföretag AB, som är en företagsgrupp med många olika verksamhetsgrenar inom många olika näringar.

Betänkandet innehåller en mängd reservationer, och det tyder på att det varit stor oenighet när vi har behandlat regeringens proposition. Dock kan man säga att det från alla partiers sida rätt enighet på en punkt, nämligen om behovet av att rekonstruera Statsföretag AB, som under årens lopp har växt på ett sådant sätt att det kan finnas all anledning att se över dess organisation. Att vi då i samband med det här arbetet inte har blivit eniga är att betrakta som en politisk självklarhet.

Jag kommer i mitt anförande att behandla ungefär hälften av betänkandet, och Per-Ola Eriksson kommer senare att behandla den övriga delen, sedd från centerpartiets synpunkt. Rekonstruktionen kan indelas i två avdelningar, en ekonomisk och en organisatorisk. Givetvis hänger dessa båda saker intimt samman och har starka samband. Den ekonomiska delen innebär att

staten enligt regeringens förslag tillskjuter ca 5,5 miljarder till de statliga företagen. Den största delen av dessa medel avses då till köp av aktier för att lösa ut vissa företag. Det går också ett mycket stort belopp till direkt finansiellt stöd till ASSI. Organisatoriskt innebär förslagen att flera stora företag – LKAB, ASSI, SSAB, Svenska Petroleum och NJA – bryts ut ur Statsföretagsgruppen.

Innan jag går in på de olika detaljerna i de förslag som föreligger i propositionen och utskottsbetänkandet angående rekonstruktionen vill jag ta upp ett par av de policyfrågor som behandlas i reservationerna 1–3.

När det först gäller informationen, som Staffan Burenstam Linder i sitt anförande utförligt har uppehållit sig vid, är vi från centerpartiets sida inte med på den reservation som behandlar just den frågan. Det betyder inte att vi är belåtna med den information som lämnats i propositionen i det här ärendet. Vi har anledning att instämma i den kritik som man för fram i reservationen, men i sin helhet anser vi att den information vi fått har varit tillräcklig för att behandla ärendet. Vi har i utskottet fått tillgång till sekretessbelagt material, som vi kunnat studera i mån av tid, och vi har på det sättet kunnat sätta oss in i ärendet. Vi har fått möjlighet att inkalla de personer som vi behövt ställa frågor till för att kunna ta ställning. Därför tycker vi att det är felaktigt att klaga på den delen i varje fall. Utskottet har – det vill jag understryka – ägnat detta ärende rätt mycket arbete i form av studiebesök. Vi har under fyra olika dagar besökt de orter som är allra mest berörda av rekonstruktionen av Statsföretagsgruppen.

När det gäller principerna för statlig företagsamhet över huvud taget, den statliga företagssektorns omfattning och drift, är det naturligt att åsikterna går isär. Dessa bygger ju på rent ideologiska skillnader. Det är rätt naturligt att man har olika syn på det hela.

För centerns del vill vi i reservation 3 understryka att statens ägarroll inom näringslivet kan komma i en besvärande konflikt med statens övergripande roll när det gäller näringspolitik och ekonomisk politik. Denna rollkonflikt får inte lösas på ett sätt som innebär bristande effektivitet och orationell resursanvändning. Redan för ett par år sedan diskuterade näringsutskottet just dessa frågor och frågan om huruvida ett statligt företag som kommit på obestånd bör försättas i konkurs. Utskottet konstaterade då att det ur strikt juridisk synvinkel är fullt klart att ett sådant bolag kan försättas i konkurs. Staten kan som aktieägare förhindra konkurs endast genom åtgärder som undanröjer konkursgrunden obestånd. Det uttalande som man från näringsutskottets sida då gjorde står centern helt bakom.

När det sedan gäller de olika rekonstruktionsförslagen vill jag börja med de ekonomiska konsekvenser som rekonstruktionen får. När man bryter ut de fem stora bolag som jag redovisat sker det genom att regeringen, som jag redan nämnt, på olika sätt satsar jättebelopp ur statskassan – över 5 miljarder – på dessa statliga företag. Vi kan från centerns sida inte acceptera denna jättesatsning. Dessutom rimmar förslaget oerhört dåligt med regeringens uttalande om att man har för avsikt att minska stödet till industrin. Det är nästan det enda medlet som hittills har anvisats av regeringen när det gäller

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

att komma till rätta med det stora budgetunderskottet. Här öser man på ytterligare 5,5 miljarder, som man egentligen inte har någon annanstans att ta än i form av ett ökat budgetunderskott.

Vi är medvetna om att det behövs ett finansiellt stöd, och vi anger i betänkandet också hur vi anser att detta bör ordnas. Det stöd på 2,4 miljarder som skulle gå till Statsföretag som ersättning för de aktier som staten köper från Statsföretag tycker vi mycket väl kan begränsas till 1 miljard. Vi har förståelse för att det kan behövas finansiellt tillskott i Statsföretagsgruppen, men vi menar att man får klara av det "inom familjen". Man får göra det i form av en utförsäljning av företag helt eller delvis på börsen. Vi tycker att det här är en fullt normal och riktig väg att gå. Att introducera de här företagen på börsen skulle i och för sig vara hälsosamt ur många synpunkter. Vi vet ju att det har varit en mycket stark uppgång på börsen, och där finns det alldeles säkert intresse för nya objekt.

När det gäller tillskottet på 2 miljarder kronor till ASSI vänder vi oss mot det. Vi vet att ASSI i och för sig behöver tillskott av medel, men vi tycker att man mycket väl kan halvera beloppet. Det tillskott som regeringen föreslår betyder att ASSI får en soliditet på ca 35 %. Det är sannerligen mycket högre än vad de allra flesta svenska företag får arbeta med under nuvarande omständigheter.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 4 när det gäller den ekonomiska delen.

Beträffande organisationen av Statsföretag framför vi i reservation 6 våra synpunkter på hur de kvarvarande delarna av Statsföretag bör organiseras. Vi menar att de kvarvarande företagen bör delas upp i olika företagsgrupper med hänsyn till de verksamhetsområden som företagen arbetar inom. Dessa bör då få en decentraliserad förvaltning. På det sättet får man en mycket rationellare skötsel av och en mycket bättre översyn över dessa företagsgrupper än om man fortfarande har dem kvar i ett enda företag med den centrala förvaltning som det i och för sig innebär.

Sedan ett par ytterligare frågor. När det gäller organisationen av LKAB och SSAB, utbrutna ur AB Statsföretag, har regeringen föreslagit att de båda företagen skulle sammanföras under ett moderbolag. Till moderbolag har man valt NJA.

Vi kan inte se några rationella motiv till den här åtgärden att sammanföra dessa båda bolag. De har så skilda verksamheter att det egentligen inte finns några rationella motiv att föra dem samman. Vi har motionerat och yrkat på att de båda skulle få vara fristående bolag direkt under industridepartementet även i fortsättningen.

Vår synpunkt vann så småningom majoritet i utskottet, och utskottet har i enighet på den punkten yrkat avslag på propositionens förslag. Att det ändå finns en reservation här beror på att vi löjligt nog inte har kunnat komma överens om motiveringarna till att vi vidtog den här riktiga åtgärden.

När det slutligen gäller målsättningen för Statsföretagsgruppen anser vi från centern det angeläget att understryka att kraven på lönsamhet och konkurrens med det övriga näringslivet skall vara det primära. Också

regeringen använder sig av den formuleringen men trycker dessutom på att företagsgruppen skall ha en alldeles speciell expansionsförmåga. Vi från centern menar att det inte är expansionsförmågan som bör skjutas i förgrunden, utan det är lönsamheten och konkurrensen på lika villkor med övrigt näringsliv som är det viktiga. Om detta sedan skapar möjlighet till expansion på just de villkoren, så må det vara.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 3, 4, 6, 9, 11, 13, 14, 17, 18 och 21 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 4 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Bakgrunden till att Statsföretagsgruppen numera är en jättekoncern med bortåt 50 000 anställda står att finna i krissituationer av olika slag.

Oftast med motiveringen att rädda sysselsättningen har regering och riksdag låtit Statsföretag köpa företag, förvärv som har varit möjliga uteslutande med hjälp av riksdagens makt att beskatta medborgarna. Den här brandkärsfunktionen för Statsföretag har alltså lett till en ständig tillväxt men har också inneburit åtskilliga problem.

Om det i vissa situationer kan finnas skäl till att Statsföretag köper nya bolag, kan det i andra vara befogat att man helt eller delvis säljer sina intressen i företag, när bärkraftiga motiv för det statliga ägandet inte längre finns kvar.

Enligt folkpartiets uppfattning kan statligt ägande motiveras i vissa fall, t. ex. av regional- och arbetsmarknadsskäl. Men det är viktigt att poängtera att en alltför dominerande statlig företagsamhet försvårar statsmakternas uppgift att fungera som opartisk skiljedomare i marknadsekonomin. En stor och växande statlig företagssektor är också oacceptabel av ett annat skäl, nämligen att det står i direkt motsatsförhållande till att makten över näringslivet måste spridas och att vi vill ha många företag med många olika ägandeformer.

Mot bakgrund av denna principiella hållning till statliga ägarengagemang i näringslivet menar jag att det är en fördel om tendensen till ytterligare utvidgning av den statliga företagsamheten balanseras av försäljningar av andra företag.

Om en del av den nuvarande statliga företagssektorn, med bibehållna band till Statsföretag eller inte, finansierar sig själv över den organiserade riskkapitalmarknaden, innebär det att man ytterligare betonar kravet på effektivitet och lönsamhet.

Försäljning av aktier i statliga företag kan ske på olika sätt. Det rimliga är att Statsföretag behåller en majoritets- eller minoritetspost i företaget i fråga, men introducerar företaget på börsen. Som bekant kräver en börsintroduktion att företagets aktier är väl spridda. Ansträngningar kan t. ex. göras för att förankra en del av aktieinnehavet hos företagets egna anställda.

Herr talman! Det här är ett av flera principresonemang som folkpartiet redovisar med anledning av regeringens förslag till rekonstruktion av Statsföretagsgruppen.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Vi ger också några konkreta exempel på företag där vi menar att skälen är särskilt starka för en försäljning till den privata sektorn.

Vi har svårt att se varför staten skall driva restaurangrörelse: børsintroducera SARA-gruppen! KabiVitrum's förutsättningar för en gynnsam framtida utveckling skulle med all säkerhet öka, om man inledde samarbete med något annat läkemedelsföretag: børsintroducera KabiVitrum!

Kalmar Kockum är ett verkstadsföretag som har goda möjligheter att utvecklas på egen hand: børsintroducera Kalmar Kockum!

Ja, det här är alltså bara några exempel på företag som vi tror skulle utvecklas bättre med ett annat än helstatligt ägande.

En annan viktig princip är att statliga företag måste arbeta på samma villkor som det övriga näringslivet, t. ex. när det gäller kapitalförsörjning och krav på utdelning.

Det är uppenbart att Statsföretag har vuxit inte på grund av lönsamhet utan med hjälp av skattebetalarnas pengar. Vi vill med kraft understryka att eventuell expansion i framtiden måste vara baserad på egen lönsamhet, tillämpad i konkurrens på lika villkor med det övriga näringslivet.

Vi menar t. ex. att också statliga företag skall kunna gå i konkurs. Självfallet är det inget att sträva efter, men det får inte uteslutas att det kan inträffa.

Ett annat principresonemang i vår motion gäller offertförfarandet, alltså de tillfällen då riksdag och regering vill driva ett olönsamt företag vidare av enbart arbetsmarknadsskäl. Vi tycker det är utmärkt att förslaget innehåller en viss uppstramning. Men det är inte tillräckligt, utan staten bör dessutom i så stor utsträckning som möjligt begära offert även från andra företag än Statsföretag. Dels får man då ett bättre underlag för hur mycket sysselsättning man kan få ut för en viss mängd pengar, dels tror vi det är viktigt för Statsföretag att inte mängden offerter blir för stor. Det påverkas hela företaget negativt av.

Några ord om propositionens konkreta förslag. Att LKAB och SSAB bryts ur Statsföretag har folkpartiet ingenting att invända emot. De nya glädjande siffrorna för SSAB förändrar inte att de här två företagens problem är både stora och speciella. Däremot anser vi inte att företagen bör sammanföras med NJA som moderbolag. Det har, som vi hört, dess bättre inte heller blivit utskottets mening. De här båda företagen är i sig tillräckligt stora för att kunna vara egna koncerner.

Från folkpartiets sida har vi inte heller något emot att ASSI och Svenska Petroleum bryts ut från Statsföretag.

För flera olika företag inom Statsföretagsgruppen efterlyser vi genomarbetade program för den rekonstruktion som är nödvändig. Vi pekar på att Eisers problem måste få en långsiktig lösning och på att vissa bolag, t. ex. Beroxo, förmodligen måste läggas ned.

Procordia är i dag en stor koncern som inrymmer företag med mycket skiftande verksamhet. Folkpartiet menar att starka skäl talar för att Procordia bör skiljas från Statsföretag och bilda ett eget bolag.

Det största dotterbolaget, Svenska Tobaks AB, har en särställning på den

svenska marknaden som ger årliga vinster på omkring 400 milj. kr. Vi menar att det är fel att dessa vinster används för förlusttäckning i andra bolag inom Statsföretagsgruppen utan att ägaren har någon möjlighet att påverka detta. Vi tycker också att man bör överväga inslag av privat deläggande i Procordia.

När det gäller Regioninvest, en från Procordia väsensskild enhet, menar vi att det finns skäl att vara mycket kritisk. Det är inte rimligt att i längden driva en verksamhet som ger en årlig förlust per anställd på över 100 000 kr. Så sent som i våras anvisade riksdagen 55 miljoner för förlusttäckning, och totalt har bolaget fått 155 miljoner från staten plus nära 110 miljoner i form av lokaliseringssöd.

Med hänsyn till de mycket stora sysselsättningsproblemen i Norrbotten är vi ändå beredda att medverka till förlusttäckning för 1982. Men därefter, menar vi, måste företaget begränsa sin verksamhet till sådant som har en rimlig chans att överleva på egen hand.

Utan att det resulterar i något direkt förslag i den här propositionen talar man om en ökad samordning mellan domänverket, ASSI och NCB, alltså de statliga skogsintressena.

För folkpartiets del kan jag redan nu säga att vi tar klart avstånd från ett eventuellt AB Svenska Skog. Vi tror att en sådan gruppering skulle bli alldeles för stor och svåröverskådlig.

När det gäller de ekonomiska konsekvenserna blir folkpartiets slutsats i korthet: Regeringsförslaget att staten skall tillskjuta drygt 5 miljarder kronor för att Statsföretag därefter skall utarbeta en handlingsplan kan vi inte acceptera. Det går inte att ta ställning till eventuella kapitaltillskott utan att det finns alternativa handlingsprogram. Det finns annars ingen som helst garanti för att inte ytterligare behov av enorma kapitaltillskott på lika lösa grunder föreläggs riksdagen inom några år.

För att klara den akuta situationen är vi emellertid beredda att anvisa 1 miljard till vardera ASSI och Statsföretag. Som jag tidigare har redovisat, bör Statsföretag därutöver kunna få betydande kapitaltillskott genom att sälja hela eller delar av vissa företag.

Herr talman! Den sista reservationen i betänkandet berör statliga företags delägarskap i SAF. Utskottsmajoriteten har, enligt min uppfattning med synnerligen bristfällig argumentation, menat att riksdagen skall ge regeringen till känna att statsägda företag inte bör tillhöra SAF.

Folkpartiet anser det självklart att de statliga bolagen själva skall bestämma vilken arbetsgivarorganisation man vill tillhöra. Det finns ingen anledning för riksdagen att påverka det beslutet.

Ett företag inom en viss bransch, ägt av staten, har naturligtvis mera gemensamt med ett annat företag i samma bransch än man har med något annat statligt företag i en helt annan bransch.

Folkpartiets ståndpunkt i den här frågan är ytterligare ett uttryck för att statlig företagsamhet skall ske på samma villkor som för det övriga näringslivet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de 11 reservationer till näringsutskottets

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

betänkande som folkpartiet har undertecknat.

Anf. 5 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Varför skall staten äga industrier? Vilken roll skall dessa industrier spela?

I krisens Sverige ställs sådana frågor skarpare än tidigare. Krisklimatet har också uppmuntrat borgerligheten till att rikta frontalangrepp mot den statliga företagsamheten som sådan. Numera är det inte bara moderaterna som vill sälja ut eller omvandla statsföretagen till börsföretag, också folkpartiet är med som en liten sopran i kören. Och centerpartiet – som väl bättre hade bort förstå den statliga företagsamhetens betydelse för Norrland – ger också röststöd åt den av moderata dirigenter ledda agitationskören.

Detta breda angrepp mot den statliga företagsamheten kan majoriteten av socialdemokrater och kommunister visserligen slå tillbaka. Men denna strid aktualiserar också frågan vad den statliga industrin – sedd ur arbetarrörelsens synvinkel – kan och bör spela för roll på sikt. Det är en fråga som i alldeles otillräcklig grad har diskuterats.

Man kan ha industri i statlig ägo av många olika skäl och utifrån mycket skilda ideologiska ståndpunkter. Man kan låta privata industrier övergå i statlig ägo när de kommer i kris, och när man vill att staten skall klara avvecklingen. Man kan låta dem sköta de mest otacksamma delarna av en produktionskedja och därmed låta dem bli exploateringsobjekt för den privata storindustrin, som då tar åt sig de bästa bitarna. Man kan också ha dem därför att säkerhetsskäl talar för ett nationellt ägarskap.

I samtliga dessa fall är statsindustrierna en sorts service åt den kapitalistiska strukturen. De är, kan man säga, en del av dess s. k. infrastruktur, någonting som staten står till tjänst med, liksom vägar och skolor. De har ingen direkt självständig funktion. De är kort uttryckt kapitalistiska industrier men i statens ägo. Samtidigt som de privata storföretagen och finansgrupperna drar nytta av deras existens, och överlämnar otacksamma uppgifter åt dem, kan samma politiska och ekonomiska grupper anklaga dem för att vara dåliga och förlustbringande. Och med en osedvanlig tjänstvillighet har bl. a. moderaternas talesman här visat på själva prototypen för denna dubbelmoral och demagogi.

En annan sådan typ av dubbelmoral och vilseledande beskrivning av den aktuella statsföretagsamheten är det fråga om när Christer Eirefelt talar om farhågorna för att staten får en dominerande roll. Det är mycket märkligt att föra en sådan debatt här i Sverige där den statliga företagsamheten faktiskt är mindre till sitt omfång, absolut och relativt, än den är i en rad andra avancerade kapitalistiska länder.

Emellertid är det litet av en tragedi att arbetarrörelsen i Sverige aldrig riktigt har förmått utveckla en statsägd industri som kunnat gå utöver den underordnade och systembevarande rollen. Därför har ibland statliga industrier kunnat visa exempel på hur de tagit till sig det sämsta inom den privata storkapitalismen. Det gäller t. ex. sönderfallet inom Eiser. Det gäller den auktoritära, från USA importerade, ledarskapsfilosofi mot vilken LKAB-arbetarna gick i strejk 1970.

Nu i krisens Sverige borde det vara dags för insikten, att man står inför ett viktigt vägval. Man kan låta den statliga industrin kvarstanna i den gamla rollen, steg för steg tvingas till reträtt och avveckling. Eller man kan inse nödvändigheten av en grundläggande nyformulering av statens roll för den industriella utvecklingen.

Sverige är en gammal industrination. Dess privata storindustri har en högt utvecklad produktivkraft. Den producerar därmed ett växande mervärde, som den inte förmår realisera inom landet. I detta skede av industrialiseringen gör sig ett växande intresse för etableringar och placeringar utomlands gällande. Den nationella industrialiseringen får en underordnad roll.

Vi har dessutom i Sverige regioner, framför allt i övre Norrland, där den privata industrins ointresse är kroniskt, och har varit så i många årtionden. Dessa regioner, beroende av en ensidig och kolonial typ av ekonomi, har föga annat att stödja sig på än den statliga industri som exploaterar deras naturtillgångar.

Nedgången i privata industriinvesteringar är inte bara något som betingas av en vågdal i de ständigt växlande konjunkturförloppen. Den är djupare sett också en funktion av kapitalets internationalisering, dess avtagande inriktning på nationella mål. Detta drag i utvecklingen är naturligtvis inte beroende på kapitalägarnas ondskefullhet – åtminstone inte primärt – utan en lagbunden process, som uppträder i ett bestämt skede av en avancerad industriell utveckling. Frågan för arbetarrörelsen gäller då: Vem skall ersätta det tomrum som nu i stigande grad uppstår i landets industriella vidareutveckling? Hur skall något som hjälpligt liknar full sysselsättning någonsin återvinnas i ett sådant här skede?

Hur skall mot en sådan bakgrund malmfälten räddas från totalt sammanbrott? Vem skall hindra varvsregionerna från att sjunka? Vem skall ge arbete åt ungdomen i Värmland och Norrbotten? Varifrån skall de nya arbeten komma som kan hejda sönderfallet i Bergslagen?

När det ackumulerade kapitalet skiftar geografisk tyngdpunkt, när det söker sig kanaler som leder någon annanstans än till industrin – då måste en ökad kapitalbildning ske i andra former än de som hittills dominerat. Då måste endera staten eller någon form av samhälls- eller löntagarfonder ta på sig ansvaret att vara den ledande faktorn i den fortsatta industriella utvecklingen.

Men det handlar då inte bara om att ersätta en form av kapitalbildning med en annan. Det gäller inte bara den institutionella formen, skalet. Det gäller också innehållet.

När en växande totalprodukt i ekonomin kan åstadkommas med allt mindre mänsklig arbetskraft, när investeringar lika ofta tar bort jobb som de tillskapar jobb – då kan en samhällsägad industri i framtiden inte bara kopiera det etablerade mönstret för teknologi, produktionsmål, investeringar och ledarskap.

Den måste då i stället definiera lönsamhet i ett längre perspektiv. Den måste bli ett redskap för en ny teknologi – en teknologi där utarmningen av det mänskliga arbetet inte längre är det oundvikliga priset för en ständigt

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

ökande flod av produkter, vars bruksvärde urholkas och vars anspråk på naturresurserna ständigt stiger. Den måste också bli ett exempel på ekonomisk demokrati, på organisationer av arbetet, som bryter med hierarki och fåtalsvälde.

Det är märkligt, tycker vi, att man i arbetarrörelsen i dag i så ringa grad aktualiserar demokratifrågorna i den statliga industrin. Visst är det intressant när socialdemokraterna diskuterar löntagarfonder i framtiden – även när, som nu, bilden av fonderna tycks bli allt dimmigare och partiledningens besked om när de skall införas alltmer svävande. Men man tycks glömma att man redan har en samhällsägd industrisektor, som skulle kunna bli ett mönster av arbetsplatsdemokrati, av inflytande över regioners och bygders liv, av makt för de anställda över teknologins och arbetsorganisationens innehåll.

Det är dessa frågor om de statliga företagens roll som spjutspetsar i utvecklingen mot en ny industrialisering och ett nytt industrisamhälle, deras möjligheter att bli exempel på djupgående praktisk demokrati, som vpk försöker ta fram.

Det är litet beklagansvärt att vi skall behöva vara ensamma om att bära fram så pass viktiga frågor och strävanden. Detta borde ske på bred front i hela arbetarrörelsen. Det hade behövts. Om man är passiv när det gäller dessa frågor, och inte för den här diskussionen, underlåter man att ge de arbetande en moralisk och programmatisk motivering för att kunna stå emot de allt aggressivare ideologiska attackerna från höger mot den statliga industrin. Då sprider man i stället desillusionen att statliga företag är precis som vilka kapitalistiska företag som helst.

Från dessa mer perspektivbetonade principfrågor skall jag gå över till ett par mer närliggande ting. Med all kritik vi har mot de statliga företagens många brister är det likväl angeläget för oss att ställa upp för att skydda dem mot de nedrivande krafter som nu manifesterar sig i en borgerlig treenighet – en treenighet som visat sig dålig på att regera, men som är ovanligt samlad så fort det gäller att riva ner.

Därför avvisar vpk gemensamt med socialdemokraterna dessa attacker. Därför stöder vi också Roine Carlssons nya förslag till lösning av LKAB:s och SSAB:s organisation, som i de viktigaste styckena också innebär ett tillmötesgående av fackföreningarnas synpunkter. Därför gläds vi över att socialdemokraterna och vpk gemensamt skapar majoritet för uttalandet att statliga företag inte bör tillhöra Svenska arbetsgivareföreningen.

Sedan ett antal år framträder Svenska arbetsgivareföreningen som något vida mer än en intresseorganisation bland arbetsgivare. Den framträder som ett slags övergripande, fjärde borgerligt parti. Den bedriver en omfattande ideologisk kamp mot de grundläggande värderingar som tillhör arbetarrörelsens klassiska. Den förespråkar den mest extrema varianten av borgerlig ekonomi och bekämpar uttryckligt statlig företagsamhet. Det är därför ett logiskt och självklart svar från arbetarrörelsen att statens företag inte längre skall betala medlemsavgifter till sådan obskyr verksamhet.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer i betänkandet och i övrigt till utskottets skrivningar.

Herr talman! I det nu aktuella betänkandet 1982/83:25 från näringsutskottet behandlas dels propositionen om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen, dels ett antal motioner som väckts med anledning av propositionen eller som på andra sätt berör de statliga företagen.

Inledningsvis avser jag att redovisa utskottets uppfattning mera övergripande med anledning av en del av dessa motionsyrkanden. Andra talesmän för utskottsmajoriteten kommer senare att mer ingående beröra en rad av reservationerna.

Samtliga borgerliga partier har i olika motioner anfört principiella synpunkter på den statliga företagssektorn. Moderata samlingspartiets förslag är måhända det mest profilerade, så till vida att man anser att statligt företagsäggande bör begränsas till olönsamma företag.

Staffan Burenstam Linder har här verkligen öst ut sitt missnöje dels över statlig företagsamhet, dels över olika statsråd som har hand om dessa frågor. Genomgående går detta missnöje ut på att de privata företagen är betydligt bättre på att sköta företag och att de statliga företagen skall försvinna. Speciellt skall man sälja ut de statliga företag som går bra. Han anser att företagsledningarna är ineffektiva. De privata företagsledningarna sköter sig betydligt bättre, vad jag kunde förstå av Staffan Burenstam Linders anförande. Socialisering är av ondo. Ändå var moderata samlingspartiet med i de regeringsbildningar som socialiserade med friskt mod, vill jag påstå. Detta är mycket motsägelsefullt.

Tror ni verkligen att en ägare av många företag i en privat koncern skulle angripa problemen genom att sälja ut de mest lönsamma delarna först? Det tror jag knappast. Man skulle kunna ställa sig frågan varför det inte föreslås att Statsföretagsgruppen skulle försöka bli av med de olönsamma företagen, så att de privata företagarna, som är så skickliga, skulle få ta hand om dessa och få dem på fötter igen.

Moderata samlingspartiet menar alltså att de lönsamma företagen i Statsföretag skall säljas ut. Frågan om försäljning helt eller delvis av statliga företag har även tagits upp i motioner från andra partier. Från utskottsmajoritetens sida anser vi det som en klar fördel att staten har tillgång till egna företag. Dessa kan och skall utnyttjas som ett medel för att både direkt och indirekt stimulera aktiviteten i ekonomin. Det kan ske på många sätt, bl. a. genom att man drar i gång ökade investeringar, satsningar på nya produkter och ny teknik. Inom flera områden kan behoven av risktagande vara så stora att samhället bör och måste ta ett ansvar för att nödvändiga investeringar kommer till stånd. Här är det statliga företagsägandet av stor betydelse.

Vi från utskottsmajoriteten vill även understryka vikten av att alla möjligheter till effektivisering och samordning av de statliga företagens verksamhet tas till vara. Däremot avvisar vi generaliserande påståenden om att den statliga företagsverksamheten skulle utmärkas av bristande effektivitet. De som gör sig skyldiga till denna typ av obestyrkta påståenden bortser från det faktum att den statliga företagssektorn rymmer åtskilliga företag som befinner sig i ett mycket utsatt läge; en situation som i mycket stor

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

utsträckning beror på att staten tvingats vidta räddningsaktionen när privata intressen svikit eller misslyckats i sin verksamhet.

Det är anmärkningsvärt att påståenden av detta slag förs fram av partier som själva i regeringsställning medverkat till en kraftig expansion av denna verksamhet. Än märkligare blir det när förslag samtidigt förs fram att de vinstgivande delarna i den statliga företagssektorn uteslutande av programmatiska skäl skall försälgas. Vi vänder oss bestämt mot sådana förslag som leder till att det statliga företagandet medvetet försvagas. Konsekvensen av en sådan politik blir i slutändan en företagsgrupp bestående av enheter i mer eller mindre konstant krissituation. Utskottsmajoriteten avvisar en sådan politik samtidigt som vi vill poängtera att en livskraftig sektor av statliga företag utgör en viktig del av svenskt näringsliv.

Det jag nu sagt om försäljning av hela eller delar i statliga företag innebär inte att förändringar av ägarintressen i statliga företag är bannlysta. Att så kan ske och bör ske finns det olika exempel på. Sådana förändringar skall ha som mål att skapa nya kombinationer av företag, med än större livskraft. Det är således fråga om helt andra motiv än de som anförs i de nu aktuella motionerna.

I t. ex. reservation nr 11 förespråkas en utförsäljning av de statliga företagen. Samtidigt framhålls att det i målgruppsformuleringen inte bör ingå en inriktning på expansion av statliga företag. De skall alltså inte tillåtas att expandera.

Det här är motsägelsefullt, för hur skall man klara av den föreslagna försäljningen av de statliga företagen, om de inte skall tillåtas att ha en expansionsförmåga? Expansionsförmåga är ju ett eftersträvarsvärt resultat av ökad effektivitet och konkurrenskraft.

Sedan efterlyser reservanterna utarbetade förslag för en planmässig försäljning. Då måste jag ställa frågan: Är det meningen att skattebetalarna skall bekosta upprustning av de icke vinstgivande företagen och ta alla förluster som kan uppstå, för att staten därefter, när de blivit vinstgivande, skall sälja ut dem?

Samtidigt säger moderaterna att den privata företagsamheten är betydligt effektivare och kan sköta företagen mycket bättre. Då borde privata intressen i konsekvensens namn bli erbjudna att ta hand om de förlustbringande företagen för att få dem på fötter. Moderaternas resonemang är verkligen motsägelsefullt.

Moderata samlingspartiet har i sin partimotion även kritiserat det beslutsunderlag som finns redovisat i propositionen.

Detta vill jag kommentera på följande sätt. Utskottets ledamöter har utöver propositionen även fått tillgång till ett omfattande underlagsmaterial. Dessutom kan jag konstatera att den nu aktuella propositionen i alla betydande avsnitt utformats på samma sätt som varit praxis under hela 1970-talet när det gällt statliga företag. Även regeringar där moderata samlingspartiet ingått har således presenterat kammaren beslutsunderlag av denna typ.

Jag vill även upplysa kammarens övriga ledamöter om att de som i

utskottet talat för den moderata motionen inte begärt att propositionens förslag skulle belysas mer ingående, vare sig med hjälp av tillgängligt underlagsmaterial eller på annat sätt.

Utskottsmajoriteten betraktar den kritik av formell karaktär som framförts som ogrundad. Detta mot bakgrund av vad jag nu redovisat och vad som i övrigt tas upp i utskottsbetänkandet.

Jag vill dock betona vikten av att samtliga ledamöter i kammaren i möjligaste mån får ett brett underlag för sina ställningstaganden angående de statliga företagen. Från utskottets sida förutsätter vi att regeringen med ansvar, både mot kammarens ledamöter och berörda företag, prövar vilken information som kan och bör lämnas.

Herr talman! Statsföretagsgruppen omfattar i dag 34 helägda dotterbolag. Till detta skall läggas att gruppen har majoritet eller hälftenandel i tre företag och betydande minoritetsandelar i ytterligare fem företag. Den verksamhet som f. n. bedrivs inom koncernen omfattar ett flertal olika branscher, allt från basindustrier till olika slag av servicenäringar.

Resultatutvecklingen för den samlade verksamheten har under de senaste åren varit negativ. Bortser man från de kapitaltillskott som staten svarat för med hänvisning till de näringspolitiska uppgifter som ålagts Statsföretagsgruppen har den samlade rörelsen redovisat betydande underskott allt sedan 1977.

Det tillskott av kapital som gavs våren 1982 gjordes i avsikt att trygga Statsföretags likviditet intill dess ett förslag om rekonstruktion kunde presenteras. Förslag till en sådan omvandling av Statsföretagsgruppen har genom den nu aktuella propositionen framförts till riksdagen för beslut. Förslaget omfattar dels en finansiell rekonstruktion, dels en organisatorisk uppdelning av Statsföretagsgruppen. Utskottet anser att staten enligt det förslag som framförs bör förvärva ASSI och LKAB samt bolagets andelar i SSAB och Svenska Petroleum. Vidare bör NJA överföras i statens ägo på det sätt som redovisats i propositionen. Utskottet ställer sig även bakom att regeringen ges rätten att i övrigt fullfölja de ekonomiska åtaganden som anknyter till det avtalsförslag som upprättats mellan parterna.

Avslutningsvis vill jag ta upp frågan om mål för Statsföretagsgruppens verksamhet. Inom majoriteten i utskottet anser vi att de nya målangivelser för gruppens verksamhet som redovisas i propositionen väl stämmer överens med Statsföretags uppgifter. Vi föreslår därför att de angivna målen inte ger anledning till någon erinran från riksdagens sida.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till utskottets hemställan som den har redovisats i näringsutskottets betänkande nr 25, vilket innebär avslag på de reservationer som är bifogade utskottets betänkande.

Anf. 7 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) replik:

Herr talman! Lilly Hansson trodde sig kunna konstatera att jag här hade öst ut missnöje. Jag ägnade avsevärd tid åt att citera vad som hade sagts i proposition och utskottsbetänkande och av dåvarande industriministern 1969 för att ställa det emot den lösning som socialdemokraterna nu tror sig

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

kunna åstadkomma för att få Statsföretag att fungera bättre. För att det inte skulle heta på det där vulgära sättet att jag bara står och öser ur mig missnöje citerade jag alltså olika uttalanden och ställde dem mot varandra. Man skulle ha kunnat begära att Lilly Hansson då skulle ha lämnat någon redogörelse för varför det som var så dumt 1969 plötsligt skall antas kunna fungera framöver. Det kunde bättre än vad som kommer till uttryck i proposition och utskottsbetänkande ha kunnat skapa förståelse för vad det är som enligt socialdemokraterna egentligen gör att den lösning som de nu tänker sig över huvud taget skall visa sig funktionsduglig.

Inga sådana redovisningar fick man dock av Lilly Hansson heller. Hon hängde i stället upp sig väldigt mycket på att vi hade föreslagit att man skulle sälja ut en del lönsamma företag ur Statsföretag för att rekonstruera, och hon fann det alldeles befängt, för det skulle ju aldrig någon privat företagare göra. Det menar jag är sakligt helt fel; man behöver bara titta på några av de företagsrekonstruktioner som har gjorts under senare tid för att se att det är långa rader av privata företag som har sålt lönsamma verksamhetsgrenar. Se t. ex. på de utförsäljningar av vattenkraft som har skett. Men privat företagsamhet opererar efter delvis andra spelregler, vilket socialdemokraterna tydligen inte är medvetna om, och för att kunna få pengar för att rekonstruera har man varit tvungen att genomföra sådana operationer. Det kan faktiskt också statliga företag göra.

Vidare är det så, att när vi har föreslagit utförsäljningar har vi avsett att i den grupp som här varit aktuell även plocka med företag som f. n. är förlustbringande, helt enkelt därför att vi tror att det med annan ledning skulle vara möjligt att få dem att fungera. Detta säger jag utan att ägna mig åt personkritik av dem som håller på med statlig företagsamhet, för jag tror att de har en väldigt svår uppgift. Vi menar alltså att det skulle gå att få det hela att fungera bättre inom privat företagsamhet. Men vi idylliserar inte den privata företagsamheten, utan det är i stället konstaterbart att det i genomsnitt tycks fungera bättre där, och det är det viktiga.

Vad slutligen gäller informationen försökte Lilly Hansson göra gällande att vi moderater, och kanske folkpartisterna, inte hade begärt någon ytterligare information och att det var så hemskt. Tage Sundkvist redogjorde ju för alla möjliga ytterligare aktiviteter på det planet som hade försiggått i utskottet och påpekade att det var anledningen till att han inte var med på vår reservation. Men framför allt är det ju inte fråga om att utskottsledamöter skall behöva sitta i utskottet för att där på ett mycket otympligt sätt kunna begära ytterligare information. Det är graverande när majoriteten skriver i sitt betänkande att situationen när det gäller statliga företag är en helt annan än när det gäller privata, för i de privata företagen inbjuder man till att teckna nytt kapital. Underförstått är alltså, herr talman, att i fråga om statliga företag råder det tvång, så i det fallet behöver man inte bry sig så mycket om allmänheten.

Anf. 8 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Det är några punkter i Lilly Hanssons anförande som det kan finnas anledning att kommentera. Hon anklagade, eller vad man nu skall kalla det för, de borgerliga regeringarna för att ha socialiserat med friskt mod under sin tid. En del av de s. k. socialiseringarna var rekonstruktioner av företagsgrupper som vi faktiskt behandlar även i dag, rekonstruktioner som har gett ett rätt gott resultat. Man kan väl konstatera att det ändå innebär att se oprogrammatiskt på de problem som man hade framför sig.

Vi anklagas också för att föreslå börsintroduktion och utförsäljning av hela eller delar av lönsamma företag. Man kan naturligtvis, som Lilly Hansson gör, säga att detta är av programmatiska skäl. Från centerns politiska utgångspunkt har vi ingen anledning att slå vakt om och stödja företag bara därför att de är statliga företag.

I det här fallet ser vi i och för sig saken på ett annat sätt, ur ekonomiskt vettiga synpunkter. Man kan fråga sig vem som skall stå för riskkapitalet i näringslivet. Det finns många olika möjligheter. I det budgetläge och den ekonomiska situation som vi har i Sverige tycker vi att det är fel att staten och skattebetalarna skall stå för en så stor del av riskkapitalet i dessa företag som det skulle innebära om man följer det socialdemokratiska förslaget. Det är därför som vi föreslår att man skall låta lämna ut företagen till försäljning på börsen.

Som jag sade i mitt inledande anförande, tror jag att detta skulle vara en stimulans på många sätt. Vi vet att börsen har tillförts ett mycket stort kapital under senare år, inte minst på grund av de åtgärder som vi i vår regering vidtog när vi startade skattefondssparandet. Detta är ett positivt och frivilligt sparande, och svenska folket ställer pengarna till förfogande för svenskt näringsliv som aktivt riskvilligt kapital. Vi anser att det är helt naturligt att detta riskvilliga kapital kan komma till användning även i de företag som staten nu äger. På det sättet får Statsföretag ytterligare pengar för att rekonstruera och stärka de företag som man behåller.

I fråga om expansion i de statliga företagen sade vi redan när Statsföretag bildades att det skulle vara lönsamhet och effektivitet som var det viktigaste, och det är precis det vi har upprepat även nu.

Anf. 9 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Först några ord om principsynpunkterna. Det går aldrig att komma ifrån att det finns speciella problem förknippade med statens roll som ägare till företag, därför att staten huvudsakligen spelar en annan roll i samhället. Staten kan aldrig fungera enbart som ägare, och därför blir ägarfunktionen inte tillgodosedd. Det har vi sett åtskilliga exempel på. Detta problem är alltså av principiell natur, menar jag, och det löser man inte genom att organisera om de statliga företagen.

Sedan tog Lilly Hansson upp målen för Statsföretagsgruppen. Från vårt håll har vi sagt att den statliga koncernen inte får växa på bekostnad av vare sig lönsamheten, förräntningen av kapitalet eller produktiviteten, och inte heller på bekostnad av de anställdas arbetsförhållanden. Vi tycker att detta

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

är väsentligt. Statsföretag har inte expanderat på grund av egen lönsamhet, utan med hjälp av statliga kapitaltillskott.

Sedan till börsintroduktionen. Enligt vår uppfattning bör staten alltså endast i undantagsfall driva företag. Dess värre är det ju så, Lilly Hansson, att också företag som inte direkt arbetar i krisbranscher oftast når sämre resultat på den statliga sidan än på den privata. Huvudskälet till detta är enligt min uppfattning att det enskilda engagemanget och den enskilda initiativkraften i stor utsträckning saknas och att ledningen i företaget förlitar sig på att eventuella problem i efterhand löses av ägaren—staten, något som vi har varit inne på tidigare. Ett tillskott av enskilda eller kooperativa ägare skulle därför vara värdefullt. Dessutom är en försäljning av hela eller delar av Statsföretag ett naturligt sätt att skaffa kapital i den ekonomiska situation som vi nu har. En sådan planmässig försäljning borde kunna ge kanske 1 miljard kronor budgetåret 1983/84.

Utöver dessa skäl för börsintroducering finns det ytterligare ett, som Tage Sundkvist har varit inne på, nämligen att det just nu råder ett så stort intresse för aktier. Det borde alltså vara ett utmärkt tillfälle för börsintroduktion.

Slutligen vill jag säga några ord om informationen. När det gäller denna propositions informationsdel är det nog riktigt att man, som Lilly Hansson säger, i viss mån har följt den praxis som har utvecklats. Jag tycker dock att denna proposition i det här avseendet är anmärkningsvärt dålig, med stora luckor i informationen. Oavsett hur praxis ser ut är det väsentligt att riksdagen uttalar att det på denna punkt måste bli bättre. En viktig invändning är att det måste vara möjligt för *hela* riksdagen att få information – och för resten också för press och allmänhet.

Anf. 10 LILLY HANSSON (s) replik:

Herr talman! Staffan Burenstam Linder tycks inte, vare sig i propositionen, det underlag som vi ha fått ta del av från vårt utskottskansli eller i utskottsbetänkandet, ha fått den information som han har efterlyst. Jag kan inte göra så mycket annat än att beklaga att Staffan Burenstam Linder tydligen inte har läst och förstått det som där står. Jag kan tyvärr inte hjälpa till med mer information. Det är en så klar och tydlig beskrivning att Staffan Burenstam Linder borde ha kunnat om inte lära sig den så i varje fall läsa sig till denna information.

Det verkar som om Staffan Burenstam Linder har följande uppfattning: Efter det att staten har "städat" i de privata företag som av många anledningar inte har klarat av sin situation och som staten därför har varit tvungen att överta skall dessa företag återföras till privat ägo. Det som jag vänder mig mot är att staten efter det att man har fått ett företag att bli lönsamt och stå på egna ben skall avhända sig den verksamheten. Det är viktigt att vi har ett väl fungerande statligt ägande av företag.

Jag kan inte se annat än att den av er föreslagna försäljningen av alla eller vissa av de företag inom Statsföretag som går bra är ett steg för att minska den statliga sektorns styrka, för att undergräva denna. Det slår speciellt hårt mot Norrland, framför allt Norrbotten, där de flesta statliga företagen och de

statliga företag som går dåligt finns.

Efter det att man har sålt ut och på börsen introducerat de företag som kan gå bra skall man enligt er rekonstruera det som blir kvar. Vad finns det – om vi ser det ur en företagslednings synpunkt – för anledning för en företagsledare att i denna situation jobba och slita för att rekonstruera och få företaget på fötter, när han vet att det sedan skall säljas ut?

Christer Eirefelt sade att det är sämre företagsledningar i statliga företag därför att de saknar den initiativförmåga och den initiativkraft som präglar ett privat ägande. Jag vill påstå att det uttalandet inte är bestyrkt.

Anf. 11 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) replik:

Herr talman! Lilly Hansson beklagade sig stort över mig som person, därför att jag på grund av oförmåga och obegävnig uppenbarligen inte hade kunnat inhämta tillräckligt mycket information. Jag undrar om Lilly Hansson inte helt har missförstått hur ett bra samhälle skall fungera. Det är inte bara fråga om att jag skall ha information, utan det är fråga om att svenska folket skall kunna ha bästa möjlighet att göra bedömningar. Så ser i alla fall vi på det. Det är bakgrunden. Det är inte fråga om att jag, när jag kommer till hemliga utskottssammanträden, skall kunna be om allt möjligt material. Lilly Hansson vet att den arbetsmetoden inte skulle fungera. Utskottsarbetet skulle braka ihop, om jag skulle begära information av den omfattning som man får från rimliga, privata företag som gör nyemissioner. Läs t. ex. Fortias nyemissionsprospekt, och försök sätta er in i hur utskottsarbetet skulle fungera om jag skulle sitta där och begära fram alla dessa olika uppgifter och material och vi i utskottet tillsammans skulle gå igenom dem!

Herr talman! Det är framför allt inte fråga om att jag som utskottsledamot skall ha dessa privilegier, utan det är fråga om att det parti som jag tillhör och andra riksdagspartier skall ha vederbörlig information innan vi skriver motioner. Det är fråga om svenska medborgare. Varenda svensk skall i detta fall betala 1 000 kr. till statliga företag. Varje förvärvsarbetande svensk skall i dag betala 2 000 kr. i subventioner till dessa statliga företag. Svenska medborgare bör ha en rimlig möjlighet att bilda sig en uppfattning. De är inte nöjda med att Lilly Hansson och jag kanske vet litet mer än de. Massmedia bör också ha en rimlig förutsättning att kunna sprida den information som behövs, och det får man om det skrivs rimliga propositioner.

Jag vill gärna säga, till Roine Carlssons försvar, att tidigare praxis heller inte alls har varit bra. Det var en dålig inledning som socialdemokratiska industriministrar gjorde i början av 1970-talet, och denna praxis skulle kanske ha förbättrats under vissa andra perioder. Men nu resonerar vi om dagens proposition. Jag har under tidigare år, även när jag satt i regeringen, haft synpunkter av liknande slag. Här bör åstadkommas en förbättring, herr talman.

Socialdemokraterna pratar uppenbarligen med dåligt samvete. Det framgår f. ö. av utskottstexten, där de själva framför en del kritik.

Vad gäller frågan om ägandet av de statliga företagen, är det inte så att statliga företag bara består av förlustföretag som har övertagits, som Lilly

Hansson försökte få det att förefalla. De socialdemokratiska talesmännen intar numera en mycket blygsam hållning – de brukar vanligen inte sticka under stol med att de vill socialisera och breda ut sig mycket mer än att bara ta hand om förlustföretag. Det är ju inte fråga om huruvida vi skall undergräva den statliga sektorn eller inte. Till sist är det en fråga om hur vi totalt sett kan få bästa möjliga näringsliv. I Norrbotten finns det, herr talman, speciella problem, och därför fordras det också speciella statliga insatser. Jag vill dock göra gällande att t. ex. Regioninvest och ASSI inte har bidragit här på ett tillfredsställande sätt.

Anf. 12 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Ytterligare några ord om varför det kan finnas anledning att sälja ut statliga företag. Jag vill då egentligen understryka vad jag redan tidigare har sagt.

Vad har vi att välja på när det gäller att finansiera denna rekonstruktion av företagen? Vad har vi för möjligheter att välja när det gäller att tillföra dessa företag ekonomiskt stöd i den omfattning som kan behövas?

Det socialdemokratiska förslaget i propositionen är att tillföra dessa företag 5,5 miljarder kronor ur statskassan av skattemedel, som vi egentligen inte har. Vi kan tillföra dessa företag pengarna tack vare att vi ökar budgetunderskottet och lånar upp till dem. Men strängt taget har vi dem inte. Den andra vägen, som vi rekommenderar, är att sälja ut dessa företag via börsen och därmed få aktier i dem. Vi har en aktiv börs f. n. – jag har t. o. m. hört socialdemokrater säga att den har blivit överaktiverad på grund av skattefondssparandet. Jag vill naturligtvis inte att det skall gå så illa galet att vi inför löntagarfonder i det här landet, men – om ni skulle göra det – vad skall ni göra av pengarna, om ni inte är beredda att köpa aktier även i statliga företag för dem? Skall vi fortsätta med att stödja de företagen med skattebetalarnas pengar i stället för att gå ut och sälja aktier i dem på börsmarknaden?

Det här är ett vägval som vi har att göra. Socialdemokraterna föreslår – och kommer säkert att rösta för det i dag – att vi här skall anslå skattepengar, pengar som vi inte har.

Anf. 13 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! Vad beträffar engagemanget i företagen är det ingen kritik från min sida när jag säger att om det finns ett personligt ägarintresse, så blir engagemanget med nödvändighet större. Jag tror inte att vi kan komma ifrån detta.

Så återigen till frågan om informationen: Jag menar att det inte enbart handlar om vilken information vi kan få i utskottet. Det är en betydligt vidare krets som kan ställa rättmätiga krav på information om vart skattemedlen tar vägen – det är ju vad det är fråga om.

När det slutligen gäller börsintroduktionen vill jag säga till Lilly Hansson att de företag jag nämner som exempel inte har någonting med regionalpolitik att göra. Det är företag som jag tror skulle klara sig bättre om de också

hade privata intressen, företag där de motiv för statligt ägande som vi i och för sig accepterar inte längre föreligger. Ta t. ex. SARA! Vilka skäl finns det för att staten skall driva restaurangrörelse?

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

Anf. 14 LILLY HANSSON (s) replik:

Herr talman! Staffan Burenstam Linder är indignerad över att jag vände mig mot honom som person. Men Staffan Burenstam Linder är ju företrädare för sitt parti här i riksdagen i dag, och jag måste då få vända mig mot hans uttalanden.

Staffan Burenstam Linder påstår att det inte är han som behöver den här informationen utan att det mera är svenska folket som behöver den. Han pekar på de privata företagens skyldigheter när det gäller att ge information i samband med nyemissioner. Jag skulle då vilja fråga: Hur förhåller det sig egentligen med den "öppna" informationen från det privata näringslivet? Jag tänker på omfattande nedläggningar som vi får bevitna och som vi bara får acceptera, utan att vi har fått någon som helst information om företaget och hur det har sett ut.

Här påstås vidare att det skulle vara dåligt samvete från vår sida som gör att vi har påpekat i betänkandet att regeringen skall ge all den information som anses möjlig att lämna. Det är en uppfattning som vi har, och det är inte fråga om något dåligt samvete. Ett sådant påpekande till regeringen tycker jag att det finns all anledning att göra. Det fanns all anledning också för de borgerliga regeringarna att ändra på den praxis som rått under hela 1970-talet, men det gjorde de ju inte.

Till Tage Sundkvist: Tillförseln av kapital skall nu ske via statsbudgeten. Vi menar att vi på det sättet skall kunna genomföra en rekonstruktion och få företagen inom Statsföretagsgruppen att klara sig, så att de får en likviditet och en soliditet som kan göra det möjligt för dem att expandera och få en bättre position. Ni säger ju faktiskt i er reservation nr 4 att ni kräver en plan för försäljning av statliga företag. Jag kan inte se annat än att detta generellt innebär att regeringen skall lägga fram en plan över hur försäljning av statliga företag skall gå till.

Christer Eirefelt frågar varför Statsföretagsgruppen skall driva restaurangrörelse. Varför skall den inte göra det? Det är först sedan SARA kom in i Statsföretagsgruppen som företaget börjat gå bra.

Anf. 15 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Någon har sagt: Det finns fyra typer av företag: för det första de som får saker att hända, för det andra de som ser på när något händer, för det tredje de som undrar vad som händer och för det fjärde de som frågar om det har hänt något.

Handen på hjärtat, statsrådet Carlsson: Till vilken grupp hör Statsföretag?

Det råder i dag en sammanblandning i statsmakternas sätt att hantera arbetsmarknads-, närings- och regionalpolitiken. Effekten av denna sammanblandning har fått till följd att resultatet av besluten inte kunnat mätas.

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

En avgörande brist med nuvarande förhållanden är att kostnaderna för statsmakten är oförsvärligt höga. Självfallet måste vissa åtgärder av sociala och andra skäl vidtas i de områden som regionalpolitiska insatser skall inriktas mot. Men just därför är en klar gränsdragning nödvändig.

Propositionen om Statsföretagsgruppen är en tydlig bekräftelse på den oreda som råder. Det är dessutom betecknande att ord som marknadsförsättningar, produktutveckling, forsknings- och utvecklingsinsatser nästan helt lyser med sin frånvaro i motivtexterna. Strängt taget har regeringen inte mycket mer att komma med än att föreslå socialisering av redan statliga företag.

Någon gång på 1950-talet köpte staten LKAB av Grängesbergsholaget. Staten övertog alla aktier och gruvjätten förstatlignades. Nu skall staten köpa LKAB en gång till – den här gången av sig själv!

Staten övertar aktierna inte bara i LKAB utan också i SSAB, ASSI och Svenska Petroleum, och det handlar till största delen om förlustbringande verksamhet. Notan blir på 2,4 miljarder kronor. Dessutom pumpas ytterligare 2 miljarder kronor in i ASSI.

Totalt kommer propositionens förslag att kosta bortåt 5 miljarder kronor, kanske mycket mer, något som i sin tur ökar det av socialdemokraterna i den gångna valrörelsen så hårt kritiserade budgetunderskottet med motsvarande antal miljarder.

Detta sätt att lösa problemen för statliga krisföretag öppnar onekligen intressanta perspektiv. Först har staten köpt upp privata företag. När sedan dessa företag börjar gå med förlust köper staten dem en gång till. Blir det nya förluster köper staten ytterligare en gång och en gång till, och en gång till, hur länge det nu kan hålla på. Man kan också få ägartillskott. Har man inte pengar så lånar man, påpekade Tage Sundkvist för en stund sedan. I slutändan blir det alltid skattebetalarna som får stå för fiolerna.

Att något måste göras åt de statliga, väldiga förlustföretagen har ju sedan länge stått klart. Den tidigare akutmottagningen i industridepartementet, som numera bemannas av tre statsråd, har alltså hittat melodin. Det är bara att låta staten köpa statens olönsamma företag, så är problemen ur världen. Går det inte bra får man köpa en gång till. Skattebetalarna står för kostnaderna. Men hur länge?

Under en följd av år har på det här sättet åtskilliga miljarder lagts ned i stöd till företag som gått dåligt. De enorma industrisubventionerna har försämrat statsfinanserna, bromsat den nödvändiga strukturomvandlingen inom industrin och försämrat villkoren för de konkurrensutsatta delarna av näringslivet. Och allt detta utan att de långsiktiga överlevnadsmöjligheterna för de branscher och företag som fått miljardstödet har förbättrats. De ytterligare ca 5 miljarder kronor som nu föreslås späda på dessa utgifter förefaller att försvinna på samma sätt. Denna enorma "satsning" som regeringen vill göra motsvarar en veckas karensdagar eller en höjning av momsen med ca två procentenheter. Propositionen ger ingen vägledning när det gäller att göra bedömningar av den framtida lönsamheten, och ännu mindre finns det några förslag om alternativ användning av dessa medel. Regeringen har inte

förmått sig till att dra slutsatsen, att ett flertal företag borde få övergå till privat drift för att de skall kunna motsvara kraven från det förändrade samhället och samtidigt påskynda sitt eget finansiella tillfrisknande. Så länge som företagen behåller sin status som statsägda företag, som enligt industriministern "inte kan göra konkurs", kommer de att utgöra en alltför betungande belastning för regeringen och därmed för staten. Eftersom t. ex. LKAB och SSAB inte är börsnoterade, kan man knappast få en adekvat bedömning av företagens marknadsvärde.

Som ombud för skattebetalarna måste vi fråga: Vad får vi exakt för dessa miljarder som socialdemokraterna begär att riksdagen nu skall bevilja? Vad händer om dessa medel inte placeras i Statsföretag? Vilka alternativ har socialdemokraterna till dessa placeringar? Vilka samhällsekonomiska värden har i så fall en alternativ användning av dessa pengar? Hur mycket av framtida och mer lönsam sysselsättning hotas av industristöd som konserverar en föråldrad företagsstruktur? Var finns de samhällsekonomiska lönsamhetskalkylerna?

Som framgår av den moderata partimotionen har vi accepterat en uppdelning av Statsföretag, men inte på det sätt som regeringen nu föreslår. Inom Statsföretagsgruppen finns företag som under normala affärsbetingelser borde vara lönsamma. Dessa bör avgränsas från Statsföretag och börsintroduceras på lämpligt sätt. Vi har därför föreslagit att aktierna i samtliga dotterbolag, med undantag för LKAB, ASSI, SSAB, Svenska Petroleum AB, NJA och Regioninvest i Norr AB, genom apportemission tillförs Investment AB Procordia. Samtidigt föreslår vi att det utökade Procordia säljs ut successivt på börsen.

Vad beträffar Svenska Petroleum upprepar vi tidigare krav på en snar avyttring eller avveckling av företaget, med de motiv som vi tidigare gett till känna här i kammaren. För ASSI:s del är en konstruktiv likvidation i enlighet med aktiebolagslagens bestämmelser den bästa lösningen. En finansiell rekonstruktion genom ensidiga kapitaltillskott från ägaren/staten är inte längre realistisk.

ASSI:s problem har sin grund i ett stort risktagande. Vi har noterat att statsrådet Carlsson känt sig nödsakad att rikta en kraftig erinran till företaget om att en fortgående strukturrationalisering och en koncentration av resurserna till lönsamma och utvecklingsbara enheter är nödvändig. Likaså säger statsrådet att styrelsen och ledningen skall se över ASSI:s företagsstrategi och inriktning. Detta uttalande vittnar, herr talman, om regeringens oro för företagets framtid. Det antyder att man inom regeringen anser att ASSI:s nuvarande politik inte kan betraktas som en garanti för framgång. Som vi anger i vår partimotion och även i våra reservationer är en konstruktiv likvidation ett väsentligt bättre alternativ än fortsatta försök att på basis av en stor kapitalinsats driva verksamheten vidare på det sätt som nu sker.

Aktierna i det företag som inte förs in under Procordia stannar enligt vårt förslag kvar i Statsföretag. Det är viktigt, som sägs i vår partimotion, att den ledningskapacitet som trots allt finns i Statsföretag används för att samordna och omsätta statsmakternas intentioner på detta område. Företagsgrupper

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

direkt under industridepartementet försämrar kontrollmöjligheterna, och dessutom minskar kompetensen. Vi har därför föreslagit att regeringen skall återkomma med förslag till program enligt de riktlinjer som jag nu har redovisat i syfte att stärka lönsamheten för enheterna inom Statsföretagsgruppen. Även moderbolaget bör rekonstrueras finansiellt.

På två punkter har dess bättre insikten om att regeringen "är fel ute" inställt sig hos socialdemokraterna i utskottet. Det gäller dels förslaget att sammanföra LKAB och SSAB till en koncern med NJA som moderbolag, dels att åstadkomma en företagsgruppering med domänverket, ASSI och NCB. På båda dessa punkter säger ett enhälligt utskott nej, även om motivtexterna kan variera, som reservationerna 9 och 18 vittnar om.

I samband med behandlingen av propositionen om Statsföretag i näringsutskottet har en motion om statliga företags delägarskap i Svenska arbetsgivareföreningen tagits upp, som tidigare har framgått av denna debatt. När den behandlas i utskottet händer något mycket märkligt. En illa underbyggd motion, omfattande endast sju tryckta rader, av två enskilda socialdemokrater, blir helt plötsligt tillstyrkt. Någon närmare analys av konsekvenserna görs inte. Majoriteten ser inte heller till att dess ställningstagande underbyggs med kompletterande faktamaterial. SAF ges inte tillfälle att yttra sig.

Från reservanternas sida säger vi självfallet nej till detta. Jag kan instämma i de synpunkter som redan framförts av Christer Eirefelt och Tage Sundkvist. I enlighet med tidigare riksdagsuttalanden från 1978 bör det alltså ankomma på de statliga bolagen själva att med beaktande av praktiska och andra skäl avgöra sin tillhörighet till arbetsgivarorganisation.

Det är viktigt att klara ut vad majoriteten menar. Är det företag med statligt engagemang ned till 51 % som avses, eller gäller uttalandet endast företag med hundraprocentigt statsengagemang? Jag anser att utskottsordföranden eller gruppordföranden måste klargöra vad som gäller, hur uttalandet skall tolkas.

Enligt uppgifter i massmedia skulle effekten vålla ett stort avbräck för SAF, som skulle mista avgiftsinbetalningar i storleksordningen 30 milj. kr. Det här, herr talman, står verkligen i dålig samklang med LO-ordförandens, tillika utskottsledamoten Gunnar Nilssons, uttalande efter avtalsuppgörelsen.

Gunnar Nilsson ansåg då att det var mycket betydelsefullt med ett starkt och intakt SAF. Nu har visserligen inte Gunnar Nilsson deltagit i utskottets behandling av detta ärende, men frågan har där i stället drivits av "metallaren" Sivert Andersson m. fl. Mot den bakgrunden är det viktigt att Gunnar Nilsson klargör om utskottsmajoritetens förslag verkligen ligger i linje med det intresse som den centrala LO-ledningen har gett uttryck för genom Gunnar Nilssons uttalande om värdet av ett starkt SAF.

Herr talman! Det är kris för de statliga företaget. Statens engagemang måste successivt avvecklas på det sätt som vi har gett uttryck för i våra partimotioner. Statens insatser på lång sikt skall innebära att man skapar förutsättningar för en *allmän* näringslivsvänlig politik. Olönsamma företag

skall inte hållas uppe hur länge som helst. Till skillnad från regeringen anser vi att statliga företag liksom andra skall kunna gå i konkurs. Företagens uppgift är att tillgodose den efterfrågan på varor och tjänster som existerar i verkligheten.

Bidrags- och subventionspolitiken är i många stycken ett enda stort misslyckande. Den har inte gett oss fler företagare och inte fler fasta arbetsplatser inom industrin. Däremot har den förhindrat en naturlig övergång från svaga till expansiva företag, med risk för att tryggheten blir sämre för oss alla. I synnerhet har de statliga företagen i omtanke om de anställda tillfört så mycket pengar att samhället inte haft råd att satsa på företag som haft ljusare framtidsutsikter. Det här är ett allvarligt memento för oss.

I propositionen finns en del tal om "affärsmässighet". Men det talas inte om marknadsförutsättningar, produktutveckling och marknadsanpassning. Om man avser att initiera ett lönsamhetstänkande, måste man också se till att detta tränger igenom Statsföretagsgruppens totala organisation och bryter ned bidrags- och subventionstänkandet.

Olof Palme har ju faktiskt lovat att avveckla industristödet. Hur blir det nu med detta? I dag skall riksdagen besluta om utfästelser på ca 5 miljarder. Sedan kommer Norrbottenspropositionen, därefter tekopropositionen etc. etc. Lesjöfors har redan fått sina utfästelser. Vad blir summan av allt detta för innevarande och nästa budgetår? Vad blir budgetunderskottet?

Regeringen har sannerligen inte stängt akutmottagningen. Den har snarare fått karaktär av långvårdsinrättning för statliga företag.

Lönsamhetskrav och lönsamhetstänkande måste bli en mer påtaglig verklighet i företagsledning och på verkstadsgolvet och inte stanna vid några allmänt hållna fraser i förbigående i en regeringsproposition.

Det är uppenbart att det svårskötta konglomeratet måste delas upp för att bli hanterbart. Mindre enheter har större möjligheter att klara struktur- och konkurrensproblemen. En fortsättning av den politik som regeringen tänker sig kan bara leda till att staten tvingas *köpa* de statliga företagen ännu en gång. Enligt vår mening bör det så långt möjligt ske en utförsäljning av företag ur Statsföretagsgruppen. Detta bör analyseras närmare enligt de riktlinjer som vi redovisar i vår partimotion och som sedan följs upp i reservation 5.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 4, 5, 7, 8, 9, 13, 14, 16, 18 och 21.

För att spara kammarens tid avser vi inte att begära rösträkning på reservationerna 7, 9 och 16. Vi kommer att betrakta utfallet av omröstningen beträffande reservationerna 2 och 5 som vägledande för bedömningen av utfallet av en sådan rösträkning.

Anf. 16 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag har ju beträffande de statliga företagens anslutning till Svenska arbetsgivareföreningen glädjen att tillhöra utskottsmajoriteten, så jag kan kanske ta mig friheten att svara på just den punkten.

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Sten Svensson efterlyser motiveringar. Han påstår att SAF inte har fått yttra sig. Då skulle jag vilja säga att det faktiskt finns företeelser i samhället som är så uppenbara och självklara att man inte behöver skriva långa betänkanden. Här behövs sannerligen inte någon motivering i något utskottsbetänkande. Motiveringen har gett sig själv under en lång följd av år. Det kan inte ha undgått Sten Svensson att Svenska arbetsgivareföreningen under de senaste tio åren på ett grundläggande sätt har förändrat hela sin roll. Från att vara en intresseorganisation i mer strikt bemärkelse har organisationen utvecklats till en sorts övergripande politiskt parti som har tagit som en av sina huvuduppgifter att driva en utomordentligt aggressiv propaganda, som bl. a. riktar sig mot statlig företagsamhet och mot den offentliga sektorn i princip. Denna propaganda har inte bara bedrivits i så att säga praktiska frågor och situationer, utan det har varit fråga om en övergripande ideologi, där man mobiliserat filosofer som Lepage och ekonomer från Milton Friedman ned till Ingemar Ståhl. Man har talat om att statlig företagsamhet skulle leda till diktatur och till George Orwells 1984. Man har öst trycksaker över svenska folket. Och så säger Sten Svensson att SAF inte har fått yttra sig. SAF har yttrat sig under många år, och nu får SAF äntligen svara för konsekvenserna av sina yttranden. Jag skulle vilja fråga Sten Svensson: Om ni skulle tillhöra en viss intresseorganisation som arbetar inom ert verksamhetsområde och ni fann att denna intresseorganisation ägnade en mycket stor del av sitt arbete och använde en mycket stor del av sina inkomster till att bekämpa det företag som ni arbetar i, skulle ni då ansluta er till den intresseorganisationen? Skulle den över huvud taget kunna sägas i någon rimlig mån ha några möjligheter att företräda era intressen? Jag anser svaret på en sådan fråga vara självklart. Det är nej. Ni skulle välja en annan intresseorganisation som företrädare för era intressen.

Anf. 17 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Den kommunistiska förtjusningen över det här uttalandet kan man inte ta miste på. Jag vill verkligen fråga Jörn Svensson: Skall inte den organisation som berörs av ett så omfattande förslag – när följderna blir de som jag belyste i mitt anförande – få möjlighet att säga sin mening? Man kunde ha anledning att tro att motionen inte skulle leda till ett sådant utskottsuttalande. Motionen var mycket kortfattad, mycket undermåligt skriven och svagt motiverad. Det var ingen som kunde förvänta sig att det skulle bli det här resultatet. Det som hände i utskottet var ju en plötslig ingivelse från socialdemokraternas sida. Skall man inte i en sådan situation bereda den berörda organisationen tillfälle att få säga sin mening? Det gäller ju organisationens framtid och möjligheter att finansiera sin verksamhet. Det som hänt är för utskottsmajoritetens del sannerligen avslöjande. Att kommunisterna vill handla på det här sättet kan jag förstå, men det är betänkligt när det gäller de övriga. Det är klart, Jörn Svensson, att SAF skall delta i samhällsdebatten. Innehörden av förslaget om införande av löntagarfonder är ju, enligt de modeller som hittills har presenterats, att beröva SAF möjligheterna att över huvud taget bestå som fristående arbetsgivarorgani-

sation. Skall då inte organisationen i ett demokratiskt samhälle och i det här sammanhanget få möjligheten att försvara sin roll, skall inte organisationen få yttra sig och säga sin mening? Jag tycker att även detta är avslöjande för det kommunistiska synsättet. Här gäller det alltså möjligheterna för olika intressen att göra sig gällande i en demokratisk debatt.

Anf. 18 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Pluralism är tydligen väldigt svårt för Sten Svensson. Han vet mycket väl att Svenska arbetsgivareföreningen är ett av de intresse- och maktcentra här i Sverige som har mycket bättre förutsättningar än andra att göra sin röst hörd. Den har sannerligen inte sparat någon möda för att på ideologiska och praktiska grunder, utifrån sin åskådning och sina intressen, attackera den statliga företagsamheten. Det har den hållit på med i tio år, och det har varit en medvetet riktad verksamhet. Den har gjorts till en allt större del av denna organisations verksamhet i förhållande till dess roll som intresseorganisation för arbetsgivarna, en roll där ramarna har sprängts för länge sedan. Det är organisationens goda rätt att göra så. I ett pluralistiskt samhälle, i en demokrati, skall naturligtvis en intresseorganisation kunna göra det. Men då får den också i all rimlighets namn ta konsekvenserna av att medlemmar i denna intresseorganisation inte finner det med sina intressen förenligt att hjälpa till att betala pengar för sådan verksamhet som riktas mot dem själva.

Om jag nu, vilket Gud förbjude, ginge in i moderata samlingspartiet, och jag fann att moderata samlingspartiet ägnade sin huvudkraft åt att bekämpa värderingar som jag ansåg väsentliga, vad hade moderata samlingspartiet haft för rätt att beklaga sig om jag gick ur? Utträdesrätten är en lika viktig del av pluralismen som något annat. Jag understryker att det inte finns någon som helst moralisk halt i Svenska arbetsgivareföreningens eller moderata samlingspartiets argument på den här punkten. De vet mycket väl vad de har sysslat med för verksamhet. De har gjort detta med utnyttjande av yttrande- och propagandafriheten i det här samhället, och de får också ta konsekvenserna. Det är fullständigt logiskt.

Jag vill fråga Sten Svensson: Är det inte orimligt att begära av samhällseliga företag att de skall vara medlemmar i, och betala avgifter till, en organisation som gör det till en hederssak i sin propaganda att attackera dessa företag och deras roll i det svenska samhället? Man har väl rätt att tillhöra en intresseorganisation som företräder ens intressen. Av Sten Svenssons logik att döma verkar det som om de statliga företagen skulle ha någon sorts skyldighet att stanna kvar i en organisation som tar som en av sina ideologiska huvuduppgifter att bekämpa dessa företags roll och uppgift i den svenska ekonomin.

Anf. 19 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill påpeka för Jörn Svensson att vi noga har strukit under i betänkandet att företagen själva skall avgöra sin organisationstillhörighet. Det skall vi inte skriva bruksanvisningar om här i riksdagen. Läs och

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

begrunda vad som faktiskt står i utskottsbetänkandet!

Jag påvisade i mitt anförande att den centrala LO-ledningen har gett uttryck för sin uppskattning av ett starkt SAF. Det förslag man äsyftar med det här uttalandet syftar i sin tur till att – kanske ganska väsentligt – försvaga SAF. Nej, Jörn Svensson, vad vi skall göra är att slå vakt om pluralismen och skapa förutsättningar för alla att kunna göra sig gällande i ett pluralistiskt, demokratiskt samhälle, att kunna framföra sin mening i olika sammanhang och att själva avgöra sin organisationstillhörighet både som enskild arbetstagare och som enskilt företag. Vi skall vara rädda om detta. Vi vet hur det har gått i andra länder som saknar pluralism – länder vars ideologi mer påminner om den Jörn Svensson ger uttryck för. Där har man betydligt svårare att hävda sig. Vi kan bara se hur det har gått för Solidaritet i Polen. Vi vet inte hur det kan bli i Sverige. Men vi kan aldrig ta risken att få motsvarande följdverkningar i vårt land.

Anf. 20 SIVERT ANDERSSON (s):

Herr talman! I det här betänkandet behandlar vi den finansiella rekonstruktionen av Statsföretag samt den nya organisation av de statliga företagen som har föreslagits i proposition 68.

Lilly Hansson har kommenterat de mer övergripande frågorna i ärendet, och nu kommer några utskottsföreträdare att något ägna sig åt de speciella reservationer som oppositionen har fogat till betänkandet.

Reservation 7 är moderat och innehåller ett krav på att Svenska Petroleum AB planmässigt skall avvecklas. Detta med planmässighet har blivit ett nytt modeord hos moderaterna. Men så sent som för ett år sedan fanns något skamligt över det ordet, eftersom det kunde tänkas leda i riktning mot planhushållning. Men när man skall avveckla går det bra att göra det planmässigt!

Nu är det åter Svenska Petroleum som är på tapeten för avveckling. Motivet är litet överraskande – nämligen att det inte finns något behov av Svenska Petroleum. Vi har sagt att ett beslut om Svenska Petroleums framtid inte bör fattas nu, allra helst som det har aviserats att frågan skall återkomma under hösten 1983. Därför yrkar vi avslag på reservation 7.

Inte heller reservation 8 angående Svenska Industrietablerings AB Svetab kan tillstyrkas. Den moderata reservationen innebär att man vill sälja ut företaget till privata intressenter. Vi i utskottsmajoriteten anser att regeringens förslag, innebärande att Svetabs ägarskap breddas, är betydligt mer bärande. Därför yrkar vi avslag på reservation 8.

Vpk-reservationen 10 innebär ett krav på att regeringen förelägger riksdagen förslag till åtgärder som erfordras för att staten skall kunna lösa ut Gränges 25-procentiga intresse i SSAB och att det skall ske för en symbolisk summa.

Utskottsmajoriteten har funnit att förslaget inte bör tillstyrkas. Det finns ingen anledning att lösa ut Gränges. Dessutom är det omöjligt att genomföra detta vpk-förslag, eftersom man förespråkar expropriering. Jag yrkar alltså avslag på reservation 10.

I reservation 19 föreslår vpk en sÄrlagstiftning fÖr att tillfÖrsÄkra de anstÄllda fÖrkÖpsrÄtt i statliga fÖretag. Inte heller det kan utskottets majoritet stÄlla sig bakom. FÖrslaget inriktar sig ensidigt mot statliga fÖretag. Vi anser att det inte finns nÄgot behov av en sÄdan lagstiftning och yrkar alltsÄ avslag pÄ reservation 19.

I den borgerliga reservationen 21 motsÄtter sig reservanterna ett principuttalande om att statliga fÖretag skall lÄmna ArbetsgivarefÖreningen. Utskottsmajoriteten anser att tiden Är mogen fÖr de statliga fÖretagen att lÄmna ArbetsgivarefÖreningen. Vi vet att redan i dag finns Svenska Varv i SFO, som Är arbetsgivarorganisation fÖr samfÄllt Ägda fÖretag. DÄr finns alltsÄ Svenska Varv liksom ett stort antal Övriga statliga fÖretag. Vi menar att ArbetsgivarefÖreningen inte Är nÄgot naturligt arbetsgivarorgan fÖr de statliga fÖretagen. Det Är däremot SFO, som har en klar inriktning pÄ sin verksamhet fÖr den hÄr typen av fÖretag.

Med utgÄngspunkt i den diskussion som fÖrts tidigare under dagen i den hÄr frÄgan vill jag bara peka pÄ ett par saker som inte fÖrut kommit fram.

Jag har i och fÖr sig fÖrstÄelse fÖr att de som inte tycker att de statliga fÖretagen inte skall vara med i SAF kan hÄvda kravet att ArbetsgivarefÖreningen skulle fÄ yttra sig till utskottet innan utskottet tog stÄllning. Men varfÖr i – nu hÖll jag pÄ att sÄga nÄgot man inte fÄr sÄga hÄr. Men varfÖr har inte moderaterna i utskottet viskat fram den lilla tankegÄngen att ett yttrande frÄn ArbetsgivarefÖreningen kanske vore av nÖden? I varje fall har inte jag uppfattat nÄgot sÄdant krav frÄn moderaterna.

Jag tycker fÖr egen del att det Är ett sÄlvklart uttalande som nu lÄggs fram. Hur man ser pÄ detta Är bara en frÄga om vad man har fÖr instÄllning till ArbetsgivarefÖreningen. ArbetsgivarefÖreningen har aktivt motarbetat stora delar av den statliga verksamheten. Den anvÄnder sina enorma resurser till angrepp mot den verksamhet som dessa statliga fÖretag fÖretrÄder.

Den utveckling som denna organisation har genomlevt under de senaste Ären har pÄ intet sÄtt undanrÖjt motviljan mot att de statliga fÖretagen finns med dÄr. Vi fÖreslÄr ett principuttalande av innebÖrden att riksdagen skall tillkÄnnage fÖr regeringen att statsÄgda fÖretag enligt riksdagens mening inte bÖr tillhÖra Svenska arbetsgivarefÖreningen. Sedan fÄr regeringen hantera frÄgan.

Det finns ingen anledning att ge sig in i en diskussion om huruvida det Är de hundra procentigt Ägda statliga fÖretagen som det Är frÄga om, eller om det Är andra. Jag vill bara erinra om att den fÖrhandlingsorganisation som framstÄr som ett naturligt alternativ i det hÄr sammanhanget Även organiserar fÖretag som inte Är direkt statligt Ägda. Det kan alltsÄ i detta sammanhang vara frÄga om ett stÖrre rekryteringsunderlag Än vad detta uttalande direkt skulle leda till. Jag yrkar avslag pÄ reservation nr 21.

NÄr det gÄller den allmÄnna diskussionen tÄnkte jag bara fÖra fram nÄgra synpunkter. Jag tror att de borgerliga fÖretrÄdarna i den hÄr debatten har drabbats av mÄrkliga minnesluckor. Diskussionen i dag om de stora Ätagandena fÖr Statsföretag och andra statliga fÖretag bygger pÄ fÖrhÄllan-

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

dena i företag som tidigare varit i privat ägo.

Det ni kallar för dåliga statliga företag har ofta bara varit uruselt skötta privata företag som staten har fått gå in och rädda av sysselsättningsskäl. Glöm inte bort den stora del av den här verksamheten som staten har fått ta över beroende på att de privata intressena inte har klarat av saken.

Mot den bakgrunden är det litet svårt att begripa den argumentation som ensidigt går ut på att svärta ned den statliga och den offentliga verksamheten och höja den privata verksamheten till de skyar där den sannerligen inte hör hemma. Ned på jorden med den, och försök att fundera litet grand på vad de här företagen egentligen har ställt till med innan de kom in i den statliga ägarsfären – det tror jag skulle var vällovligt.

Sten Svensson hänvisade till ett uttalande av Gunnar Nilsson, i samband med avtalsuppgörelsen, om Arbetsgivareföreningens förträfflighet och nödvändigheten av att ha en väl sammanhållen arbetsgivarorganisation. Det är säkert sant att det är värdefullt att Arbetsgivareföreningen är sammanhållen och att den kan hålla ihop de företag som finns inom organisationen. Men än mer värdefullt och riktigt är det enligt min uppfattning att de statliga företagen har en någorlunda enhetlig företrädare på förhandlarsidan gentemot de organisationer som uppträder där. Då kan det inte vara Arbetsgivareföreningen som skall företräda företagen där.

Anf. 21 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Näringsutskottet har ju gjort ett uttalande i denna fråga 1978, något som även var känt av SAF. Eftersom vi står kvar vid detta uttalande, fanns det ingen anledning att upprepa det. Det är i stället utskottsmajoriteten, som plötsligt gått ifrån detta uttalande, som skall motivera sitt nya ställningstagande. Jag har förstått att man i en situation med tidsnöd under utskottsarbetet gick in med förutfattade meningar för att överraska oppositionen. Det ligger mycket i vad Staffan Burenstam Linder sade för en stund sedan, nämligen att detta liknar en hämndaktion mot SAF för dess ställningstagande i löntagarfondsfrågan.

Det är vidare så att företag som är delägare i en branschorganisation skall ha möjlighet att påverka avtalsinnehållet och få en garanti för konkurrensneutralitet i avtalsvillkoren. Ett statligt industribolag, exempelvis i rörbranschen, har mer gemensamt med landets övriga bolag i samma bransch än med det statliga tobaksbolaget.

Jag skulle kunna föreställa mig att det är den typen av synpunkter som Gunnar Nilsson har åsyftat då han har betonat vikten av en stark sammanhållning på arbetsgivarsidan. Det är närmast Gunnar Nilsson som skall svara på spørsmålet om detta uttalande ligger i linje med den centrala LO-ledningens uppfattning i frågan.

Anf. 22 SIVERT ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill till Sten Svensson säga att det inte alls var fråga om någon kupp i utskottet. Tvärtom blev det en extra bordläggning, och ni hade 14 dagar på er att agera. Ni hade kunnat begära in yttranden från vilket håll

som helst. Jag har icke vid något tillfälle varit med om att vi i utskottet har motsatt oss att yttranden tas in från inblandade i detta sammanhang, oavsett från vilket håll det gällt. Men det är litet för sent när man först i kammaren får höra att det är synd att Arbetsgivareföreningen inte fått yttra sig.

Vad beträffar Gunnar Nilssons uttalande kan jag naturligtvis inte här yttra mig om LO-ledningens synpunkter. Så mycket är dock klart att de delar av LO-ledningen som jag har träffat under hand inte har givit annat än positiva reaktioner.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Anf. 23 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Skillnaden är den att socialdemokraterna i slutomgången valde att tillstyrka motionen. Att man förberedde en skrivning som svar på motionsyrkandet är en helt annan sak. Vi andra var naturligtvis klara över att man skulle se närmare på underlaget för en sådan skrivning. Men det som överraskade oss var det plötsliga ställningstagandet i justeringsögonblicket, till förmån för bifall till motionen, och beslutet att göra ett uttalande av den innebörd som det gällde. Dessutom vet vi inte heller hur detta skall tolkas.

Vi har tidigare i debatten ställt frågor om huruvida det avser företag som till 100 % är statligt ägda eller om det avser alla företag som till mellan 51 och 100 % är statsägda. Den frågan kvarstår obesvarad. Detta visar att det uttalande som utskottsmajoriteten föreslår var dåligt genomtänkt.

Anf. 24 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag har med stort intresse lyssnat på debatten, och jag skulle vilja något kommentera den. Låt mig börja med herr Burenstam Linders utläggningar.

För det första finns det ibland en mycket påtaglig skillnad mellan teori och praktik. Herr Burenstam Linder deltog tidvis i regeringsarbetet under den borgerliga majoritetsperioden, och han fanns hela tiden med i det riksdagsunderlag som de olika borgerliga regeringarna till sist vilade på. Herr Burenstam Linder är i motsats till mig medansvarig för de förluster inom de statliga företagen som riksdagen nu får gå in och täcka i efterhand.

Det har inte saknats möjligheter för herr Burenstam Linder under de gångna åren att i praktiken göra någonting åt de statliga företagen. Jag hade varit mer imponerad av herr Burenstam Linders inlägg i dag, om det hade funnits någon överensstämmelse mellan vad han nu säger och vad han har gjort på området.

För det andra är det inte ord utan handling som behövs när företag har problem. Jag har visst i något sammanhang fått kritik för att jag sagt för litet. När jag nu hört herr Burenstam Linder, har jag stärkts i min uppfattning att den avvägning jag gjort mellan ord och handling har varit riktig.

Herr talman! Saneringen av de statliga företagens ekonomi är ett mödosamt arbete som förutsätter ansträngningar och kanske uppoffringar från varje anställd i dessa företag, från mina gamla kamrater inom LO-kollektivet till de verkställande ledningarna. Det bör vara en gemensam

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

grundinställning för oss alla som representerar ägarna i de statliga företagen att på olika sätt underlätta detta arbete i företagen och i varje fall inte med svepande uttalanden försvåra det.

Herr talman! Låt mig ta upp en annan fråga som herr Burenstam Linder har berört. Han har i en reservation till näringsutskottets betänkande föreslagit en skrivning som skulle kritisera den information som lämnas i propositionen. Informationen kännetecknas enligt reservanterna av knapphändighet och bristfällighet. De säger vidare att uppgifterna om bedömningarna inte alls svarar mot de föreskrifter och rekommendationer som gäller för privata företag, vilkas aktier man handlar med på börsen.

Detta, herr talman, är litet häpnadsväckande. Reservanterna begär att en detaljerad presentation av bl. a. intäktsprognoser och marknadsutveckling skall läggas på bordet till offentligt beskådande, uppgifter som är synnerligen företagskonfidentiella och inte bör komma till konkurrenternas kännedom.

Sådant material kan som bekant ställas till näringsutskottets förfogande. Herr Burenstam Linders förklaringar att man inom utskottet av praktiska skäl inte kan studera detta material verkar i varje fall inte på mig på någon punkt övertygande.

Det har också under årens lopp då och då blossat upp intensiva debatter om de ideologiska motiven för och emot statligt företagande. Jag har inte för avsikt att kasta mig in i och fortsätta den debatten. Låt mig i stället deklarera att jag uppfattar statens hanterande av de statliga företagen som i hög grad en praktisk fråga.

Staten liksom även privata ägare till företag har ett ansvar att sköta och förvalta de företag man äger på bästa tänkbara sätt. Jag tror inte att de grundläggande problemen i den svenska samhälls ekonomin i dag kan lösas genom en mycket snabb utbyggnad av den statliga företagssektorn. De samhällsekonomiska problemen är så djupa och omfattande att det är nödvändigt med en kraftig utveckling och utbyggnad av hela den svenska industrin, alldeles oavsett om ägarna är staten, privata intressen eller kooperationen.

I de borgerliga reservationerna till näringsutskottets betänkande ingår krav om att sälja ut stora delar av de statliga företagen och att introducera en del statliga företag på börsen. Det kan finnas anledning att närmare fundera över innehörden av det. Låt mig först slå fast den grundläggande inställningen att jag för egen del inte menar att man skall ha en så dogmatisk och stelbent syn på den statliga företagsamheten att man ovillkorligen skall driva tesen: En gång statligt företag, alltid statligt företag. Företagsamhetens villkor varierar ständigt, och man måste vara öppen för förändringar. Det utesluter inte att situationer kan uppkomma då det skulle kunna vara lämpligt att överlåta ett statligt företag till någon annan företagsgrupp eller att sälja ut en aktiepost till någon utomstående intressent. För mig är det ingen ideologisk eller dogmatisk fråga, utan en fråga om vad som är praktiskt lämpligt.

Den avgörande fråga som vi som ägare till de statliga företagen ständigt

måste ställa oss är självfallet: På vilket sätt kan företagets utveckling mest gynnas? Om man övertygande kan visa att ett företags utveckling skulle kunna vinna på att ingå i en företagskonstellation med privata ägare, bör detta självfallet kunna diskuteras. I andra fall kanske fördelar skulle kunna uppnås genom att ägandet breddades till nya, utomstående grupper. Men centrala är då frågeställningarna: Vad är bäst för företagets utveckling? Vad kan de nya ägarna tillföra företaget som de nuvarande inte kan? Erfarenheten har ju visat att sådana situationer kan uppkomma, och då bör man förutsättningslöst kunna diskutera hur man skall göra.

Vad jag däremot bestämt vänder mig emot är de tankar som framförs i reservationerna och som innebär att man av statsfinansiella eller mer eller mindre ideologiska och dogmatiska skäl vill sälja ut företag. För att det över huvud taget skall finnas något intresse från den privata sidan att förvärva statliga företag utgår jag ifrån att det är lönsamma företag som avses. När det gäller förlustbringande företag har ju den tidigare borgerliga regeringen med all önskvärd tydlighet visat på omfattande transaktioner i den rakt motsatta riktningen.

Men vad skulle hända, om staten på ett mer systematiskt sätt gjorde sig av med alla eller många av de mera lönsamma statliga företagen? Resultatet skulle bli mycket allvarligt för den statliga företagsgruppen. Kvar skulle då bli företag med mer eller mindre permanent kriskaraktär. Härigenom skulle förutsättningarna för en positiv utveckling av gruppen som helhet mycket allvarligt äventyras. Jag har aldrig hört talas om en bilägare som trott att han skulle kunna förbättra sin bil genom att montera bort och sälja motorn.

Centern vill tona ner expansionen i Statsföretag. Jag utgår ifrån att den ståndpunkten grundas på de höga kostnader som blir följden av de stora förvärv av förlustföretag som skedde under de sex borgerliga regeringsåren. Jag förstår synpunkten. Det är inte en sådan expansion som den nuvarande regeringen strävar efter.

Låt mig, herr talman, sluta med att säga något om ASSI:s soliditet. Det är litet förvånande att lyssna till den argumentation som förs av reservanterna från centerpartiet och folkpartiet i fråga om kapitaltillskottet till ASSI. När de vill reducera kapitaltillskottet sker det med motivet att bolaget skulle få en onormalt hög soliditet. Såvitt jag kan förstå är motsatsen fallet. Bolaget har i dag en mycket låg soliditet i jämförelse med t. ex. de börsnoterade skogsbolagen. Vid utgången av 1981 hade ASSI en soliditet på drygt 12 %. Motsvarande tal för Mo och Domsjö låg på 38 %, för Kopparberg på 48, för Holmen och Iggesund på vardera 47, för SCA på 51, för Papyrus på 61 och för Korsnäs på 65 %. Jag har uppriktigt svårt att förstå att ASSI:s 35 % skulle ligga så onormalt högt i förhållande till dessa tal.

Anf. 25 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) replik:

Herr talman! Att det finns en skillnad mellan teori och praktik måste socialdemokraterna ha fått anledning att känna när det gäller Statsföretag. för den teori och den praktik som man så ivrigt argumenterade för 1969 har ju verkligheten visat vara mycket dålig teori och praktik. Och nu vill statsrådet

göra om detta på nytt och i allt väsentligt utforma organisationen som den var före 1969, då man tyckte den var så dålig och inte fungerade.

Med anledning av det intresse som statsrådet lägger ned på det organisatoriska planet tycker jag faktiskt, herr talman, att det hade varit intressant att i debatten från statsrådet få en tolkning av hur den nya uppläggningsen skall fungera. Man kanske inte kan begära att statsrådet skall gå in på olika verksamhetsplaner och bedömningar av hur verksamheten som sådan kan hanteras för att de statliga företagen skall gå en gynnsammare framtid till mötes – det är ju svårt att göra i ett riksdagsanförande. Men man hade kunnat begära att få dessa informationer i den proposition som skrivits, som ju är en sorts nyemissionsprospekt.

Åtminstone de organisatoriska frågorna borde ha belysts. Hur skall det hela nu fungera framöver? Har ni fått mer kompetens inom industridepartementet under de senaste tio åren, så att det kan fungera bättre än det principiellt ansågs kunna göra när Krister Wickman tidigare genomdrev den organisation som ni nu vill överge? Jag vet inte – jag undrar. Och det skulle ha varit spännande att få höra någonting om detta.

Statsrådet talar om förstatligande enbart som en praktisk fråga. Det är på sitt sätt bra att höra socialdemokrater tala om detta som en praktisk fråga – det skiljer ju sig avsevärt från den socialistiska yra som vi som varit i riksdagen längre än Roine Carlsson ofta har behövt möta och bemöta i debatten. Jag tar denna tillnyktring som ett tecken på inte bara att vi nu har en annan industriminister än tidigare utan också att verkligheten har satt sina spår.

Statsrådet gjorde gällande att moderaterna inte har agerat och fört debatt tidigare och att det var skillnad mellan vår teori och praktik. Vi var motståndare när Statsföretag bildades – vi ansåg att det var ett alltför vidlyftigt konglomerat som aldrig skulle kunna fungera. Och vi har motsatt oss en lång rad socialiseringar. Ett exempel: Svenska Petroleum sägs i utskottsbetänkandet vara ett kommersiellt instrument för statens oljepolitik. Men ordet "kommersiellt" är ju i det här sammanhanget komiskt, med tanke på hur många hundratals miljoner som det företaget kostat. Detta är att missbruka ordet "kommersiellt".

Slutligen: Vi har inte begärt att det skall stå några hemliga informationer i de propositioner som lämnas. Vi har begärt att där skall finnas samma dokumentation som för privata företag när de gör nyemissioner. Och här säger också socialdemokraterna: "Det står klart att den information om Statsföretag och de berörda dotterbolagen som lämnas i propositionen delvis är mera summarisk än den som krävs enligt de nyssnämnda föreskrifterna och rekommendationerna."

Anf. 26 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Det är intressant och hälsosamt att höra statsrådets odogmatiska och praktiska synpunkter på utförsäljning eller börsintroduktion av företag. Jag beklagar dock att man inte har anlagt den odogmatiska och praktiska synen litet grand tidigare – det borde man ha kunnat göra innan

man skrev den här propositionen.

Som jag har sagt redan tidigare är det onekligen så att man inte har några statliga pengar att sätta in utan får ta dem ur ett budgetunderskott som på det sättet blir större.

Jag förstår inte heller riktigt varför man inte skulle kunna anlägga finanspolitiska synpunkter på detta. Det är också rent praktiska synpunkter. Och jag tycker det är i allra högsta grad angeläget att göra detta just vid sådana tillfällen, att försöka ta fram riskvilligt kapital där det finns sådant att ta fram, att försöka få fram det genom sparande i stället för att ta det genom statskassan, där vi vet att det inte finns några pengar.

Statsrådet säger sedan att centern vill tona ner expansionen. Kalla det gärna så, men vad vi framför allt vill är att framhäva att målsättningen skall vara lönsamhet och effektivitet, som gör att dessa statliga företag kan konkurrera med det övriga näringslivet på lika villkor.

Det jag säger nu sade vi redan 1969, när Statsföretag bildades, och det har inte ett dugg att göra med vad som hänt under de år som centern suttit i regeringsställning.

Anf. 27 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! När det gäller informationen får man inte glömma bort det intresse för att ta del av denna information som finns utanför riksdagen, från skattebetalarna, som skall stå för fiolerna, och från massmedia. Det vi begär är alltså en information som motsvarar vad som krävs på den privata sektorn – ingenting därutöver.

Beträffande börsintroduktion: Det finns självfallet en principiell skillnad i hur vi ser på det statliga företagandet. Vi menar att staten skall driva företag endast i särskilda fall. Trots vad som sägs tvingas man ju konstatera att statliga företag – också de som inte arbetar i krisbranscher – påfallande ofta har sämre resultat. Och vi tror för vår del att ett av huvudskälen till det är att det personliga engagemanget med nödvändighet inte blir detsamma.

Vi har redovisat de speciella problem som finns med statens ägarroll och som vi menar hänger samman med att staten huvudsakligen har en annan roll i samhället.

Anf. 28 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag vill börja med ett mycket enkelt påpekande. Det förslag som näringsutskottet har behandlat och som riksdagen skall ta ställning till är inget förslag till nyemission, även om Staffan Burenstam Linder m. fl. försöker dra vissa paralleller. Det är ett förslag som har arbetats fram för att man skall kunna slutföra räkenskaperna i bolaget, och det handlar om en arbetsuppgift som jag fick sätta i gång med omedelbart när jag trädde till i min funktion. Det är förvånande att arbetet inte kunnat fullföljas tidigare utan har skjutits upp så länge. Det första vi nu fick göra var att ta itu med den här frågan och presentera ett förslag för riksdagen. Mot den bakgrunden tycker jag att det finns en åtskillnad mellan detta förslag om finansiell rekonstruktion och det som herr Burenstam Linder pläderar för.

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Låt mig också till Staffan Burenstam Linder säga: Han granskar på punkt efter punkt och noterar noga minsta skillnad mellan 1969 och 1983. Men världen har förändrats på 14 år. Marknaderna har ändrats sedan 1969. och företagen har utvecklats sedan 1960-talet. Det är nog egentligen bara Staffan Burenstam Linder, som Statsföretagsdebattör i opposition, som alltid är densamme och som aldrig förändras.

Tillåt mig en stilla fundering: Vad har börsen att tillföra de statliga företagen? Här har talare efter talare gjort påpekanden. Men jag har i varje fall inte kunnat notera något konkret svar på vad börsen har att tillföra de statliga företagen.

Anf. 29 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m) replik:

Herr talman! Roine Carlsson gör gällande att vi skulle notera minsta skillnad i den socialdemokratiska argumentationen mellan 1969 och 1983. Om han med "minsta skillnad" menar tvärtom, kan jag möjligen förstå vad han avser. Men det är en märklig beskrivning. Den princip som socialdemokraterna förfäktade 1969 är plötsligt helt felaktig, och den princip som var alldeles felaktig 1969 har upphöjts till någon sorts funktionsduglig princip. Om statsrådet verkligen vill göra gällande att förklaringen härtill är att mycket har ändrats ute i världen, tror jag att han står på mycket svag grund. Det har absolut inte skett någon ändring under de aktuella åren så att industridepartementet nu skulle vara skickligare när det gäller att sköta företag – särskilt med tanke på den miljö som nu gäller för svenskt näringsliv, jämfört med förhållandena i slutet på 1960-talet.

Med all respekt för statsrådets egen kapacitet, vilken jag ingalunda ifrågasätter, tror jag inte att industridepartementet är särskilt bra på att överta det direkta ansvaret, vilket man i hög grad kommer att få göra.

Statsrådet Carlsson säger att det inte är fråga om någon nyemission. Men man kan väl fråga de svenska medborgarna vad de tycker. Var och en skall ju vara med och betala rekonstruktionen. Det blir 2 000 kr. per förvärvsarbetande svensk. Fråga dem om inte de anser att det här är så att säga en nyemission, som vore väl värd en allsidigare belysning av vart pengarna tar vägen. Jag upprepar att det inte är fråga om att ge några hemliga informationer om statliga företag, utan att det är fråga om att leva efter den praxis och de föreskrifter som privata företag följer i samband med att de begär avsevärda summor nya pengar från allmänheten.

Det vore faktiskt intressant, herr talman, att få höra mera positiva saker från statsrådet. Menar statsrådet att den nya organisationen skall fungera? En huvudprincip ville Roine Carlsson slå fast, nämligen att det skulle vara en gruppering i koncerner. En tanke gällde NJA. Men t. o. m. socialdemokraterna i utskottet har vänt sig emot en sådan tillämpning av huvudprincipen. Såvitt jag förstår är också formuleringarna om skogsindustrin sådana att man även i det avseendet ger uttryck för skepsis inför det som Roine Carlsson har antagit som huvudprincip. Vilken är egentligen huvudprincipen. Roine Carlsson, när det gäller organisationen av den statliga företagsamheten? Det vore utomordentligt betydelsefullt att få veta varthän det bär framöver.

Vi har angett en annan princip – det är samma princip som den som vi tidigare ansåg vara bra – när det gäller att försöka få mera av marknads-mässighet över hanteringen genom att inte ha statlig företagsamhet i samma utsträckning som nu. Jag vill då understryka att det är betingat av vår omsorg om ett bättre budgetunderskott, ett budgetunderskott som är mindre belastande.

De 5 miljarder som nu skall tillskjutas, måste lånas upp på den internationella kapitalmarknaden till en ränta av 10–15 % framöver. Vi anser att det vore bättre med en annan lösning. Det skulle bidra till en bättre svensk ekonomi.

Anf. 30 TAGE SUNDKVIST (c) replik:

Herr talman! Statsrådet avslutade sitt senaste anförande med en fundering kring vad nytt börsen skulle kunna tillföra företagen. Jag vill då framhålla att statsrådet, som har lyssnat på hela debatten, inte kan ha lyssnat särskilt väl.

Vad jag i första hand vill hävda är att nödvändigt kapital kan tillföras genom en introduktion på börsen, något som vi redan framhållit. Genom börsen kan man få det erforderliga kapitalet, i stället för att ta det från en statskassa som redan är bottenskrapad. Det är väl den enklaste förklaringen. Jag trodde faktiskt att det hade framgått av debatten.

Anf. 31 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! I första hand har börsen självfallet att tillföra kapital, vilket alltså inte tillförs genom beslut i riksdagen. En introduktion på börsen medför dessutom krav på effektivitet – vilket automatiskt blir fallet med privat ägande. Ledningen i ett företag kan inte bara förlita sig på kapitaltillskott från skattebetalarna.

Anf. 32 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Tror verkligen alla ni som så varmt talar för en börsintroduktion att börsen skulle medverka till att pengar tillskjuts för att man skall kunna klara de förluster som uppkommit under de sex borgerliga åren i de aktuella företagen? I varje fall betvivlar jag att den förutsättningen är för handen.

Talmannen anmälde att Tage Sundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 33 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Rekonstruktionen av Statsföretagsgruppen omfattar många olika delar, vilket flera talare tidigare har nämnt. Jag för min del skall ta upp de förslag som berör Regioninvest, ASSI och den statliga skogsindustrin.

Inledningvis något om Regioninvest.

Jag vill gärna betona att Regioninvest i vissa avseenden har spelat en mycket viktig roll när det gäller att rädda sysselsättningen i företag som

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

annars kanske skulle ha lagts ned. Insatserna från Regioninvests sida har haft både näringspolitisk och regionalpolitisk betydelse. Men ändå kan det finnas anledning att anlägga kritiska synpunkter på företaget och dess utveckling under senare år samt på företagets återkommande begäran om nya miljoner i stöd från statsmakterna.

När Regioninvest – eller, som företaget först hette, NJA-Invest – bildades 1977, var syftet att få ett investmentbolag som skulle stärka och utveckla de mindre företagen i Norrbotten. Rätt utnyttjat skulle också Regioninvest kunna vara ett styrkebälte i fråga om det norrbottniska näringslivet.

Målet för Regioninvest, som den dåvarande regeringen och riksdagen fastställde 1977, var att företaget skulle gå in i de utvecklingsbara norrbottniska företagen som minoritetsägare. Syftet var då, och bör alltså vara, att tillföra utvecklingsbara företag kapital. Av erfarenhet vet vi att många av de norrbottniska småföretagen lider brist på eget kapital. Detta har varit en hämsko för en positiv företagsutveckling.

Det kapitaltillskott som Regioninvest skulle ge, avsågs stimulera de utvecklingsbara företagen och produkterna.

Nu föreligger facit över Regioninvests insatser under de senaste åren.

Under de senaste åren har Regioninvest frångått sin tidigare policy när det gäller minoritetsägarande. I stället handlar det uteslutande om intresse för majoritetsägarande. Därför äger också Regioninvest i dag helt 29 företag. Man har dessutom ägarandelar av varierande storlek i ytterligare 6 företag.

Från att tidigare ha varit ett komplement till och en stöttepelare för redan etablerade företag har Regioninvest nu utvecklats till en egen koncern inom Statsföretagsgruppen med nästan obegränsad expansionsiver. Detta har skapat oro hos en stor andel av småföretagen i länet.

Med expansionsivern har följt betydande ekonomiska problem och återkommande krav på nya miljoner i kapitaltillskott och förlusttäckning.

1982 erhöll Regioninvest 55 milj. kr. Regeringen föreslår nu – och utskottsmajoriteten instämmer i detta – att ytterligare 110 milj. kr. skall tillföras företaget. Av dessa 110 milj. kr. bedömdes så sent som i november 1982, när propositionen lades fram, 35 milj. kr. utgöra förlusttäckning för 1982. Nu, några månader senare, vet vi att den summan inte var tillräcklig. I stället blir det fråga om en summa av ca 50 milj. kr.

Regioninvest och Statsföretag har ålagts att utarbeta en handlingsplan för företagets framtid. Jag tycker det visar med vilken oro även regeringen ser på Regioninvest och dess olika verksamheter.

Jämfört med andra verkstadsföretag i länet har Regioninvest fått en särställning. Flera skäl talar nu för att den nya handlingsplan för Regioninvest som skall utarbetas måste anpassas till den policy som inledningsvis gällde för företaget, nämligen att som minoritetsägare gå in i företagen för att stärka deras egenkapital. Och jag är inte heller främmande för att en del av de nuvarande företagen kan överföras i enskild ägo.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 14.

På samma sätt som regeringen och utskottsmajoriteten vill låta pengar flöda över Regioninvest är man generös mot ASSI. Men nu handlar det om

miljarder i stället för om miljoner.

Förslaget från regeringen att ge ASSI 2 miljarder i kapitaltillskott utöver avskrivning av vissa fordringar vore enligt vårt sätt att se att ge ASSI en särställning i svensk skogsindustri, och det kan vi från centern inte acceptera.

Ytterligare 2 miljarder till ASSI skulle ge det företaget en onormalt hög soliditet – ca 35 %, vilket ju tidigare här har påtalats. I propositionen säger också föredragande statsrådet:

”Det förordade tillskottet innebär avsevärda effekter på ASSI:s soliditet och resultatförmåga.” Jag anser att dessa åtaganden innebär en orimlig favorisering av det statliga skogsföretaget. Det kan heller inte motiveras utifrån övergripande samhälleliga skäl. Men det kanske är så att regeringen och främst då det ansvariga statsrådet med favoriseringen av ASSI vill medverka till en successiv maktförskjutning inom skogsindustrin i riktning mot ökat statligt ägande. Ett begränsat kapitaltillskott på 1 miljard kronor torde vara tillräckligt. Utifrån detta bör sedan regeringen forma en rekonstruktionsplan för ASSI.

Centerns – och folkpartiets – förslag har en offensiv inriktning då det gäller ASSI i motsats till moderaternas förslag, som enligt min uppfattning skulle kunna bli ett dräpslag mot den statliga skogsindustrin och få betydande negativa regionalpolitiska effekter. Mittenpartierna och moderaterna har på den här punkten olika uppfattningar.

Jag yrkar därför bifall till reservation 17 i betänkandet.

Herr talman! När det sedan gäller den statliga skogsindustrin i övrigt för föredragande statsrådet ett ingående resonemang om behovet av samordning av ASSI, domänverket och NCB. Något konkret förslag om samordning framläggs inte, men det anmäls att frågan är föremål för beredning inom departementet. Jag vill gärna redan nu säga att den beredningen, med kännedom om statsrådets ambitioner att stärka och expandera den statliga industrisektorn, skapar oro och reser många frågetecken. Utskottsmajoritetens skrivning bidrar inte till att dämpa oron. Det finns en tendens i denna skrivning som är litet oroväckande.

Visst skall olika statliga skogsintressen kunna utnyttjas för att tillsammans ge en slagkraft ur ekonomisk och rationell synpunkt. Men det finns en uppenbar risk att en långtgående samordning – med sikte kanske på ägarmässiga förändringar – går ut över vitala närings- och regionalpolitiska intressen i t. ex. Norrlands inland. Ett samarbete mellan ASSI, domänverket och NCB får inte ta sådan form att det äventyrar råvaruförsörjningen för de små sågverken i t. ex. Norrlands inland, som jag av naturliga skäl bäst känner till. I dag utgör domänverket något av en garant för att de små inlandssågverken skall få sin råvaruförsörjning tryggad. Det är naturligt därför att domänverket ofta är den dominerande skogsägaren i dessa regioner.

En ökad samordning av den statliga skogsindustrin med sikte på ägarmässiga förändringar skulle kunna få till följd att kustregionens skogsindustrier gynnas på bekostnad av inlandets och de små sågverkens

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

intressen. Detta skulle i sin förlängning få mycket kraftiga negativa regionalpolitiska och näringspolitiska effekter.

Trots att inget konkret förslag om samordning ännu föreligger och trots utskottsmajoritetens skrivning vill vi från centern redan nu markera vår inställning. Vår oro inför effekterna av en ökad samordning – kanske med inriktning på ägarmässiga förändringar – av den statliga skogsindustrin delas också av företrädare för sågverksbranschen, av vissa fackliga organisationer och av politiker.

Jag ber därför, herr talman, att på den här punkten få yrka bifall till reservation nr 18.

Avslutningsvis skall jag kommentera frågan om statliga företags medlemskap i Arbetsgivareföreningen. Utskottets majoritet har funnit det nödvändigt att ge regeringen en fingervisning, som i sin tur skall ge de olika enskilda statliga företagens ledningar och styrelser en pekpinne när det gäller valet av arbetsgivarorganisation. Enligt min och centerns uppfattning är majoritetsförslaget på denna punkt uppscendeväckande. De statliga företagen borde själva vara fullt kompetenta att bedöma till vilken arbetsgivarorganisation de skall höra. Jag tror för min del att det ursprungligen inte var socialdemokraternas avsikt att instämma i det här motionsyrkandet. Men under resans gång fick man en helt ny inriktning på sitt ställningstagande. För att använda Jörn Svenssons ord tidigare i dag tror jag att det var vpk:s dirigentpinne som vägledde socialdemokraterna i denna riktning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 21.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en stund övertagits av andre vice talmannen.

Anf. 34 RUNE JONSSON (s):

Herr talman! Mitt inlägg i anledning av näringsutskottets betänkande 1982/83:25 kommer endast att beröra de frågor som har med skog och skogsindustri att göra.

Vad gäller AB Statens Skogsindustrier (ASSI), som i propositionen 1982/83:68 föreslås lämna Statsföretag AB, så har de senaste åren präglats av en omfattande investeringsverksamhet. Det finansiella nettot har därigenom och på grund av ett högt ränteläge försämrats kraftigt. Koncernen har också varit tvingad att låna upp kapital för att finansiera de förluster som man drabbats av, speciellt under åren 1976-1978. Kursförluster har dessutom bidragit till det negativa finansnettot.

När sedan priserna på råvara varit höga bl. a. på grund av import och färdigvarupriserna på grund av lågkonjunkturen inte kunnat hållas uppe har man fått klart för sig varför koncernens finansiella ställning så kraftigt har försämrats.

När man jämför med andra skogsföretags resultat de senaste åren – det finns faktiskt några som uppvisat hyggliga resultat – skall man ha i minnet att ASSI saknar egen råvara och därigenom inte genom skogsöverskott kan

bidra till att förbättra resultat eller likviditet. Vattenkraftstillgångar saknas också.

Vad ASSI behöver i nuläget är ett ägartillskott för att nedbringa skuldbördan och uppnå långsiktig lönsamhet. Regeringen föreslår en finansiell rekonstruktion som innebär att koncernen får en sådan stabilitet att den kan klara konjunkturvariationerna. Förslaget innebär ett tillskott av 2 miljarder kronor och att lånet på 275 milj. kr. avseende Karlsborg efterskänks.

Per-Ola Eriksson sade i sitt anförande nyss att ASSI skulle få en mycket fin soliditet genom detta tillskott. Jag vill upprepa vad statsrådet Carlsson sade om de andra skogsföretagens likviditet. Billerud har en soliditet på 36 %, SCA 50, Holmen 46, Iggesund 47, Korsnäs 64, Papyrus 61, Kopparberg 48 och Nymölla 53 – för att bara nämna några.

Från utskottsmajoritetens sida anser vi liksom regeringen det naturligt att staten som ägare, när nu företaget fått en bra produktionsapparat och därigenom långsiktigt stärkt sin konkurrenskraft, ser till att företaget också mera långsiktigt blir konsoliderat. Vi vill alltså bifalla regeringens förslag.

En likvidation, som moderaterna förordar, skulle få förödande konsekvenser för många inblandade. Också centerns och folkpartiets förslag att kortsiktigt undanröja det akuta likvidationshotet skulle för de anställda innebära en stor otrygghet. Företagets förhållande gentemot kunder och övriga intressenter skulle heller inte stärkas genom ett begränsat kapitaltillskott.

Som statsrådet Carlsson också sade i sitt inlägg måste naturligtvis förändringar i struktur och rationaliseringar även i framtiden fortgå för att stärka konkurrenskraften, men då måste också den likvida ställningen vara rimlig. Företaget får genom regeringens förslag en ärlig chans att för framtiden visa vad man duger till.

Till betänkandet är också fogad en, enligt vårt förmenande, onödig reservation av de borgerliga ledamöterna i utskottet. Reservation nr 18 betonar vikten av samarbete mellan domänverket, ASSI och NCB samt mellan de statliga företagen och övriga skogsindustriföretag och framhåller domänverkets roll för inlandssågverken. Den här reservationen avslutas med konstaterandet att propositionen inte innebär ett ställningstagande för någon organisatorisk förändring, och med hänsyn därtill finner den borgerliga utskottsminoriteten inte att det behövs någon framställning i ämnet från riksdagens sida. Man måste läsa reservationen mycket noggrant och mycket ingående analysera den för att få fram någon större nyansskillnad mellan utskottets och reservanternas skrivning. Detta innehåll och konstaterandet i reservationen fanns vid justeringstillfället också med i majoritetens skrivning. Men de borgerliga ledamöterna hade bestämt sig för en reservation, oavsett det sakliga innehållet, och då var det inte så mycket att göra åt saken.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna 16, 17 och 18.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Anf. 35 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! I grunden har vi från centerns sida en positiv grundsyn då det gäller ASSI. ASSI utgör i dag och kommer att utgöra en viktig del av skogsindustrin i vårt samhälle. Så på den punkten behöver det inte råda något tvivel om vårt ställningstagande eller vår inställning.

Vad sedan gäller det Rune Jonsson kallade en onödig reservation om samverkan med olika statliga företag, tycker jag inte att det är någon onödig reservation. I propositionen skriver statsrådet på s. 33: "Områden där affärsmässigt motiverade samverkansfördelar enligt min mening bör kunna nås är bl. a. råvaruförsörjning och integration, investerings- och finansiell planering, marknads- och organisationsutveckling m. m."

Sedan talar statsrådet om en fortsatt och breddad samordning mellan de olika statliga företagen och slutar med följande uttalande: "Pågående samordningsarbete inom domänverket och ASSI bör intensifieras och breddas samt även innefatta Ncb."

Vad är detta om inte en färdbeskrivning inför framtiden? Jag ser i förlängningen ett enda stort skogsföretag.

Den oro som jag har gett uttryck för, att det här skulle gå ut över inlandssågverkens råvaruförsörjning, delas av socialdemokrater i Norrbotten, som har väckt motioner till årets riksmöte där man säger att uteblir virkesleveranserna, så minskar verksamheten och sysselsättningen hotas, och det går ut över de anställda i företagen.

Vi vill med denna markering slå fast en sak. En samordning av den statliga skogsindustrin får inte ha till syfte att skapa problem för inlandssågverken. Och med utskottsmajoritetens skrivning har vi inte blivit tryggare på den punkten.

Anf. 36 RUNE JONSSON (s) replik:

Herr talman! Det som verkligen sägs i reservationen 18 gäller, som Per-Ola Eriksson mycket riktigt påpekade, organisationsfrågan, men det finns ingen hemställan. Det brukar här i riksdagen vara vanligt att man i sådana fall avlämnar ett särskilt yttrande.

När organisationsförslaget kommer får vi ta ställning till det. Majoritet och minoritet är överens om att ett samarbete inom den statliga sektorn behövs på skogsindustrisidan. Vi skall komma ihåg att det är samma ägare till dessa företag. Och från socialdemokratiskt håll delar vi den uppfattningen att domänverket har ett stort ansvar för inlandssågverken, speciellt i de områden där domänverket är mycket dominerande, vilket många gånger är fallet uppe i Norrbotten. Vi skall dessutom komma ihåg att mellan 50 och 60 % av råvaran till ASSI kommer från domänverket, så det behövs verkligen samarbete.

Anf. 37 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Det kan kanske verka som en lek med ord om man jämför utskottsmajoritetens skrivning och reservanternas. Men på en punkt är det en klar skillnad. Utskottsmajoriteten talar om att samarbetet mellan de olika

industriföretagen måste syfta till att "förbättra den svenska skogsindustri-strukturen". Det tycker jag är litet farligt. Samtidigt säger utskottsmajori-teten att det är "väsentligt att den förändringskapacitet som finns inom de statliga skogsföretagen själva i första hand tas till vara".

Mot bakgrund av inlandssågarnas regionalpolitiska betydelse och det ansvar som domänverket har för att i dessa regioner trygga råvaruförsörj-ningen, är jag rädd för att en ägarmässig förändring kommer att sätta käppar i hjulen för inlandssågverken. Det har vi velat markera med denna reserva-tion.

Anf. 38 RUNE JONSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall bara läsa upp vad som står i reservationen:

"Utskottet finner det viktigt att de statliga skogsintressena på bästa sätt utnyttjas för medverkan i en utveckling av den svenska skogsnäringen. I sådana strävanden kan ett samarbete mellan domänverket, ASSI och NCB vara ett naturligt inslag."

Talmannen anmälde att Per-Ola Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 39 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Riksdagen beslöt 1977 att bilda ett till NJA knutet dotterbolag. Bolaget heter Regioninvest i Norr AB. Det ägs helt av Statsföretag. Verksamheten vid företaget har hela tiden fått drivas under svåra betingelser. Perioden sedan starten har präglats av en långvarig lågkonjunktur. Företaget har av sysselsättningsskäl deltagit i en rad rekonstruktioner. Bolagen som arbetar inom Regioninvest i Norr AB har inte haft tillräckliga resurser för produktutveckling och marknadsföring.

Bolagets huvuduppgift är alltså att stimulera industriell utveckling i Norrbotten. Förutsättningarna för att uppfylla detta mål kan öka om Norrbotten blir försökslän för en samlad energiplanering, vilket kan ge möjligheter till företagsgruppen inom Regioninvest på energiteknikområ-det.

Jag vill också med några ord ta upp förhållandena för Kiruna Truck, ett av företagen inom gruppen. Detta bolag startade sin verksamhet i slutet av 1950-talet. Jag vill citera ett brev från Metalls avd. 105 Kiruna, verkstads-klubben vid Kiruna Truck:

"Under åren som gått har ca 500 truckar sålts över hela världen. Detta har kunnat göras trots bristande resurser för bl. a. försäljning och marknadsfö-ring.

Att företaget med dessa knappa resurser lyckats överleva i Kiruna talar för att själva produkten och produktiden är mycket konkurrenskraftig. Vikande konjunkturer inom stål- och gruvbranschen tillsammans med en allt hårdare konkurrens från företag som ofta plagierat Kiruna-Trucken har gjort att företaget nu i ett antal år gått med förlust, vilket var anledningen till att Regioninvest tog över företaget.

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Men Kiruna Truck har även en viktig symbolisk betydelse för malmfälten. Genom bildandet av företaget och den relativa framgång som man hade under två årtionden så visade man att det går att bedriva avancerad verkstadsindustri så här långt norrut. Någon riktigt helhjärtad uppbackning fick man dock aldrig från det som skulle vara den trygga hemmamarknaden – LKAB. Bl. a. på grund av detta så tvingades man alltmer att inrikta sig på export och även inrikta sig på stålverken. På senare år har dock relationerna förbättrats alltmer inom LKAB.”

Företaget utvecklar nu i samarbete med LKAB och ASEA en eltruck. Den skulle, om utvecklingsarbetet tryggades ekonomiskt, betyda mycket för företaget och dess anställda. Problemen vid Kiruna Truck visar väldigt klart vad som behövs för hela Regioninvest i Norr AB. Det är en långsiktig uppbyggnadsperiod, en period där ägaren-staten ställer resurser till förfogande för en omfattande utveckling av produkter och marknadsbearbetning, där staten bidrar med rådrumsbeställningar och projekt baserade på offertstödsprincipen. Att staten bildar ett statligt handels- och bytesbolag, med inriktning på Östeuropamarknaden, skulle också kunna förbättra situationen för Regioninvestgruppen. Kraven på lönsamhet måste underordnas denna mera långsiktiga strategi för Regioninvestgruppen. De statliga insatserna inom marknadsföring, produktutveckling och långsiktigt företagsuppbyggande inom Regioninvest måste bli mera offensiva och expansiva.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 40 KARL-ERIK HÄLL (s):

Fru talman! I mitt inlägg skall jag ägna mig åt reservationerna 9, 14 och 15.

När det gäller reservation 9 kan jag konstatera att utskottets majoritet och reservanterna i långa stycken är helt ense. Vi är ense om att statliga företag i princip skall eller bör vara grupperade i koncerner, men trots denna principiella syn menar vi ändå att LKAB och SSAB bör leva vidare som två skilda företag.

Trots denna enighet finns det en reservation, och möjligen kan man med litet ansträngning finna vissa skillnader i utskottets motivering som kan ge anledning till att denna reservation över huvud taget finns med i betänkandet.

Jag vill redan nu, fru talman, yrka avslag på reservation nr 9.

Under 1973, eller möjligen 1974, motionerade jag om att LKAB:s Malmbergsförvaltning och dåvarande NJA skulle sammanslås till en enhet. Avsikten med förslaget var att man på detta sätt skulle sörja för en långsiktig, säker leverans av en väl anpassad råvara till stålverket och att man dessutom skulle få möjligheter till en mera planerad malmbrytning vid gruvan. Motionen gav anledning till en speciell utredning, som så småningom tog sig uttryck i det troligen minsta lilla häfte som någonsin fått namnet offentligt utredningsbetänkande.

Det blev inget av med den av mig önskade sammanläggningen, och det kan vi glömma. Men det blev något annat, nämligen inledningen till ett mycket fruktbringande samarbete mellan företagen. Detta samarbete har nu resulterat i att LKAB kan leverera just den exakt anpassade råvara som gör det möjligt för SSAB Luleverken att leverera det fina stål som nu med stor framgång konkurrerar på världsmarknaden.

Det står därför helt klart, att oavsett om dessa företag i en framtid kommer att sammanföras till en gemensam enhet eller inte, så föreligger ett utomordentligt stort ömsesidigt beroende företagen emellan. Samarbetet måste utvecklas ytterligare, så att förutsättningar skapas för en framtida stålproduktion av sådan kvalitet att den är konkurrenskraftig på marknaden. På den grunden tror jag att det blir möjligt för dessa statliga företag både att klara sig i en hård konkurrens med omvärlden och att skapa trygga jobb för de anställda.

Med detta vill jag övergå till att behandla reservationerna 14 och 15, som båda handlar om Regioninvest i Norr.

I betänkandet redovisas Regioninvests ursprung och uppgift liksom hur den senare delvis tvingats ändras på grund av en hårt pressad näringslivssituation och en mycket svår arbetsmarknad på de platser där företaget är verksamt. Det är bl. a. dessa speciella omständigheter som motiverar regeringens förslag om ett anslag på 110 milj. kr. Med dessa pengar avser man att täcka de under 1982 uppkomna förlusterna och även att klara de förväntade förlusterna under 1983.

Dessa förluster – som har sin speciella förklaring, vilken framgår av betänkandet – får emellertid inte innebära att företagets framtidsinriktade projekt kommer i fara. Det är dessa projekt som skall bli grunden för en framtida lönsam och konkurrenskraftig produktion vid Regioninvests företag. Många sådana projekt är på gång, och alla bör vara medvetna om att det tar tid att utveckla nya produkter och att bearbeta marknaden för dem.

En del av de projekt som man arbetar med har, som jag ser det, utomordentligt stort intresse för vår framtida gruvhantering. Jag tänker bl. a. på det tidigare i debatten omnämnda arbetet med den eltruck som nu utvecklas vid företaget Kiruna Truck i Kiruna.

Andra projekt har samband med en teknisk utveckling av de maskiner och den övriga utrustning som behövs för den framtida torvbrytning som nu i stor skala planeras både i Norrbotten och på andra platser i vårt land.

Inom energisektorn och på miljösidan pågår intressanta projekt, och stora ansträngningar görs för att ge de företag som tidigare var helt beroende av legoarbeten åt LKAB nya och konkurrenskraftiga egna produkter. Detta ser jag som utomordentligt angeläget, eftersom detta arbete sker under mycket pressade förhållanden.

Utskottets majoritet är helt enig med regeringen om att Regioninvests verksamhet bör vara intakt till dess att beslut har fattats om företagets framtid på grund av den handlingsplan som företaget redan i februari inlämnat till departementet. Det är därför utomordentligt oroande att man i

en gemensam borgerlig reservation, nr 14, framfört att man anser att de 110 miljonerna utgör ett för högt anslag och att man således egentligen inte vill vidta några andra åtgärder än att avkräva regeringen ett nytt förslag. Det är fullkomligt klart att om denna reservation skulle bifallas av riksdagen, då tvingas Regioninvest att omedelbart vidta sådana åtgärder som direkt innebär att flera hundra anställda får sluta sina jobb.

Per-Ola Eriksson höll i sitt inlägg en mäsja om Regioninvest. Jag vill beteckna den som ganska pliktskyldig. Per-Ola Eriksson vet så väl vad som är bakgrunden till den förändrade roll som Regioninvest nu har. Han vet att långt innan LKAB-krisen blev så allvarlig som den nu är, så engagerades Regioninvest i ambitionen att skapa alternativ sysselsättning för de företag som jag tidigare nämnde och som då var så starkt LKAB-beroende. Dessa företags situation blev värre allteftersom LKAB:s situation förvärrades. Därav följer att Per-Ola Eriksson mycket väl måste veta att det på Regioninvest nu ställs helt andra krav än de ursprungliga. När man står här och ondgör sig över att Regioninvest har förändrat sin roll från den ursprungliga minoritetsäganderollen till en i flera fall majoritetsäganderoll, måste man ha detta med i bilden.

Det är litet oroande att Per-Ola Eriksson med den klara insikt han har om förhållandena ändå yrkar bifall till reservation 14. Om denna reservation skulle vinna bifall i riksdagen och man alltså skulle behöva vidta de i reservationen föreslagna åtgärderna, skulle det innebära ett väldigt hårt slag mot de Regioninvests företag som finns i gruvkommunerna Kiruna och Malmberget. I kommuner där arbetslösheten redan är orimligt stor skulle vi därigenom få en kraftig påspädning av arbetslösheten.

I reservationen 15 förutsättes att regeringen i en nära framtid återkommer till riksdagen med förslag rörande Regioninvest och att Regioninvests övergripande mål skall vara att stimulera till en industriell utveckling inom den region där företaget är verksamt.

Med anledning av denna reservation vill jag säga att det redan är klarlagt att regeringen avser att återkomma angående Regioninvest, när den handlingsplan som företaget inlämnat till departementet hunnit behandlas. Utskottet säger i sin skrivning att man från utskottets sida avser att återkomma med förslag som rör Regioninvest i samband med att utskottet behandlar propositionen 120 om utveckling i Norrbotten.

När det gäller kravet om att Regioninvest skall stimulera en industriell utveckling i de regioner där företaget är verksamt kan bara konstateras att detta är just vad företaget redan är i full färd med att göra.

Låt mig därför, fru talman, avsluta mitt anförande med att yrka avslag även på reservation 15.

Anf. 41 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Det handlar inte om någon "pliktskyldig" anslutning till reservationen från min sida, som Karl-Erik Häll talar om, men det handlar om en anslutning till den policy som inledningsvis präglade Regioninvests verksamhet och som vi en gång alla var överens om skulle vara vägledande.

nämligen att Regioninvest skulle vara ett styrkebälte för näringslivet i Norrbotten, stärka de små och medelstora företagen, tillföra ytterligare kapital för att stärka egenkapitalet i företagen, utveckla produkter osv. Under årens lopp har det, som jag sade i mitt första inlägg, skett en successiv förändring, så till vida att man nu intresserar sig för helägda företag i syfte att lägga under sig nya delar. Det är klart att det har skapat ekonomiska problem. Regioninvest kanske har köpt ett och annat företag som borde ha stått utanför.

Jag tror att det är viktigt att man – det är det som ligger till grund för vår reservation – samtidigt som man begär nya pengar till företaget anmäler till regeringen att man har en handlingsplan för framtiden som avses genomföras och att man överlämnar denna plan till regeringen. Den bör sedan utgöra vägledning för riksdagens ställningstagande beträffande Regioninvest. Jag hävdar att om man skulle återgå till den gamla policyn att använda statliga pengar via ett investmentbolag för att stärka små och medelstora företag, skulle man kanske komma litet längre.

Anf. 42 KARL-ERIK HÄLL (s) replik:

Fru talman! Var det inte pliktskyldigt. Per-Ola Eriksson, så blir det med en gång mycket allvarligare, för Per-Ola Eriksson vet ju att ett bifall till reservation 14 får just de effekter som jag beskrev i mitt anförande. Ett bifall betyder omedelbart en besvärlig situation för hundratals anställda. Det betyder också att stora arbetsinsatser som nedlagts på en rad utvecklingsprojekt och annat kan betecknas som bortkastad möda och förslösade resurser. Mot den bakgrunden vill jag än en gång säga att jag är ytterligt förvånad över att Per-Ola Eriksson framhårdar i sin uppfattning.

Anf. 43 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Karl-Erik Häll kanske har läst reservation 14 litet dåligt. Vi säger nämligen att vi anser att Regioninvest även framöver skall kunna fortsätta sin verksamhet utan drastiska förändringar fram till det att regeringen och riksdagen har fattat beslut om den långsiktiga målsättningen och den fortsatta verksamheten för Regioninvest. Det bör också Karl-Erik Häll känna till.

Anf. 44 KARL-ERIK HÄLL (s) replik:

Fru talman! Nej då, Per-Ola Eriksson, jag har inte läst reservationen dåligt. Jag bara läser och konstaterar att ni i reservationen säger att 110 milj. kr. är ett för högt belopp och att ni förväntar er att regeringen skall återkomma med ett nytt förslag. Det är vad ni här föreslår, och det får omedelbart de nämnda effekterna.

Anf. 45 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Fru talman! Jag vill nämna litet om vad som hänt i Statsföretag sedan propositionen lades fram i höstas.

De goda resultat som för år 1982 kommer att redovisas i ABAB,

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

Ceaverken, Procordia, KabiVitrum, Kalmar Kockum och SARA kommer att stabiliseras och i några fall ytterligare förbättras. För KabiVitrum kan noteras att företaget efter några svåra år nu kan dra nytta av de investeringar som gjorts i tillverkningsprocessen men framför allt när det gäller utveckling.

Företagen inom Statsföretagsgruppen i verktygsmaskinbranschen, SMT, Pullmax och Toolbox har under 1982 lidit svårt av den internationella konjunkturnedgången. Dessa företag redovisar förhållandevis stora förluster, men åtgärdsprogram har nu börjat genomföras vilka beräknas eliminera förlusterna. Även Kockums Industri AB har vidkänts stora förluster för år 1982, främst beroende på företagets utländska dotterbolag.

Eisergruppen har under år 1982 haft stora förluster. Såväl i detta företag som i de jag nyss nämnt är det nödvändigt med rekonstruktionsinsatser. Inom Eisergruppen kan det också bli aktuellt med företagsförsäljningar, om det kan visas att något företag passar bättre hos någon annan ägare.

ASSI, som har moderna effektiva produktionsanläggningar, bör fr. o. m. 1985 väl hävda sig bland skogsindustriföretagen. Som redovisats i propositionen kommer den föreslagna rekonstruktionen att göra det möjligt att nå detta mål.

Situationen inom LKAB har redovisats för riksdagen i den nyss avlämnade propositionen om utvecklingen i Norrbotten.

Vidare vill jag påpeka att SSAB genom sitt nollresultat för år 1982 åstadkommit en resultatförbättring överstigande 700 milj. kr. Kostnadsanpassningen och framgångarna på marknaden beräknas fortsätta under innevarande år.

Fru talman! Vi kan ha olika meningar om enskildheter mellan partierna när det gäller de statliga företagen. Det har denna debatt visat. Som ansvarig i regeringen för de statliga företagen vill jag ändå säga följande.

När talmannen klubbar dagens beslut kan de berörda statliga företagen få riktlinjer att arbeta efter. Ett långsiktigt lönsamhetsmål kan bli gällande. Offertförfarandet kan tillämpas om företagen av ägaren förväntas utföra uppgifter som inte är kommersiellt motiverade. Detta bör lägga en god grund för de berörda styrelserna och företagsledningarna att fullfölja ett inlett strukturarbete, så att både koncernerna och de enskilda företagen kommer att utgöra sunda verksamheter.

Nu kan företagen också få en finansiell bas att arbeta utifrån som möjliggör vissa saneringar och ett långsiktigt tänkande. I statliga företag är behovet av kreativitet och långsiktighet minst lika stort som i de privata. Politiskt bör vi vara ense om att de statliga företagen efter detta beslut bör få arbetsro att med förtroende lösa de uppgifter riksdagen ålagt dem.

Jag vill också i detta sammanhang begagna tillfället att betona att de statliga företagen behöver och har mycket duktigt folk i ledningarna. Med de riktlinjer som jag hoppas att riksdagen i dag fastställer bör eventuella oklarheter om de statliga företagens mål och arbetsformer vara undanröjda för en längre period. Därmed läggs också en god grund både för att behålla

och för att rekrytera kompetenta personer till företagsledningar och styrelser i den statliga företagssektorn.

Anf. 45 STAFFAN BURENSTAM LINDER (m):

Fru talman! Statsrådet Roine Carlsson redogjorde för vissa siffror på vad som har hänt i Statsföretag AB. Jag vet inte om detta har hänt sedan kl. 12 i dag, då statsrådet senast debatterade. Man fick nästan ett intryck av det. Det är också oklart om slutsatsen av de här, som statsrådet själv tyckte, glädjande förändringarna var att det egentligen inte behövdes några organisationsförändringar av det slag som föreslås i propositionen. Bl. a. skulle man kunna tolka statsrådets tal om arbetsro på det viset att allt nu går så bra att det inte behövs några förändringar. Jag är faktiskt osäker om innebörden av statsrådets senaste inlägg.

Vi fick också reda på att företagen, om nu riksdagen fattar de beslut som näringsutskottet har föreslagit, skall få riktlinjer att arbeta efter. Statsrådet talade om lönsamhetsmål. Ja, man undrar egentligen om företagen inte tidigare har haft några sådana. Inträder det en markant skillnad framöver? Det vore bra att få reda på det. Det finns ju ett målresonemang i propositionen, men för mig förefaller detta resonemang – som jag också sade i mitt huvudanförande – luddigt. Man måste vara språkexpert för att egentligen kunna utläsa vilka skillnader det är fråga om. Men vi har ju nu statsrådets auktoritativa uttalande om att det verkligen är en helt ny doktrin som skall styra statliga företag. Men för att det verkligen skall vara klarlagt, bör vi kanske få det belagt.

Statsrådet Carlsson nämnde också uttrycket ”nya riktlinjer att arbeta efter”. Jag upprepar vad jag sagt tidigare, nämligen att huvudsyftet med den framtida arbetsron måste vara att man följer principen att det bildas speciella koncerner. Men här har faktiskt utskottet och t. o. m. socialdemokraterna gått emot statsrådets förslag om en koncern med NJA som moderbolag. Det finns också skeptiska uttalanden om en koncern på skogssidan.

Betyder nu detta med arbetsro att det inte skall vidtas några ytterligare förändringar? Det vore utomordentligt intressant att få höra statsrådets tolkning på den punkten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Informationsnivån i regeringens proposition

Utskottets motivering godkändes med 221 röster mot 96 för godkännande av den i reservation 1 av Staffan Burenstam Linder m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 1 (principuttalande om den statliga företagssektorn)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 217 röster mot 96 för bifall till hemställan i reservation 2 av Staffan Burenstam Linder m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen*

***Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen***

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 198 röster mot 51 för godkännande av den i reservation 3 av Tage Sundkvist och Per-Ola Eriksson anförda motiveringen. 67 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (försäljning och börsintroduktion av statliga företag)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 147 för reservation 4 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 3 (rekonstruktion av Statsföretag AB)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 5 av Staffan Burenstam Linder m. fl. med 82 röster mot 69 för reservation 6 av Tage Sundkvist m. fl. 166 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 171 röster mot 78 för reservation 5 av Staffan Burenstam Linder m. fl. 68 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (Svenska Petroleum AB)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 7 av Staffan Burenstam Linder m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 5 (Svenska Industrietablerings AB Svetab)

Utskottets hemställan, som ställdes mot reservation 8 av Staffan Burenstam Linder m. fl., bifölls med acklamation.

Mom. 6 (sammanförande av LKAB och SSAB till en särskild företagsgrupp)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 170 röster mot 147 för bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 9 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8 (statligt övertagande av Gränges AB:s andel i SSAB)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 16 för reservation 10 av Jörn Svensson.

Mom. 9 (mål för Statsföretagsgruppen)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 11 av Tage Sundkvist m. fl. med 145 röster mot 17 för reservation 12 av Jörn Svensson. 155 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 147 för reservation 11 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 10 (offertförfarande)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 144 för reservation 13 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 11 (Regioninvest i Norr AB)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 14 av Tage Sundkvist m. fl. med 146 röster mot 18 för reservation 15 av Jörn Svensson. 152 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 170 röster mot 147 för reservation 14 av Tage Sundkvist m. fl.

Mom. 12 (AB Statens Skogsindustrier)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 16 av Staffan Burenstam Linder m. fl. med 79 röster mot 69 för reservation 17 av Tage Sundkvist m. fl. 168 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 172 röster mot 79 för reservation 16 av Staffan Burenstam Linder m. fl. 66 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (samverkan mellan statliga skogsföretag)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 171 röster mot 145 för bifall till utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 18 av Tage Sundkvist m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 14 (viss förköpsrätt för löntagarkooperativ)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 17 för reservation 19 av Jörn Svensson.

Mom. 15 (lagstiftning om statliga bolag)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 16 för reservation 20 av Jörn Svensson.

Mom. 16 (statliga företags delägarskap i Svenska arbetsgivareföreningen)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 147 för reservation 21 av Tage Sundkvist m. fl.

Anf. 47 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Nr 105

**Onsdagen den
23 mars 1983**

***Rekonstruktion
av Statsföretags-
gruppen***

Onsdagen den
23 mars 1983

*Förbud mot ex-
port av kärnkrafts-
teknologi*

7 § Förbud mot export av kärnkraftsteknologi

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1982/83:24 om förbud mot export av kärnkraftsteknologi m. m.

Anf. 48 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Centern anser att export av kärnkraftsteknologi skall förbjudas i lag. Det finns många skäl för detta. Jag skall nämna fyra av de viktigaste.

1. Någon heltäckande garanti för att material som är avsett för civil kärnkraft inte kommer till militär användning går inte att få.

2. En svensk export av kärnkraftsteknologi ökar indirekt vår bundenhet till kärnkraften, och detta strider mot målsättningarna i det beslut om avveckling av kärnkraften som svenska folket har fattat i folkomröstning.

3. Minsta krav på logik innebär att vi inte aktivt medverkar till att sprida den teknologi som vi själva beslutat att avveckla.

4. Sammanfattningsvis är det viktigt att konstatera att ett lagfäst förbud mot export av kärnkraftsteknologi är en viktig detalj i ett ärligt och kraftfullt fredsarbete.

Det är bl. a. på denna punkt – sambandet med ett aktivt fredsarbete – som socialdemokraternas ställningstagande ger anledning till förvåning. Socialdemokraterna visar i denna som i så många andra frågor en dubbelmoral som förskräcker. Samtidigt som de vill framstå som världens främsta fredsapostlar är de inte beredda att avstå några kronor i exportinkomster för att med säkerhet förhindra att svensk export av civil kärnkraftsteknologi kan medverka till ökad militär tillgång på kärnkraft. Denna socialdemokratiska brist på logik och brist på vilja eller förmåga att ta ansvar måste jag djupt beklaga.

Så här minuterna före riksdagens beslut vill jag ånyo vädja till socialdemokraterna att ta sitt ansvar i ett aktivt fredsarbete och biträda centerns och vpk:s reservation om lagstadgat förbud mot export av kärnkraftsteknologi.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationen vid det betänkande som vi nu behandlar.

Anf. 49 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Det ämne som vi behandlar i det här utskottsbetänkandet är av mycket allvarlig art. Det talades en gång för 30 år sedan om fredliga atomer. Det kan vi inte längre göra i dag. Utvecklingen går mycket snabbt på det här området, och den har gått oerhört snabbt de senaste fyra fem åren. Jag skulle kort vilja beröra ett par viktiga saker som har med sambandet kärnkraft-kärnvapen att göra.

Den ökade kärnvapenupprustningen i världen betyder att mer och mer plutonium binds i vapenlager. Den senaste rustningsspiralen på det här området, som har gjort att framför allt de stora kärnvapenmakterna men även de medelstora ökar sina lager av vapen, gör att man inte längre har

samma tillgång till skrotade vapen att upparbeta vapenplutonium från och använda det på nytt. Detta binds alltså i vapenlager i allt större omfattning.

Samtidigt specialiseras kärnvapnen: jag kan bara nämna neutronbomben i sammanhanget. Man behöver andra ämnen, t. ex. tritium, för att tillverka sådana vapen. De måste framställas i de militära reaktorerna och inskränker därmed på utrymmet för produktion av vapenplutonium i dessa. Detta gör att det använda kärnbränslet från de vanliga kärnkraftsreaktorerna mer och mer framstår som den stora råvarukällan för framställning av vapenplutonium.

Självfallet har det också utvecklats teknik på det här området, vilket gör att det nu finns klara och tydliga exempel – bl. a. redovisade av Stockholms Fredsforskningsinstitut SIPRI – på hur kärnvapenplutonium kan framställas ur plutonium från vanliga lättvattenreaktorer. Detta samband kan vi alltså inte bortse ifrån. Därför bör vi inte bidra till att på något sätt underlätta denna överföring av plutonium från använt kärnbränsle till kärnvapen.

Man kan hänvisa till icke-spridningsavtalet, till IAEA osv. Samtidigt vet vi att IAEA självt oroar sig oerhört mycket för denna spridning av kärnkraftsteknologi.

Vi borde därför skärpa våra svenska bestämmelser. I utskottsbetänkandet hänvisas till atomlagstiftningskommittén, som nu är klar med sitt betänkande, där det finns relativt omfattande resonemang om detta. I sina bedömningar skärper kommittén tonen avsevärt i de här avseendena. Man säger att det behövs större uppmärksamhet på detta område. Man vill t. o. m. skärpa lagstiftningen till att även omfatta export av teknologi, alltså tillverkning på licens och sådana saker, i överensstämmelse med vad som gäller inom krigsmaterielexportens område.

Det har däremot inte gått att få gehör för något exportförbud i den nya lagstiftningen, lika litet som det har gått att få det i utskottets betänkande. Detta beklagar jag, för det borde ligga i allas intresse att arbeta för ett sådant förbud.

Man kan inte jämföra med krigsmaterielexporten, vilket har gjorts i vissa sammanhang. Det finns i Sverige en bred enighet om att vi skall ha ett militärt försvar, en egen vapentillverkning och även en viss export. Men när det gäller kärnkraften finns det en lika bred enighet om att kärnkraften skall avvecklas och om att vi inte skall delta i något slags kärnkraftsteknologiöverföring. Det är alltså två helt skilda utgångspunkter. Vi kan säga ja till vapenexport och krigsmaterieexport i viss omfattning med en stor majoritet av svenska folket bakom oss. Men vi kan aldrig säga ja till något slags kärnkraftsexport, för det finns inte någon som helst majoritet för en sådan bland det svenska folket. Om vi ser till folkomröstningen, finns det även där en klart uttalad majoritet för avveckling och för att vi över huvud taget inte skall arbeta med kärnkraftsteknologi. Därför borde utskottet enligt min mening ha gått på en förbudsparagraf i sammanhanget.

Fru talman! Med detta vill jag ansluta mig till reservationen.

Onsdagen den
23 mars 1983

*Förbud mot ex-
port av kärnkrafts-
teknologi*

Anf. 50 LENNART PETTERSSON (s):

Fru talman! När det gäller export av kärnkraftsreaktorer och reaktorteknologi finns det stränga regler, nationella och internationella, för att se till att denna export inte kan stödja framställning av kärnvapen.

Sverige har genom det s. k. icke-spridningsfördraget åtagit sig att varken självt utveckla kärnvapen eller genom export bidra till att andra länder gör det. Vidare har Sverige åtagit sig att följa de riktlinjer för export på kärnenergiområdet som överenskommits mellan ett antal stater genom de s. k. Londonriktlinjerna. Dessa innebär bl. a. krav på att exporten i detta hänseende är underkastad internationell kontroll samt att material och utrustning på kärnenergiområdet får utföras endast om tillfredsställande fysiskt skydd av anläggningen föreligger. Föreskrifter om utrustning och material som omfattas av tillståndsplikt har meddelats i en särskild förordning, vilken även innehåller bestämmelser om provningsförfarandet. Detta gäller alltså den svenska regeringens provning.

De svenska reglerna för export av kärnkraftsreaktorer och reaktorteknologi överensstämmer med internationella riktlinjer på området och har till syfte att säkerställa en genomgående civil användning av materielen. Vi vet att regeringarna, vilken politisk kulör de än har haft, har stränga krav i alla fall då det har varit aktuellt med exportansökningar.

Det är alltså starka spärrar som gäller beträffande export av civil reaktorteknologi, t. o. m. starkare än när det gäller vapenexporten. Lägg därtill den hårda provning som den svenska regeringen alltid gör vid exportansökningar på detta område. Detta är bakgrunden till att utskottet inte anser att man behöver gå vidare när det gäller kontrollen.

I de motioner som har väckts förordas emellertid ett totalstopp för all export. Vpk har här fått med sig centerns och folkpartiets representanter i näringsutskottet på en reservation. Jag ser denna reservation mera som en politisk markering från forna linje 3-bröder än som en sakligt grundad kritik av att svensk export av kärnkraftsteknologi, med de regler som finns, skulle kunna missbrukas.

I nuläget skulle det krav på totalförbud mot export som reservanterna fört fram konkret innebära att Asea-Atom inte längre skulle kunna exportera bränslestavar till kärnkraftsreaktorerna i Finland. Sandvik AB skulle också tvingas upphöra med sin export av zirkoniumrör till kärnkraftverk – ett område där bolaget är världsledande. På båda dessa punkter skulle reservationens krav innebära ett totalstopp. Jag och utskottets majoritet hävdar att denna export på intet sätt hotar freden i världen. Nu sker i stället en provning i varje särskilt fall. De krav som då ställs är klara och bestämda – och de är hårda.

Ivar Franzén talade i sitt inlägg om socialdemokraternas dubbelmoral på detta område genom att göra en snabb koppling mellan kärnkraft och kärnvapen. Han bortser då från alla de skyddsregler som jag just har redovisat.

Vi verkar internationellt, Ivar Franzén, i fredsarbetet och för nedrustning. Vi har trots det ett försvar, och vi tillåter viss vapenexport. Det har Ivar

Franzén och centern inte haft några invändningar emot. Man skall nog inte vara för snabb när det gäller analogier med andra områden.

Jag erinrar mig vidare – med anledning av talet om dubbelmoral – Asea-Atoms intresse att för några år sedan exportera två kärnkraftsreaktorer till Mexico. Då utvecklade Fälldinregeringen – med rätta – en stor aktivitet för att stödja Asea-Atoms försäljningsansträngningar. Dessutom utlovades av Fälldinregeringen betydande räntesubventioner på över 1 miljard kronor för att ytterligare sockra Asea-Atoms anbud till Mexico. Detta hände alltså efter folkomröstningen om kärnkraft, då de långsiktiga riktlinjerna hade lagts fast. Nu gick denna affär i stöpet, men det berodde sannerligen inte på att Fälldinregeringen yrkade på totalstopp för export. Asea-Atom låg bra till, men affären föll på att Mexico då gled in i sin allt svårare finansiella kris.

Med denna erinran, fru talman, om centerns tidigare aktiva och pådrivande roll, som föranleddes av Ivar Franzéns yttrande om dubbelmoral i dessa sammanhang, ber jag att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande nr 24.

Anf. 51 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Jag har full förståelse för att Lennart Pettersson försöker freda sitt samvete. Jag har också all respekt för de stränga regler som finns i bl. a. icke-spridningsfördraget. Jag vill på intet sätt vare sig förringa eller underskatta dess betydelse. Det har jag inte heller gjort. Det är dock omöjligt att säga emot det som jag anförde i mitt första inlägg, nämligen att det inte går att få heltäckande garantier för att inte den civila exporten, direkt eller indirekt, kan medverka till ökad tillgång till militär kärnkraft.

Sambandet med försvaret, som Lennart Pettersson tog upp, har Oswald Söderqvist tidigare väl vederlagt, och jag behöver inte uppta kammarens tid med att upprepa det.

Folkomröstningen och dess resultat ger oss en alldeles speciell ställning. Det finns inget annat land där en så total majoritet av folket har uttalat sig för en avveckling av kärnkraften, och det bör vi ha respekt för.

När det gäller Mexicoaffären vet jag inte riktigt ur vilka källor Lennart Pettersson öser sin kunskap. De beslut som eventuellt har fattats i detta sammanhang är helt hemligstämplade beslut, så jag tror att det finns skäl för att Lennart Pettersson är betydligt försiktigare med sina direkta påståenden om centerns medverkan här. Jag vill en gång för alla slå fast att centern aldrig har verkat eller kommer att aktivt verka för en spridning av svensk kärnkraftsteknologi.

Anf. 52 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Ja visst! Vi känner alla till de internationella bestämmelserna. De är mycket långtgående, och de finns fastslagna i flera konventioner och flera fördrag. Men det är egentligen inte det som är intressant i detta sammanhang, Lennart Pettersson, utan det är att det har visat sig – bl. a. har det erkänts av IAEA och påpekats av SIPRI – att NPT, icke-spridningsavtalet, håller på att urholkas genom den tekniska utvecklingen, genom

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

Förbud mot export av kärnkraftsteknologi

Onsdagen den
23 mars 1983

*Förbud mot ex-
port av kärnkrafts-
teknologi*

vapenutvecklingen och genom kärnkraftsutvecklingen. Chefen för IAEA, vår förre utrikesminister, folkpartisten Hans Blix, har för något år sedan uttryckt oro över att man har dålig kontroll över vart plutoniet från civila kärnkraftverk tar vägen. Det finns en mycket stor oro inom dessa internationella organisationer, och då kan man inte bara mekaniskt upprepa att vi har fördrag m. m. Det är just det som är vitsen i SIPRI:s analys, att man visar att icke-spridningsavtalet håller på att urholkas av utvecklingen. Det borde utskottsmajoriteten, med socialdemokraterna i spetsen, ta till sig och inte bara hänvisa till gamla argument.

Lennart Pettersson talar om sysselsättningen i Sverige, inom ASEA, Sandvik osv. Men det är väl på samma sätt där som när det gäller vapentillverkningen. Socialdemokratin och Lennart Pettersson anser väl inte att vi skall lita på tillverkningen av vare sig vapen eller kärnkraft, som kan bidra till kärnvapenspridning, för att hålla sysselsättningen uppe? Det är inte på det området som vi skall inrikta ansträngningarna att skaffa jobb åt våra arbetslösa. Det är andra områden vi skall satsa på.

Det är inte bara fråga om Mexico. Vi har haft exportdrivar i schahens Iran och i Turkiet från svenska kärnkraftsföretag och svenska regeringar – också före 1976 – om vi nu skall ta upp den problematiken.

Eftersom vi har pekat på detta med folkomröstningen m. m. vill jag också hänvisa till vad energiminister Birgitta Dahl sade här i kammaren för bara några veckor sedan: Vi skall inte ha någon tillverkning av t. ex. Secure. Vi skall över huvud taget inte ha någon tillverkning av kärnkraft och kärnkraftsteknologi i Sverige för svenska behov. Skall vi då ha tillverkning för export? Det är en fråga som jag tycker att Lennart Pettersson skall svara på. Vi skall alltså inte ha kärnkraft här, men vi kan väl tillverka och exportera – är det så det är tänkt?

Anf. 53 LENNART PETTERSSON (s):

Fru talman! Jag vill försäkra mina meddebattörer att socialdemokratin tar dessa frågor mycket allvarligt, och vi har därför helt naturligt anslutit oss till de internationella reglerna på detta område. Man har också en mycket sträng prövning på det nationella planet. Det skall alltså inte vara några missförstånd på den punkten.

Men att ifrån detta gå över till att ställa sig bakom ett totalförbud mot all export av reaktorteknologi är att gå alldeles för långt. Snarare bör man se det så att de internationella reglerna har gjort det möjligt för oss att genomföra viss export på det här området.

Ivar Franzén och även Oswald Söderqvist har ju också betygat att de har all respekt för de stränga regler som gäller. De har ingen invändning mot reglerna som sådana. Det är bra att detta blev sagt här i kammaren. Deras argument i övrigt är tydligen att det inte går att få heltäckande garantier för att reglerna inte kan missbrukas på något sätt vid något tillfälle. Fullständiga garantier kan man naturligtvis aldrig få, men hittills har det ju inte skett något som helst missbruk när det gäller den svenska exporten av olika former av reaktorteknologi.

Låt mig återkomma till exemplet Asea-Atom och dess export av bränslestavar till Finland. Menar Ivar Franzén på fullt allvar att detta är någonting farligt, att det skulle kunna bidra till en framställning av kärnvapen? Det vore i så fall att ställa sig bakom en mycket allvarlig anklagelse mot den finska regeringen.

Jag menar att ett totalförbud mot export vore att gå alldeles för långt i detta sammanhang. Låt mig understryka att jag hade förstått argumenteringen något bättre, om vi hade varit ensamma som exportörer på det här området. Många andra länder har ju en export. De ansluter sig mer eller mindre helhjärtat till de internationella reglerna. Vi är väl ett av de länder som allra strängast upprätthåller reglerna. Från svensk sida kommer vi inte att missbruka dem – den saken är fullständigt klar.

Ivar Franzén hänvisar till folkomröstningen och säger att beslutet om att vi skall avskaffa de svenska reaktorerna år 2010 skulle vara ett argument för att vi inte kan exportera reaktorteknologi från Sverige. Låt mig då först påminna om att Mexicoaffären – med kungabesök och med utlovat exportkreditstöd i miljardklassen – ägde rum efter folkomröstningen. Då var det tydligen inget som hindrade att man från centerns sida ställde sig bakom denna typ av aktiviteter. Man skulle kanske diskutera de här frågorna efter år 2010, Ivar Franzén, när vi verkligen har avskaffat kärnkraften. Då kanske det kan finnas något mera fog för argumenteringen om vad folkomröstningsresultatet innebär i det här avseendet.

Vad sedan gäller beslutet om stöd till export av kärnkraftverk till Mexico och centerns ställningstagande i den frågan vill jag säga till Ivar Franzén att dessa beslut inte var mera hemligstämplade än att jag fick reda på vad de handlade om i en frågedebatt med handelsministern i den senaste Fälldin-regeringen.

Med detta, fru talman, ber jag än en gång att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 24.

Anf. 54 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Det är bra att Lennart Pettersson öppet erkänner att det inte går att få några heltäckande garantier.

Lennart Pettersson kryper bakom den vanliga, slentrianmässiga frasen, att om inte vi gör detta, så är det många andra som gör det. Därmed tycker han att han har fredat sitt samvete. Men det är ju inte utan orsak som vi kräver en lag mot sådan här export, Lennart Pettersson. Ingen regering kan sätta sig över de spelregler som gäller. Jag tänker också på detta med exportkrediter och annat. Nuvarande regler, de rättigheter företagen har och deras rättssäkerhet när det gäller att bli lika behandlade gör det praktiskt taget omöjligt för någon regering, oavsett hur aktivt den vill motverka detta, att ställa sig helt vid sidan av den här utvecklingen. Det är ett av huvudargumenten för vår uppfattning att det här krävs den mycket distinkta viljeyttring som en lagstiftning innebär.

Sedan vill jag säga att jag var minst lika överraskad som troligtvis också Lennart Pettersson över dåvarande handelsministerns uttalande i denna

Onsdagen den
23 mars 1983

*Förbud mot ex-
port av kärnkrafts-
teknologi*

kammare när det gällde ett ärende som knappast var lämpat för debatt här.

Till sist: Detta är en mycket viktig detalj i ett aktivt fredsarbete, och det är mycket beklagligt att socialdemokraterna på detta dubbelbottnade sätt skiljer ut sig när det gäller det fredsarbete som jag tror att vi annars i mångt och mycket har gemensamt.

Anf. 55 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag kan tyvärr inte dra någon annan slutsats av de inledande satserna i Lennart Petterssons senaste inlägg än att vi skall exportera kärnkraftsteknologi. Vi skall alltså inte själva ha någon kärnkraftsteknologi enligt uttalanden, folkomröstning m. m., men det skall inte finnas något hinder för att vi exporterar sådan.

Det är klart att man kan hänvisa till Finland. Det går naturligtvis att ordna något slags övergångsbestämmelser i det fallet. Men det är inte exporten till Finland som det i första hand är fråga om. Jag vill än en gång betona att problemet gäller den spridning som förekommer och som de internationella organen – inte vi, Lennart Pettersson – har uttryckt stor oro över. Det är en förvrängning av fakta att säga: Vi ställer upp på de internationella bestämmelserna, och det är ju bra. – Det är just det att dessa bestämmelser inte håller måttet som väcker oro.

Vad vet Lennart Pettersson om var svensk kärnkraftsteknologi hamnar? Det finns redan flera uppgifter om att konsulttjänster har sålts t. ex. till ett land som Syrien. För bara några månader sedan kunde vi läsa om det i tekniska tidskrifter. Sådana saker måste vi ta in i bilden.

Jag vill än en gång hänvisa till den utredning som nyss avslutats och där centern och vpk har reserverat sig för ett förbud mot export. Kommittén uttalar sin oro och säger klart och tydligt att bestämmelserna måste skärpas, att en översyn av produktförteckningen måste ske och att vi måste titta på licensgivningen. Det finns en oro, Lennart Pettersson. Då kan man inte bara stiga upp här och säga att detta inte är någonting att vara rädd för, utan man måste verkligen ta reda på fakta ordentligt.

Argumentet "om inte vi exporterar så gör andra det" är ett dåligt argument, som jag känner igen och som användes av den moderate handelsministern Staffan Burenstam Linder, när vi här i kammaren hade en debatt om vapenexporten. Nu använder socialdemokraten Lennart Pettersson samma argument. Jag tycker inte att det är särskilt hedrande.

Anf. 56 LENNART PETTERSSON (s):

Fru talman! Jag sade inte, Oswald Söderqvist, att om inte vi exporterar så gör andra det. Jag sade att jag hade förstått reservanternas argumentering något bättre, om Sverige hade varit ensam exportör av kärnkraftsteknologi. Det är kanske en något annan formulering än den som Oswald Söderqvist ville tillvita mig.

Sedan vill jag också säga till Oswald Söderqvist att folkomröstningens resultat och det riksdagsbeslut som följde på folkomröstningen innebar att vi

faktiskt har kärnkraft i vårt land. Den skall avvecklas. Kärnkraften skall vara avvecklad år 2010. När det gäller bränslestavar, som vi exporterar till Finland, vill jag säga att de inte lär räcka till år 2010. En sådan export vill reservanterna förbjuda, men även om man godtar reservanternas sätt att resonera, måste slutsatsen bli att den exporten inte strider mot folkomröstningens resultat. Eller menar Oswald Söderqvist att Asea-Atom inte heller skall få furnera de svenska kärnkraftverken med några bränslestavar? Det skulle ju vara konsekvensen av ert något bakvända resonemang.

När det gäller dubbelmoralen och centerpartiet vill jag säga att den som har dubbelmoral i den här frågan är ju centern. Från att tidigare ha varit mycket aktiva försäljare av kärnkraftverk till Mexico har ni i centerpartiet svängt om till att nu förorda ett totalstopp. Jag säger inte att man inte i viss mån var bunden vid de spelregler som då gällde, men jag vill påpeka ytterligare ett par saker för Ivar Franzén. Ni gjorde inga ansträngningar för att ändra de spelreglerna. De spelreglerna innebär att man har goda möjligheter att säga nej, om man har den allra svagaste misstanke om att exporten skulle främja kärnvapenspridning i världen. Man sade inte nej, och till yttermera visso erbjöd man Mexico miljarddräntesubventioner för att få denna export till stånd. Dubbelmoralen, fru talman, finns inte hos socialdemokratin i den här frågan. Vi har hela tiden hållit oss till de internationella reglerna och till en sträng tillämpning av dem. Dubbelmoralen, fru talman, finns hos centerpartiet och dess företrädare i den här debatten.

Anf. 57 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Det är så uppenbart att Lennart Pettersson talar mot bättre vetande. Centern har aldrig verkat och kommer aldrig att aktivt verka för en spridning av svensk kärnkraftsteknologi. Lösryckta ord som en handelsminister yttrat kan icke med någon tyngd vändas mot centern. Det går inte – om vi inte lägger munkavle på såväl företrädare för svenskt näringsliv som statsråd och ministrar – att tala om dubbelmoral när det gäller något som olika regeringar inte kunnat undvika att i viss utsträckning spela med i.

Jag tror att Lennart Pettersson och hela hans parti ändå vill ställa upp i det aktiva fredsarbetet. Då är det väldigt beklagligt att Lennart Pettersson inte vill vara med och börja städa på hemmaplan, se till att vi får reda upp de här begreppen och i en lag slå fast var vi står i fredsarbetet.

Anf. 58 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tycker inte att jag för något bakvänt resonemang. Självfallet har jag inte diskuterat bränsleförsörjningen till de svenska reaktorerna, även om jag ogillar kärnkraften. Jag kan mycket väl tänka mig något slags övergångsbestämmelse för att vi skall kunna fylla våra förpliktelser mot grannlandet Finland. Med det är inte det jag har diskuterat i den här debatten, utan det är de stora internationella perspektiven, där Lennart Pettersson inte alls kunnat gå i svaromål. Larmsignalerna kommer ju inte från vpk eller centern här i riksdagen eller i Sverige. De kommer från

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

IAEA och dess generalsekreterare Blix och andra personer som sysslar med den här problematiken. Det är ju de som har slagit larm. Och de kommer från SIPRI, från fredsforskare överallt. Det kan man inte föra undan genom att tala om Finland. Man måste ta in de stora sammanhangen och se litet längre utanför de snäva svenska och t. o. m. nordiska sammanhangen i det här fallet.

Sedan kan man tvista om formuleringar. Att man säger att om inte vi exporterar, så gör andra det – eller att man formulerar det på ett annat sätt men menar samma sak – ger likafullt inget gott renommé.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 66 för reservationen av Tage Sundkvist m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1982/83:27 Anslag till anläggningar för radioaktivt avfall i Studsvik, m. m.
(prop. 1982/83:101 delvis)

Utskottets hemställan bifölls.

9 § Riksbankens regionala organisation

Föredrogs finansutskottets betänkande 1982/83:27 om riksbankens regionala organisation (förs. 1982/83:11).

Anf. 59 JÖRN SVENSSON (vpk):

Fru talman! Att minska kostnader har i rådande ekonomiska klimat blivit en alltmer utbredd strävan, i både privat och offentlig verksamhet. Och i princip är strävan lovvärd. Men det är ändå skillnad på besparingar och besparingar.

Besparingar, som enbart är kostnadsöverbältringar, är t. ex. tvivelaktiga. Kortsiktiga besparingar, som på sikt ger ökade nackdelar, är också tvivelaktiga. Besparingar som sänker förmågan att uppfylla lagenliga skyldigheter gentemot kunder och klienter är de inte minst diskutabla.

Det är svårt att komma ifrån att riksdagsrevisorernas förslag angående riksbankens regionala organisation visar exempel på sådana diskutabla besparingar.

Förslaget har därför gett upphov till inte mindre än 25 kritiska motioner. Utifrån detta förhållande, företrädesvis motion nr 704 av Erik Wärnberg

m. fl., har i finansutskottet avgetts en reservation av C.-H. Hermansson.

Invändningarna mot utskottsmajoritetens och revisorernas tankegångar är flera.

Förslaget att inrätta postala sedeldepåer väcker kritik både från principiella och från praktiska synpunkter.

Tillhandahållande av sedlar och mynt är en uppgift som åvilar riksbanken enligt lag. Det är alltså en viktig och ansvarsfull myndighetsuppgift. En sådan uppgift varken kan eller bör delegeras till ett affärsdrivande verk som posten, detta så mycket mindre som posten och dess bankrörelse själv tillhör kretsen av riksbankens kunder. Jag vill ifrågasätta om en väsentlig centralbanksuppgift, rent konstitutionellt sett, på det här sättet kan överlämnas åt en institution som samtidigt har funktioner som en vanlig bank.

Praktiskt kommer man aldrig ifrån att ett system med sedeldepåer hos posten medför ökade i stället för minskade kostnader, totalt sett. Det försvårar och fördröjer oundvikligen utbytet av sedlar, något som är klart negativt bl. a. därför att den ökande automathandeln ställer krav på god sedelkvalitet. Det måste också skapa ökade säkerhets- och transportproblem, eftersom sortering och makulering av sedlar inte kan ske vid depåerna.

Förslaget i denna del innebär alltså uppenbarligen inga besparingar. Det förefaller snarast utgå från en underskattning av både arbetsuppgiftens innehåll och den nivå på vilken säkerheten bör ligga. Man tycks ha bortsett från att centralbankens verksamhet kräver en säkerhet av strängare slag och att kostnadsjämförelser därför inte kan göras på ett mekaniskt sätt.

En brist med det föreliggande förslaget är också att man inte berör frågan om hur försörjningen med mynt skall ordnas under de nya förhållandena. Man har uppenbarligen underskattat mynthanteringen betydelse, vilket är så mycket mer anmärkningsvärt som femkronorsmyntet nu befinner sig i cirkulation. I det moderna samhällets struktur ingår ju många verksamheter, vilka ställer ökande krav på tillgång, inväxling m. m. Det gäller bl. a. automathandel, föreningsliv och stora försäljningsställen i detaljledet, vilka har fluktuationer i sina penningflöden som måste mötas med adekvat tillgång på betalningsmedel av lägre valörer.

Slutligen är det svårt att värja sig från tanken att riksdagsrevisorerna och riksdagsmajoriteten har ett alldeles för kortsiktigt och ensidigt perspektiv på vilka anspråk en tidsenligt organiserad och utrustad centralbank kommer att möta i ett avancerat industrisamhälle som det svenska.

Den stora nedskärning som man föreslår – med ca 135 tjänster av omkring 500 – grundar sig på att man säger sig vilja begränsa riksbankens uppgifter till vad som mer strikt ligger i centralbanksrollen.

Om jag har förstått rätt är detta inte logiskt. Även om t. ex. utlåningsverksamhet av de slag riksbanken tidigare var engagerad i väsentligen går via andra institut, måste det vara fel att tro att den moderna centralbanksfunktionen medger sådana inskränkningar i kapacitet och personal.

Det finns värtom en mängd tendenser och företeelser i penningväsen och kreditmarknad, som i stället med all säkerhet kommer att öka kraven på

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

centralbankerna i vår del av världen.

Oavsett hur man bedömer det hela ur ekonomisk-politisk synvinkel, kan man lugnt förutsätta att statlig upplåning hos allmänheten, såsom en sorts buffert i den ekonomiska politiken, kommer att få ökad omfattning och betydelse.

Riksbankens möjligheter till kvalificerad service på det regionala planet får mot den bakgrunden ökad betydelse, eftersom man kan förutse att de vanliga spårarnas roll vid statens låneplaceringar kan förmodas öka och ställa nya krav.

Det moderna kredit- och betalningssystemet undergår ju fortskridande förändringar. Nya former och nya kanaler för betalningar och krediter uppstår som oundvikliga följder av ökad komplexitet i samhällsekonomin och ökad internationalisering. Betalningsströmmarnas omfattning och hastighet blir en annan, och det uppstår oftare situationer där en centralbank måste vara aktiv eller motsvara nya och skärpta anspråk. Med den utveckling kreditväsendet uppvisar i internationella sammanhang förefaller det helt uppenbart att centralbankernas aktivitet och ansvar kan väntas växa. Detta är en företeelse som ingalunda berör bara topp tjänstemän i den centrala ledningen. Det har sina oundvikliga indirekta verkningar på centralbankens hela apparat.

Avsaknaden av en verklig bedömning av centralbanksfunktionen på litet sikt är kanske den mest påtagliga bristen i det föreliggande förslaget. Det ger nämligen besparingssträvandena ett drag av kortsiktighet, bristande genomtänkt och trånghet.

Det är dessa olika kritiska synpunkter som har föranlett C.-H. Hermanssons reservation till utskottets betänkande. Jag yrkar i första omgången bifall till den reservationen. Jag är emellertid också underrättad om att ledamoten Erik Wörnberg under överläggningen kommer att framställa ett särskilt yrkande, som i sak ligger nära reservationen. Jag vill därför förbehålla mig möjligheten att i ett senare skede av ärendets behandling eventuellt dra tillbaka yrkandet om bifall till reservationen till förmån för det Wörnbergska yrkandet.

Anf. 60 ARNE GADD (s):

Fru talman! Det här är inte en ny fråga. Riksbankens avdelningskontor och dess arbetsuppgifter har nu i snart ett halvt sekel utretts och prövats i olika omgångar.

Efter det moderna bankväsendets framväxt har arbetet vid avdelningskontoren fått en ny inriktning. Låneverksamheten – som tidigare var helt dominerande – har drastiskt minskat i omfång och är numera mycket liten. I stället har en annan typ av uppgifter kommit att sätta sin prägel på arbetet vid kontoren. Det är uppgifter som har samband med riksbankens ansvar för sedel- och myntförsörjningen i landet, och som konkret tar sig uttryck i att avdelningskontoren lämnar ut och tar emot sedlar och mynt från i första hand post och banker.

Trots de markant ändrade förhållandena har riksbankens kontorsorgani-

sation inte anpassats till den nya situationen.

När finansutskottet för drygt ett år sedan behandlade frågan om riksbankens avdelningskontor, var utskottet därför enigt om att en omprövning av riksbankens regionala organisation måste komma till stånd. Utskottet ansåg att utvecklingen tydligt hade visat att kontorsorganisationen var överdimensionerad i förhållande till de uppgifter som åvilade kontoren. Olika försök som gjorts för att hitta nya arbetsuppgifter åt kontoren hade inte lett till önskat resultat. Det var – framhöll utskottet – därför angeläget att kontorsnätet dimensionerades efter de faktiska arbetsuppgifterna. Riksdagens revisorer, som kort dessförinnan påbörjat en förutsättningslös granskning av avdelningskontorsorganisationen, uppmanades av utskottet att så snabbt som möjligt fullfölja sin undersökning.

Det har revisorerna nu gjort. Och det resultat de har kommit fram till innebär att den nuvarande organisationen – med ett avdelningskontor i varje län – ersätts av en ny organisationsform, som är uppbyggd kring dagens huvuduppgift, ansvaret för sedel- och myntförsörjningen. I detta syfte föreslår revisorerna att landet delas in i åtta regioner, med ett avdelningskontor i varje region. Förutom avdelningskontor skall det i varje region finnas ett antal replipunkter där post och banker kan hämta ut och lämna in sedlar. Sådana replipunkter kan antingen ha formen av kassakontor – som är något mindre riksbanksenheter – eller sedeldepåer som är knutna till större postkontor.

Antalet kassakontor skall vara högst tio, anser revisorerna, som föreslår att riksbanksfullmäktige skall få bestämma var dessa kontor skall placeras. För egen del nöjer de sig med att peka ut tio orter som exempel på var sådana kontor kan förläggas.

Det mest kontroversiella inslaget i förslaget är kanske sedeldepåerna. Revisorerna anser att även postverket skall kunna utnyttjas i penningmedelsförsörjningen genom att för riksbankens räkning hålla särskilda sedeldepåer på ett antal större postkontor. Hur många sådana depåer som skall finnas och var de skall vara belägna bör riksbanksfullmäktige bestämma, anser revisorerna. Underförstått i revisorernas förslag är emellertid att antalet avdelningskontor, kassakontor och sedeldepåer tillsammans inte skall understiga det nuvarande antalet riksbankskontor.

Avdelningskontoren är i revisorernas förslag tänkta som stora enheter för lagring och hantering av sedlar och mynt. De har ett överordnat planerings- och tillsynsansvar för såväl sedel- som myntförsörjningen i resp. region. Revisorerna anser att avdelningskontoren i viss utsträckning skall kunna syssla även med andra arbetsuppgifter, men det skall då bara vara uppgifter som mer direkt berör riksbanken som centralbank.

Enligt förslaget är kassakontoren mindre enheter, som hanterar sedlar och mynt. De sköts av riksbankspersonal och skall bara i undantagsfall kunna tilldelas andra arbetsuppgifter.

Fördelen med sedeldepåer är, som revisorerna ser det, att de är små och därför kan användas för att man skall få en större spridning av sedellagren utan stora insatser av personal och investeringar. En ökad spridning av

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

Riksbankens regionala organisation

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

sedellagringen är viktig, inte minst ur säkerhetssynpunkt, anser revisorer-
na.

De föreslagna sedeldepåerna är avsedda att vara öppna för både post och
banker. De skall stå under riksbankens tillsyn och kontroll men skötas av en
liten personalstyrka, som är anställd av posten. Vid depåerna skall man bara
lämna ut och ta emot sedlar. Tanken är alltså att man inte skall behöva ha
någon personal för mynthantering och inte heller för kontrollräkning,
sortering och makulering av sedlar.

Intresset för revisorernas förslag har varit mycket stort i riksdagen.
Sammanlagt 25 motioner har väckts med anledning av förslaget. Under
behandlingen av ärendet har utskottet också haft tillfälle att få del av
synpunkter på förslaget från såväl riksbankschefen som företrädare för
Statstjänstemannaförbundet – den största personalorganisationen vid riks-
banken.

Fru talman! När utskottet gått att behandla denna fråga har det rått full
enighet om att Sveriges Riksbank skall vara landets centralbank. Detta har
varit utgångspunkten för utskottets prövning av olika yrkanden.

Utöver revisorernas förslag har det då funnits ytterligare ett fullständigt
organisationsförslag, nämligen det som förespråkas i motion 704 av Erik
Wärnberg m. fl.

Vpk har funnit för gott att i tre reservationer praktiskt taget ordagrant
skriva av denna motion 704 av Erik Wärnberg, Gunnar Sträng och Grethe
Lundblad. Av den anledningen finner jag skäl att här argumentera för vissa
synpunkter i utskottets förslag som behandlas i denna motion, men av
formella skäl vill jag samtidigt yrka avslag på det som kallats reservationerna
1, 2 och 3 i sammanhanget.

Vad som skiljer revisorernas förslag från motionsförslaget är i korthet
följande.

Revisorerna anser att det skall finnas åtta avdelningskontor – eller
regionkontor, som utskottet föreslår att dessa kontorsenheter skall heta i
fortsättningen. Motionärerna vill emellertid gå något längre och anser att det
skall finnas sammanlagt 10 regionkontor. Bortser man från de två extra
kontor som motionärerna vill ha, är de överens med revisorerna om var
regionkontoren skall placeras.

Beträffande kassakontoren är meningarna något mer delade. Där anser
revisorerna att det skall finnas högst 10 kassakontor. I motion 704 sätts
gränsen för antalet kassakontor vid högst 15.

Även i fråga om sedeldepåerna skiljer sig förslagen åt. Revisorerna anser
att depåer skall inrättas medan Erik Wärnberg och hans medmotionärer
avvisar förslaget om sedeldepåerna.

Revisorerna har klart och tydligt angett vilka arbetsuppgifter som
regionkontoren skall syssla med och vilka uppgifter som skall ligga på
kassakontoren. I motion 704 liksom i reservationen är detta en helt öppen
fråga. Vi ser det som en brist av nog så oroande slag inför framtiden att inte
ange dessa arbetsuppgifter.

Riksbankschefen har dock inför utskottet redovisat ett kompromissalter-

nativ, som hela utskottet – med undantag av vpk – har kunnat ställa sig bakom. Denna kompromiss innebär följande. – Det är alltså utskottets förslag.

Regionkontor placeras i de åtta orter som revisorerna och Erik Wärnberg m. fl. är överens om, dvs. i Gävle, Göteborg, Härnösand, Jönköping, Linköping, Luleå, Malmö och Örebro.

Kassakontorens antal fastställs till högst 14, dvs. fyra fler än revisorerna har förespråkats och ett mindre än vad som förordas i motion 704. I fråga om kassakontorens lokalisering utgår utskottet från att riksbankschefens kompromissalternativ kommer att vara vägledande. Det innebär att kassakontor skulle komma att inrättas i Borås, Eskilstuna, Falun, Halmstad, Kalmar, Karlstad, Skövde, Trollhättan, Visby, Västerås, Växjö, Umeå, Uppsala och Östersund.

Vad beträffar sedeldepåer pågår sedan ett antal år försök med en sådan depå i Norrköping. Denna depå har hittills inte varit öppen för banker och har således inte prövats i den form som revisorerna föreslår.

Det tilltänkta systemet med sedeldepåer kritiserar i flera motioner.

Även om det finns mycket som talar för sedeldepåer har utskottet tagit fasta på denna kritik. Utskottets kompromissförslag innebär att antalet kassakontor blir fler än vad revisorerna har förespråkats. Och dessutom säger utskottet att en eventuell utbyggnad av sedeldepåer måste föregås av en utökad försöksverksamhet. En sådan försöksverksamhet – som skall omfatta inte bara post utan även banker – kommer enligt förslaget nu att bedrivas i Norrköping och i Karlskrona. Riksbanken skall hålla i försöksverksamheten och kommer när den avslutats att underställa riksdagen ett förslag till lösning.

Fru talman! Detta är alltså bakgrunden till finansutskottets betänkande 1982/83:27. Synpunkterna har varit många. Åren har gått. Inget har hänt. En organisation har överlevt sig själv.

Riksbankens regionala organisation är inte en partipolitisk fråga. Den är en praktisk – administrativ fråga. Men den är ändå en nog så viktig fråga för riksdagen att finna en lösning på som är bra för hela landet. Det svåra för riksdagen är att den så lätt blir en trätöfråga mellan olika landsändar.

Finansutskottet har gjort det som jag anser bör vara dess uppgift – utskottet har funnit en kompromiss vilken alla utom vpk ansett sig kunna acceptera. Utgångspunkten för den är att Sveriges riksbank är landets centralbank.

Kompromissen har – som alla kompromisser – sina starka och sina svaga sidor. Alla kan vittna om dess brister. Dess styrka är att den var den gemensamma nämnaren och att en nästan total enighet kunde uppnås kring den i utskottet.

Det är därför utskottets förhoppning att riksdagen efter dagens debatt skall göra det möjligt att äntligen, efter ett halvt sekels obeslutsamhet, fatta beslut.

Jag yrkar alltså bifall till finansutskottets förslag i betänkande 1982/83:27.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

Riksbankens regionala organisation

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Anf. 61 FILIP FRIDOLFFSSON (m):

Fru talman! Jag kanske i det här läget kunde ha nöjt mig med att instämma i det anförande som vår utskottsordförande Arne Gadd just höll. Men jag hade tidigare anmält mig till den här debatten och stod på talarlistan. Jag vill därför ta tillfället i akt att från kammarens talarstol avge en deklaration om hur vi m-ledamöter i utskottet sett på frågan om riksbankens regionala organisation.

Till att börja med var vi inne på att driva frågan efter den linje som riksdagens revisorer anvisat om inrättande av åtta regionkontor, högst tio kassakontor samt postala sedeldepåer där riksbanksfullmäktige fann skäl att inrätta sådana. Det var en organisationsplan som tilltalade oss och som vi tror skulle ha fungerat bra.

Om vi m-ledamöter i utskottet varit ute för att profilera oss i den här frågan skulle vi självfallet ha drivit revisorernas linje fullt ut. Av alla tecken att döma skulle vi då ha hamnat i minoritet och fått avge en reservation. Jag har, fru talman, ingenting emot att vara distinkt och klar i mina politiska ställnings-taganden, även om jag hamnar i minoritet. Men det finns frågor som bör lösas i kompromissens tecken. En sådan fråga är den som vi nu behandlar – det är min uppfattning.

Det råder nämligen en nästan total enighet – både i riksdagen och bland de remissinstanser som avgivit yttranden – om att en organisationsförändring måste ske nu. En sådan enighet kan man inte nonchalera.

Utskottet hade vid behandlingen av detta ärende 25 motioner att ta ställning till. Bland motionerna fanns, som Arne Gadd nämnt, en s-motion väckt av tunga socialdemokrater. Både Erik Wärnberg och Gunnar Sträng är ju såväl bokstavligt som bildligt talat tunga herrar. Vid ärendets utskottsbehandling var det svårt att finna en enande linje. Så kom kompromissförslaget från riksbankschefen – ett förslag som låg någonstans mitt emellan revisorernas förslag och förslaget i den socialdemokratiska motionen med herr Wärnberg som första namn. Vi moderater fann att den av riksbankschefen anvisade vägen var framkomlig och gav den vårt stöd. Bortsett från vpk blev vi också överens i utskottet om kompromissförslaget.

Jag instämmer med Arne Gadd i att en kompromiss har sina svagheter, men även sin styrka. Styrkan i detta kompromissförslag är att det finns en bred politisk enighet bakom förslaget. Jag tycker, fru talman, att det vore beklagligt om detta i det närmaste eniga utskottsförslag skulle dribblas bort genom att det i dag läggs fram andra förslag, som splittrar riksdagen.

Jag yrkar, fru talman, med det anförda bifall till finansutskottets hemställan i dess betänkande nr 27.

Anf. 62 ERIK WÄRNBERG (s):

Fru talman! Sedan lång tid tillbaka har Sveriges riksbank haft en regional organisation uppbyggd kring den i lag tilldelade uppgiften att se till att betalningsmedel av god kvalitet finns tillgängliga där behov härav föreligger. Trots Arne Gadds anförande här i dag om de historiska perspektiven har penningmedelsförsörjningen varit den historiska bakgrunden till inrättandet

av avdelningskontoren. Av naturliga skäl är det andra penninginstitut, inkl. postverket, som varit avdelningskontorens huvudsakliga kundkrets, men allmänheten har också i övrigt på olika sätt utnyttjat de tjänster som riksbankskontoren haft att erbjuda.

Av flera skäl, bl. a. samröret med länsstyrelserna i fråga om beredskapsplaneringen vid ofärd, har det varit föreskrivet i lag att kontoret skall ligga i residensstaden. När betalningsströmmarna avvikit alltför mycket från residensstaden har riksdagen i något fall, med ändring av lagen, beslutat om annan förläggning.

Denna regionala placering har gjort att riksbankens avdelningskontor med fördel har kunnat användas till många flera uppgifter än bara penningmedelsförsörjningen. Riksdag och regering har kunnat pålägga riksbanken arbetsuppgifter som varit närbesläktade med uppgifter som i övrigt ålegat riksbanken. Alla dessa uppgifter har det gemensamt att det varit fråga om krediter eller kapitalförvaltning, alltså bankväsendet näraliggande frågor. Som exempel vill jag nämna de allmänna konjunkturinvesteringsfonderna och de mera tillfälliga avsättningarna i liknande fonder som riksdagen beslutat om. Sedan många år tillbaka har de statliga bosättningslånen skötts av riksbanken. När en del andra låneformer blivit svåra att handha för andra kreditinstanser har de överförts från dessa till riksbanken.

Lån av den typen har varit jordbrukar-, egnahemslån, vissa typer av studielån och lån till skördeskador. Flera exempel kan anges. Jag vågar påstå att personalen på avdelningskontoren i stort sett lyckats bra med att klara dessa uppgifter. De svåra restfall som de har fått ta hand om har klarats utan att statsverket har åsamkats alltför stora förluster.

Bosättningslånen, som i mycket stor utsträckning utgått till människor som inte har stora möjligheter att få lån i andra kreditinstitut, har också skötts på ett sådant sätt att samhällets förluster kunnat räknas i promille.

Vid sidan av de uppdrag som riksdagen således lagt på riksbanken, och som i mycket stor utsträckning skötts av avdelningskontoren, har riksbanken också bedrivit en egen utlåningsrörelse till småföretag och till enskilda personer för vissa sociala ändamål såsom anskaffande av bostad och liknande ting samt då utgivningen av premieobligationer skulle underlättas. Denna utlåning är, sedd mot landets samlade kreditrörelse, av utomordentligt ringa omfattning, men den har ibland för enskilda människor som inte har någon egen bankförbindelse varit av stor betydelse. Dessutom har riksbanken inte tagit ut andra kreditinstituts stora uppläggskostnader, som gjort smålån orimligt dyra i vanliga banker.

Bankofullmäktige beslöt också 1979 att utöka denna långivning, men beslutet har av skilda orsaker aldrig fullföljts. I några fall sköter man också om kapitalförvaltningen åt andra institutioner med statlig anknytning.

Den regionala organisationen har, som här sagts, varit föremål för överväganden vid flera tillfällen. En mera omfattande utredning, som avslutades 1978, kom fram till resultatet att en länstäckande kontorsorganisation hade så stora fördelar att den borde bibehållas. Bl. a. hade parlamentarikerna en enhällig uppfattning i den delen.

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Det var nödvändigt att ha så täta sedelupplag som möjligt för att förhindra långa transporter på vägarna av stora värden och för att tillförsäkra avnämarna en god service. Av den anledningen var det angeläget med ett relativt tätt kontorsnät, vilket det är med ett kontor i varje län.

Samtidigt gavs också möjligheten för en närmare kontakt med utnyttjarna av den övriga verksamhet jag tidigare talat om. Den kompletterande verksamheten har också för banken haft ett icke oväsentligt värde. Dels har personalen fått ett något mera varierande arbete än uteslutande sedel- och mynthantering, dels har riksbanken i stort fått en något mera kvalificerad personalsammansättning som varit värdefull vid vakanser, även vid huvudkontorets s. k. centralbanksuppgifter, dels har vid de allra minsta kontoren tillräckligt antal personer varit tillgängliga för att alltid uppfylla de omfattande säkerhetskrav som uppställts för sedel- och mynthanteringen.

Som tidigare anförts, anslöt sig bankofullmäktige till utredningens förslag och beslöt en viss utökning av verksamheten vid sidan av värdehanteringen, främst då den egna utlåningsverksamheten. Fullmäktige var eniga utom dåvarande riksbankschefen Nordlander.

En något intressant företeelse har varit att de senaste riksbankscheferna velat renodla riksbankens verksamhet till vad man kallat "centralbanksmäsiga uppgifter", medan de parlamentariskt valda ledamöterna velat använda riksbanken även till mera omfattande verksamhet av näraliggande art.

Samtidigt som fullmäktige biföll avdelningskontorsutredningens förslag, beslöt man också undersöka om det fanns andra lämpliga arbetsuppgifter som avdelningskontoren med fördel kunde handha. Det uppdrogs åt en statlig konsult att göra den undersökningen, och låt mig erkänna att det var inte någon bra metod som den konsulten använde.

Tvårt emot det fattade beslutet om utökad aktivitet för den egna utlåningsrörelsen, pressades den i stället tillbaka. Skälen härför var, som jag ser det, rädslan hos bankledningen för reaktionen hos andra långgivare, när dessa tvingats visa en viss restriktivitet i sin utlåning.

Förutsättningarna för en fortsatt oförändrad avdelningskontorsorganisation som föreslagits av utredningen och faststälts av fullmäktige blev dock radikalt förändrade när riksdagen i besparingssyfte beslöt att avveckla bosättningslånen. Längre tillbaka i tiden än så har vi egentligen inte haft den överdimensionering av riksbanksnätet som det är fråga om, inte i någon högre grad i varje fall. Bosättningslånen hade varit den mest arbetskrävande uppgiften på avdelningskontoren vid sidan av penningmedelförsörjningen.

Riksdagens revisorer snabbutredde frågan och kom fram till att man borde överväga att inte bara avbryta all verksamhet av icke s. k. centralbanksmässig natur utan t. o. m. överlåta penningmedelförsörjningen till andra än riksbanken.

I vår motion 704 har vi pekat på nackdelar som skulle uppkomma om riksbankskontor skulle ersättas med postala depåer. Det är faktiskt fråga om ett intrång i sedelutgivningsrätten, om man till andra skall överlåta att sitta med ett sedelförråd som inte finns i det allmänna omloppet. Remissinstanser

och övriga motionärer har uppmärksammat samma sak.

Finansutskottet förefaller mig ha tagit intryck av kritiken och vill inte nu ha postala depåer i det reguljära systemet utan nöjer sig med ytterligare en försöksdepå. Mot den bakgrunden finns det inte för mig någon anledning att i dag mera utveckla alla de skäl som talar emot att överlåta penningmedelsförsörjningen till organ som har till uppgift att vara affärsdrivande, att tjäna pengar, och som också skulle få stor egennyttia av att ha en depå inom sina egna väggar.

Finansutskottets ställningstagande på denna punkt leder emellertid till att målsättningen en decentraliserad penningmedelsförsörjning, som varit en av ledstjärnorna för banker, polis, brottsförebyggande rådet och andra, har kommit helt på skam. I stället för en tänkt stor ökning minskar man nu ner antalet orter där penningmedel finns tillgängliga, sett i förhållande till nuläget. Service och transportsäkerhet försämrar.

För att kompensera de uteblivna depåerna föreslås i finansutskottets betänkande att antalet kassakontor skall bli 14 i stället för de av revisorerna föreslagna 10. Därmed har man kommit mycket nära det antal riksbanksorter som föreslagits i motion 704. Finansutskottet är ändå berett att slå sönder den länsvisa organisationen för att vinna att två riksbankskontor skall upphöra, varav ett skall ersättas med en försöksvis anordnad postdepå. Något sakskäl till att det skall bli just på det här sättet anförs inte, utom att det är en kompromiss och att det har föreslagits av riksbankschefen. Jag tycker att det mest liknar en sinkadus. På mig verkar det nästan som om finansutskottet är ute efter att till varje pris förhindra just det vi motionärer tycker är så viktigt, nämligen att riksbanken skall finnas i varje län. För oss motionärer är det självklart att riksbankskontor skall kunna åta sig statliga uppdrag, och då gäller det att man har ungefär samma gränser som den statliga förvaltningen i övrigt.

Till yttermera visso vill utskottet också förhindra att riksbanken får syssla med någonting annat än just de s. k. centralbanksmässiga uppgifterna: i de s. k. kassakontoren får man ju egentligen inte syssla med någonting alls utom penningmedelshantering. Vi motionärer menar att detta är att för all framtid avstå från tillgången till ett neutralt statsorgan, som kan utföra uppdrag där anknytning till ett annat affärsdrivande penninginstitut inte är lämplig. Vi kan heller inte fatta varför inte centralbankens kontor skulle kunna ha en viss liten utlåningsrörelse som komplement till penningmedelshanteringen. Ingen har hittills framfört några anmärkningar mot riksbankens sätt att sköta de uppdrag den har haft, och för såväl samhället som den enskilde har det inte varit dyrt med riksbanken som handläggare av de här uppgifterna.

Revisorerna har inte i någon nämnvärd grad behandlat mynthanteringen, trots att denna, av dem som är insatta i penningmedelsförsörjningen, har beskrivits som en mycket viktig del. På den punkten hänvisar man till en kommande utredning. Finansutskottet har lika lättvindigt avfärdat frågan. Ändå är det ju så, att den framtida kontorsorganisationen, som man nu vill spika fast, har stor betydelse också för mynthanteringen. Det hade funnits starka skäl att också ha klart för sig mynthanteringsens vägar och omfattning.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

innan man fastställer de orter där riksbankskontor skall finnas.

Ett avgörande skäl för revisorernas förslag var att statsverket skulle göra avsevärda besparingar beträffande både investeringar och årliga driftkostnader. Finansutskottet har varit betydligt försiktigare på det området och endast talat om att 135 tjänster kan dras in. Ett så stort antal kommer givetvis att innebära personalproblem. Men det kommer att ta lång tid innan personalminskningarna når sin fulla styrka, och till 135 tjänster når de enligt min uppfattning aldrig. Personalbehovet har också underskattats i en ny tänkt organisation, och det kommer aldrig att bli de besparingar som revisorerna har tänkt sig att uppnå.

Personalen har dessutom utfört ett produktivt arbete – den har inte suttit och rullat tummarna – som antingen gett riksdagen en viss inkomst, besparat staten administrationsutgifter eller tillhandahållit billiga tjänster åt riksbankens avnämare. Det är exempelvis riksdagen själv som bestämt att riksbanken utan någon som helst ersättning skulle sköta bosättningslånen. Om alla dessa tjänster nu skall flyttas till andra organ sparar riksbanken pengar efter en viss övergångstid – hur mycket det blir är svårt att säga – men dessa andra organ får i stället överta kostnaderna. Besparingarna blir något av en optisk villa.

Riksbankens säkerhetskrav beträffande personalens befattning med de stora värden som det rör sig om har gått längre än andra penninginstituts. Finansutskottet tycker att denna höga säkerhetsnivå är bra, men det betyder samtidigt att man underskattat personalbehovet, eftersom många kassavårdare också haft den dubbla funktionen att vara lånehandläggare, liksom att kassörerna betjänat både allmänhet och banker. Det går helt enkelt inte att dra in dessa 135 tjänster med bibehållen säkerhetsgrad.

Genom debatten och utredningarna om avdelningskontorens framtid har nyinvesteringarna och förbättringarna av fastigheterna blivit eftersatta. Sedan fullmäktige tog sitt beslut 1979 uppgjordes ett ambitiöst upprustningsprogram, som på några år skulle modernisera lokalbeståndet och tillskapa säkra anordningar för värdehanteringen. Detta är ju helt nödvändigt med den alltmer tilltagande grova brottsligheten, och det har också varit ett krav från polisen.

Sex kontor av större omfattning och ett par mindre arbeten hann åtgärdas innan beslut fattades i riksdagen om bosättningslånen avveckling eller med anledning av finansutskottets betänkande 1981/82:13. Planeringen var dock långt framskriden på tre andra orter, med både tomtförvärv och ritningsarbete. Till en del är nu detta spolierat. Revisorerna har menat att det finns stora besparingar att vinna också på investeringssidan vid en förändrad organisation. Man har även pekat på att de investeringar som hittills utförts blivit dyrare än beräknat. Detta har sin bakgrund i att riksbanken vid sina nybyggnadsprojekt velat utnyttja de centrala tomternas hela byggnadsrätt och på det sättet också tillskapat väsentliga reservutrymmen för framtida behov. Men dessa utrymmen står inte tomma utan används av andra samhällsorgan, som betalar full marknadsmässig hyra, som väl förräntar de ökade anläggningskostnaderna.

Man kan givetvis säga att det inte är riksbankens uppgift att bygga lokaler åt andra, utan att det är bättre att riksbanken hyr hos dessa i stället. En sådan politik har också förts på vissa orter, men den har varken blivit billigare eller gett den rörelsefrihet i fastigheten som krävts när man velat förstärka säkerheten. Detta utesluter inte att en del sambyggnader med posten, som har liknande säkerhetsproblem, kan ske och var planerade.

Vid alla investeringar för riksbanken är det säkerhetsanordningarna som kostar de mesta pengarna. Indragningar av ett par tjänstemän som lånehandläggare och därav följande rumsminskningar är en marginell kostnad jämfört med valvs- och säkerhetsinvesteringar. Och säkerhetsinvesteringarna blir desamma oavsett om man har ett fullständigt avdelningskontor eller ett s. k. kassakontor eller om någon utomstående skall bygga samma funktioner. Det finns således mycket små besparingar att göra på investeringssidan, om samma utrymme och samma säkerhet skall innehållas, men beräkningarna hos revisorerna inkluderar inte det.

Fru talman! Som framgår av skrivningen i motion 704 och vad jag sagt här i dag anser vi motionärer att en länsvis anknytning är mycket värdefull. Sedan bosättningslånen avvecklats är det av mindre betydelse om anknytningen består av fullständiga regionkontor eller s. k. kassakontor, under förutsättning att dessa s. k. kassakontor inte i regler förbjuds att syssla med annat än penningmedelsförsörjningen – men det allvarliga är att man just vill förbjuda dem det.

Man har lagt in en liten krok i något enskilt fall, som Arne Gadd sade här tidigare. Men principen skall vara att man inte sysslar med något annat än just penningmedelsförsörjningen. Gör man det, spelar det väldigt stor roll – vare sig det är ett kassakontor eller ett s. k. regionkontor. Vi motionärer menar att om man inte inför den här absolut bestämda regeln, kan det kvitta om benämningen kassakontor eller regionkontor används.

Vi motionärer är alltså beredda att acceptera utskottets förslag om 8 regionkontor. Men då kräver vi att möjlighet skall föreligga för bankofullmäktige att i stället inrätta 2 kassakontor. Det blir alltså 17 kassakontor. Därigenom kan också de 2 depåer som i dag finns, i Borås resp. Norrköping, omvandlas till kassakontor. I Karlskrona skulle redan vid ikraftträdandet finnas ett av den nya organisationens kassakontor, enligt det förslag som vi i dag lägger fram.

Vi vidhåller dessutom våra krav på

att riksbanken även i fortsättningen skall ha det fulla ansvaret för penningmedelsförsörjningen – såvitt jag förstår är vi inte särskilt oeniga om den saken –

att riksbankens uttalade säkerhetsnivå skall bibehållas – inte heller på den punkten är vi oeniga –

att riksbanken även i fortsättningen skall ha rätt att bevilja lån till fysiska personer och motta uppdrag inom kapitalförvaltningens område.

Ett särskilt yrkande beträffande mom. 1, 2 och 4, som tillgodoser de synpunkter som jag har framfört under överläggningen, finns utdelat på ledamöternas bänkar. Jag hemställer, fru talman, om bifall till detta yrkande, som har följande lydelse:

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

1. beträffande *riktlinjer för riksbankens regionala organisation och verksamheten inom denna* att riksdagen med anledning av riksdagens revisorers förslag 1982/83:11 mom. 2 i motsvarande del och motionerna 1982/83:704, 1982/83:1157, 1982/83:1696 och 1982/83:1707 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad som anförts i motion 1982/83:704 med den ändringen att de föreslagna avdelningskontoren (regionkontoren) i Växjö och Falun skall ingå bland kassakontoren och att antalet kassakontor skall bestämmas till 17,

2. beträffande *uttalande om lokalisering av avdelningskontor/regionkontor* att riksdagen finner motionerna 1982/83:427, 1982/83:696, 1982/83:428, 1982/83:1148, 1982/83:700, 1982/83:1709, 1982/83:1149, 1982/83:1166, 1982/83:1697, 1982/83:1700, 1982/83:1702 och 1982/83:1704 besvarade med vad som anförts vid mom. 1,

4. att riksdagen med avslag på riksdagens revisorers förslag 1982/83:11 mom. 1 beslutar anta följande

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1934:437) för Sveriges riksbank

Häriigenom föreskrivs i fråga om lagen (1934:437) för Sveriges riksbank att i 12, 19, 21 och 34 §§ ordet "avdelningskontor" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regionkontor" i motsvarande form.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

Häriigenom föreskrivs i fråga om lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankoreglementet)

dels att i 6, 12, 18, 19, 22, 23 och 24 §§ samt i rubriken närmast före 22 § ordet "avdelningskontor" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "regionkontor" i motsvarande form.

dels att 3 § skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §

Riksbanken skall ha *avdelningskontor* i Göteborg och Malmö samt Falun, Gävle, Halmstad, Härnösand, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Kristianstad, Linköping, Luleå, Nyköping, Skövde, Umeå, Uppsala, Visby, Vänersborg, Västerås, Växjö, Örebro och Östersund.

Riksbanken skall, på orter som fullmäktige bestämmer, ha åtta *regionkontor* och under dessa högst sjutton kassakontor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1984.

Riksbanksfullmäktige får, om särskilda skäl därtill finns, besluta att avdelningskontor som inrättats enligt 3 § i dess äldre lydelse får finnas kvar till den 1 januari 1986.

I detta anförande instämde Tage Sundkvist (c) och Lars-Åke Larsson (s).

Anf. 63 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Vad gäller de icke centralbanksmässiga uppgifter som Erik Wärnberg här talade om finns det två viktiga kommentarer.

De rent affärsbanksmässiga aktiviteter som riksbanken har bedrivit, och bedriver, ligger i dag på en mycket låg nivå. Till det kommer att staten har förskaffat sig Post- och Kreditbanken. Argumenten kan således inte vara helt opåverkade av utvecklingen.

Vidare finns det en annan aktivitet av mer social karaktär. Det gäller bostättningslån, studielån etc., som i varje fall tidigare har utgjort viktiga uppgifter för riksbankens kontor. Men frågan är om en bank skall åläggas dessa uppgifter, om vi skall upprätthålla en riksbanksorganisation för att klara sociala frågeställningar. Kanske kan man i sådana fall komma fram till en helt annan lösning.

Personligen upplever jag det som mycket naturligare med ett progressivt bostättningsfinansieringssystem, som bygger på sociala värderingar. För utbetalning av pengar behövs inte palats över hela landet.

När det sedan gäller personalminskningarna vill jag bara framhålla följande. Det är klart att vi kan vara oeniga i denna fråga och göra skillnaderna i uppfattning mycket stora.

De besparingar som utskottet föreslår berör 135 personer, och de besparingar som har accepterats av motionärerna berör 106 personer. Skillnaden blir alltså 29. Här kan vi självfallet börja diskutera säkerhetsproblem, service, samhällets inflytande, bankväsendet etc. Men trots allt kan det ju hända att vi här i riksdagen ligger så nära varandra i uppfattning att vi kan förmå oss att handla i enighet. Jag vill då säga: Ta chansen!

Anf. 64 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Fru talman! Ett flertal av de nya kassakontoren kommer förmodligen inte att vara större än att det blir svårt att hålla en sådan personalstyrka att säkerheten kan bevaras. Därför måste man helt enkelt ha några andra uppgifter att styra med, vid sidan av de kassavårdande uppgifterna – av säkerhetsskäl. Det måste alltså finnas ett visst antal personer med vissa kvalifikationer. Det går bra, om man har annan verksamhet vid sidan om. Men vad utskottet nu föreslår är ju att man endast i något enstaka undantagsfall skall försöka hitta en uppgift som har något av centralbankskaraktär. Men normala stora uppgifter, som riksdag och regering kan tänkas ålägga riksbanken att sköta, får ändå inte skötas av dessa kassakontor. Det menar jag är att kasta bort den länsvisa organisationen och det kunnande som

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

finns där och dessutom att försvåra att fortsätta i vanlig ordning med dessa s. k. kassakontor. Det är därför jag menar att det är väldigt viktigt att göra om lagtexten. Det finns en laglig ram för vad riksbanken har att göra. Det är inte så att den får göra precis vad den vill och använda sina kontor hur som helst. 18 § riksbankslagen talar klart och tydligt om vad banken får göra. Den får göra sådana saker som har samband med låneverksamheten eller utöva verksamheter som riksdag och regering vill lägga på den av lånekaraktär eller kapitalförvaltande karaktär. Det tycker jag att riksbanken skall ha rätt att göra. Man bör inte vara så förskräckligt rädd för att trampa affärsbankssystemet eller posten på fötterna genom att här ta undan några få promille av den samlade utlåningen i landet eller genom att ta ett uppdrag som det kanske inte är särskilt bra att affärsbankssystemet får ta hand om. Ta t. ex. utvecklingsfonderna. Det finns företag som har alla möjliga banker. Att det förvaltas av en bank är rätt olämpligt – det vore bättre att det i fortsättningen förvaltades på ett riksbankskontor.

Anf. 65 ARNE GADD (s) replik:

Fru talman! Säkerhetsfrågorna måste tas på allvar. Men om vi återgår till var skillnaden ligger, är det alltså 29 personer – om jag räknar rätt ungefär en och en kvarts person per län – som skulle vara skillnaden i säkerhetsstyrkan enligt det av herr Wärnberg m. fl. framlagda förslaget. Då skall det räcka till sociala aktiviteter, affärsdrivande aktiviteter och sådant. Jag tror att Erik Wärnberg överargumenterar litet grand i den här frågan.

Till detta bör läggas att i utskottets skrivning spelar säkerhetsfrågan i sedeldepåsammanhanget en stor roll. Vi hävdar att försöksverksamheten skall fördubblas och avslutas, innan vi tar ståndpunkt. Vi rekommenderar riksdagen att riksbanksfullmäktige får genomföra den undersökningen. Jag har förtroende för ledamöterna i riksbanksfullmäktige även i det sammanhanget.

Anf. 66 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Fru talman! Det är riktigt som Arne Gadd säger att man i finansutskottets betänkande talar väldigt mycket om säkerheten och vill slå vakt om denna. Men man lever inte upp till detta när man sedan kommer med sina förslag. Om det blir 29 personer eller flera vågar jag inte säga, men man har i varje fall inte tagit konsekvenserna av vad man kräver i fråga om säkerheten.

När det gäller andra besparingar har i varje fall inte revisorerna tagit hänsyn till valvstorlekar, valvutförande och annat sådant. Besparingarna blir alltså inte så stora.

Om man tar bort alla möjligheter att här förlägga andra arbetsuppgifter som har nära anknytning till banken och säger absolut ifrån att de inte får finnas, så finns det risker för att dessa kontor inte kommer att bevaras.

Jag tycker precis som Arne Gadd att bankfullmäktige bör få ett uppdrag att lägga ut depåer och försöksvis pröva detta också i fortsättningen. O.K. – låt oss göra det då! Men slå inte sönder den länsvisa organisationen, innan vi prövat detta färdigt. Låt de två kontor vi har i dag få vara kassakontor även i

fortsättningen och slå inte ut dem! Vi bör fortsätta denna provverksamhet med depåer på annat sätt än att ta bort riksbanksverksamheten från vissa län.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

Anf. 67 STURE PALM (s):

Fru talman! Med hänsyn till den positiva behandling som riksdagsrevisorernas förslag fått av finansutskottet i detta ärende vill jag begränsa mig till att framföra några synpunkter. De gäller närmast bakgrunden till revisorernas förslag i ärendet.

Finansutskottets ordförande har redan erinrat om att frågan om riksbankens avdelningskontor varit aktuell i ungefär ett halvt sekel utan att några mer omfattande rationaliseringsåtgärder vidtagits.

Personligen kom jag i kontakt med frågan första gången 1960 i egenskap av nybliven ledamot av bankoutskottet. Det är alltså 23 år sedan.

Frågan om riksbankens kontorsnät hade varit föremål för behandling vid 1959 års riksdag. Riksdagen beslöt då att antalet riksbankskontor skulle bibehållas, men att kontoren måste få väsentligt ökade arbetsuppgifter för att – som bankoutskottet skrev – de skulle kunna bibehållas i nuvarande omfattning på längre sikt. Dessutom skulle möjligheterna att tillföra kontoren ytterligare arbetsuppgifter snarast utredas och redovisas för riksdagen.

Riksbanksfullmäktige ålades att vidta de erforderliga åtgärderna med syfte att en omprövning av distriktsindelningen på längre sikt måste komma till stånd under 1960-talet.

Riksdagens revisorer har ju som bekant till uppgift att granska hur riksdagens beslut efterlevs, och därför genomfördes senare en granskning som resulterade i granskningspromemoria nr 3 1968.

Detta skedde alltså för 15 år sedan. I promemorian framfördes bl. a.:

”Varken genom tillkomst av nya arbetsuppgifter eller genom ökning av gamla har sedan år 1959 ökad sysselsättning kunnat skapas vid riksbankens avdelningskontor. Den totala reella arbetsbelastningen har snarast minskat samtidigt som personalen har vuxit i antal. De av riksdagen uppställda villkoren för att riksbanken skulle få behålla ett kontorsnät på längre sikt i oförändrad omfattning har således inte uppfyllts. Någon samlad redovisning av läget enligt vad som synes ha förutsatts har inte tillställts riksdagen, än mindre därav föranledda förslag till åtgärder. Med hänsyn även till den omfattande pensionsavgång som inträffar om några år synes därför det definitiva ställningstagandet till frågan om riksbankens distriktsorganisation nu inte böra uppskjutas längre.”

Riksbanksfullmäktige framhöll i sitt remissvar att organisationen fungerade i stort sett tillfredsställande. Men av annan mening var såväl bankinspektionen som Kreditbanken – föregångaren till nuvarande PK-banken –, poststyrelsen och Svenska bankföreningen, som förordade vissa förändringar för att rationalisera riksbankens verksamhet på detta område.

Riksdagens revisorer hade dessutom inhämtat utlåtanden från tre namn-

Riksbankens regionala organisation

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

givna experter – f. ö. mycket kända personer –, som från sina olika utgångspunkter efterlyste en ingående utredning av betalningsmedelsförsörjningens organisation.

Detta var bakgrunden till revisorernas förslag 1968. Detta utmynnade i förslaget om en undersökning av konsekvenserna beträffande en eventuell nedskärning eller indragning av lokalorganisationen med hänsyn till de övriga arbetsuppgifter som åvilade denna. Revisorerna föreslog att i utredningen skulle också ingå experter inom administrativ rationalisering, samhällsekonomi och bankteknik. Dessutom underströks att med hänsyn till personalläget vid riksbanken borde arbetet bedrivas så skyndsamt att riksbanken kunde fatta principbeslut i frågan senast 1971.

Bankoutskottets majoritet avvisade förslaget om en utredning men skrev: "Detta ställningstagande innebär dock inte att utskottet binder sig för att riksbankens kontorsorganisation under någon viss längre tidrymd skall bibehållas vid nuvarande utformning. Fastmer räknar utskottet med att förändringar kan bli aktuella i framtiden."

Som skäl för en avvaktande hållning framhölls en eventuell länsindelningsreform. Utskottet utgick från att bankofullmäktige fortlöpande skulle ägna sig åt frågan och vidta erforderliga åtgärder på detta område.

Detta blev också beslutat vid 1969 års riksdag.

Efter ytterligare ett tiotal år blev frågan aktuell på nytt, som ett resultat av de länsbesök som revisorerna årligen företar. Det visade sig att på ett flertal platser hade några mer genomgripande initiativ icke företagits av riksbankens ledning, och en viss ålderdomlighet både beträffande byggnader och verksamheter var ganska påfallande vid de kontor som vi besökte. Jag har minnesbilden klar för mig, när det talas så mycket om säkerhetsaspekterna, att det inte var alldeles övertygande med hänsyn till moderniteter.

Resultatet av vår granskning, som innebär krav på ökad rationalisering, har naturligtvis utlöst stor aktivitet och föranlett ett tjugofemtal motioner.

Motionstexternas formulering är många gånger påfallande lika, med ett genomgående syfte att låta allt bli vid det gamla.

Skulle riksdagen tillmötesgå alla dessa krav, fick vi ge upp alla tankar på att åstadkomma en mer tidsenlig utformning av verksamheten.

Nu har emellertid revisorerna fått ett kraftigt stöd av finansutskottet, som i stort ansluter sig till förslaget. Vårt förslag ligger dessutom väl i linje med den allmänna inriktning som såväl den tidigare som inte minst den nye riksbankschefen klart givit uttryck åt, nämligen riksbankens roll som Sveriges centralbank.

I instruktionen för riksdagens revisorer är det fastslaget att revisorerna skall verka för att en god hushållning iakttas med statens medel och att statens tillgångar utnyttjas efter rationella grunder.

Mot den bakgrunden skall det framlagda organisationsförslaget ses som en strävan att få till stånd en rationell organisation. Det gäller att såväl i dagsläget som i framtiden få en organisation som svarar mot kraven på en väl fungerande penningmedelsförsörjning.

Från dessa utgångspunkter kan vi från revisorernas sida i stora delar vara tillfreds med finansutskottets förslag. Jag anser dock att frågan om antalet kassakontor och inrättandet av s. k. sedeldepåer borde ha fått den mera radikala lösning som vi föreslagit.

Enigheten är stor om att riksbanken i fortsättningen måste få ett bättre grepp om säkerhetsfrågorna vid de större penningtransporter som sker från de regionala kontoren och kassakontoren. Ett medel för att nå detta syfte är att inrätta flera sedeldepåer. Utgångspunkten är ju att postverket på riksbankens uppdrag skall svara för depåerna, och därvid skall självfallet riksbanken ställa de krav som banken från säkerhetssynpunkt anser nödvändiga både beträffande hanteringen där och när det gäller transporterna till och från depåerna.

Riksdagens sakutskott på detta område – finansutskottet – har vid sitt arbete gjort vissa ändringar i revisorernas förslag, vilket vi finner helt naturligt med hänsyn till den behandling som revisorernas förslag sedan några år genomgår. Finansutskottets ställningstagande innebär ett stort steg framåt i en länge diskuterad fråga.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag därför bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 68 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Jag kan i stort sett bekräfta vad Sture Palm säger om det förarbete som har ägt rum. Jag kan också bekräfta Sture Palms uttalande att säkerheten på vissa avdelningskontor inte är vad den borde vara. Därför har investeringskostnaderna också blivit så stora när man nu i rask takt bygger om. Man skulle f. ö. ha byggt om i en mycket snabb takt, om inte stoppet nu hade kommit.

Det finns också en annan säkerhetsaspekt. Den gäller den personalmässiga uppsättningen. Det är en betydligt större personaluppsättning när riksbanken behandlar värden än när andra gör det. Det finns alltså dels en investeringssäkerhet, dels en personalsäkerhet. Personalsäkerheten är – det vågar jag påstå – mycket stor vid alla kontor. Däremot är säkerheten mindre när det gäller investeringarna, men det håller man på att åtgärda allt vad man orkar.

Jag vill försvara bankofullmäktige, som enligt Sture Palm inte hade gjort någonting. Bankofullmäktige gjorde ändå ett litet försök, när man föreslog riksdagen att flytta ett kontor från residensstaden till en annan stad i länet och att dra in ett kontor. Arbetet med detta påbörjades litet grand, men riksdagen sade nej till indragningen av kontoret, trots att det var ett av våra allra minsta, och tillät bara omflyttningen inom länet.

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Anf. 69 STURE PALM (s) replik:

Herr talman! Det vore helt främmande för revisorerna och finansutskottet att ge efter på kraven i säkerhetsfrågorna. Det har också med stor kraft understrukits i de skrivningar som har lämnats. Vi är helt överens om att de måste bevakas. Som jag har sagt förut litar vi i detta sammanhang helt på att bankofullmäktige ställer de skärpta krav som är nödvändiga vid de arrangemang som det är fråga om.

Anf. 70 ROLAND SUNDGREN (s):

Herr talman! Frågan om en omprövning av riksbankens regionala organisation har diskuterats i flera decennier, men av olika anledningar har det dröjt med den nödvändiga anpassningen av organisationen. Det har ständigt uppkommit vad man kanske kan kalla en viss beslutsångest, och så har inget hänt. Det är därför inte heller så konstigt att det finns vissa meningsskiljaktigheter i dagens debatt, när vi nu äntligen har kommit så långt att vi skall fatta beslut.

Det var hösten 1981 som finansutskottet, som flera talare tidigare har erinrat om, sade ifrån att en omprövning måste komma till stånd, eftersom kontorsorganisationen var klart överdimensionerad i förhållande till de uppgifter som åvilade kontoren. Arbetsuppgifter har successivt försvunnit, senast en av de största arbetsuppgifterna, då riksdagen beslutade att avveckla bosättningslånen.

Riksdagens revisorer har efter en utredning och remissbehandling kommit fram till att antalet avdelningskontor bör minskas till åtta. Om detta råder i dag stor enighet också här i riksdagen. Erik Wärnberg har också anslutit sig till detta förslag. Revisorerna har föreslagit tio s. k. kassakontor, som huvudsakligen skall ha med kassarörelse att göra. Här föreligger olika uppfattningar i dagens debatt. Reservanterna från vpk föreslår 16 kassakontor, men de är kanske beredda att instämma i Erik Wärnbergs förslag om 17 kassakontor. Finansutskottet har salomoniskt hamnat mitt emellan revisorerna och de övriga förslagsställarna och föreslår 14. Vi anser att vi därmed, med hänsyn till de olika utgångspunkterna, har fått en lämplig avvägning, samtidigt som det blir en rationaliseringseffekt. Personalneddragningen blir endast sju färre än med revisorernas förslag.

Vi är liksom Erik Wärnberg tveksamma till sedeldepåer och vill att försöksverksamheten som har påbörjats i Norrköping får fortsätta och att ytterligare en sedeldepå inrättas i Karlskrona. Denna verksamhet skall sedan utvärderas innan några definitiva beslut fattas om en eventuell reguljär verksamhet med postdepåer.

Finansutskottets förslag innebär, jämfört med förslagen om ytterligare kassakontor, att vi i framtiden ändå gör vissa besparingar, och det är ju viktigt att spara pengar i dessa tider. Vi anser också att servicen inte försämras och att säkerheten hålls uppe. Det vill vi ordentligt understryka. Detta innebär att vi inte behöver göra så stora investeringar som om vi har ytterligare kontor, och det blir då fråga om ca 15–20 milj. kr. mindre i investeringar.

Antalet sysselsättningstillfällen minskar endast marginellt. Jag vill påpeka att skillnaden blir mindre än vad Arne Gadd angav, eftersom Erik Wärnberg ansluter sig till vårt förslag om åtta regionkontor. Skillnaden i antalet personer, enligt de beräkningar vi har fått, rör sig om 14, dvs. 135 i vårt förslag i stället för 121.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande 27.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Anf. 71 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Låt mig bara ett ögonblick stanna vid de siffror som Roland Sundgren nämnde i fråga om besparingarna. Han sade att man genom att ta bort två kassakontor sparar 15–20 milj. kr. i investeringar. Det kan ligga någonting i det – om man har dessa två kassakontor måste investeringarna på 15–20 milj. kr. göras. Å andra sidan kommer nu någon annan att få göra dessa investeringar i stället. Skall det inrättas en postdepå med tillräckliga valv och anordningar kostar det precis lika mycket, kanske t. o. m. mer. Det är alltså ingen som helst besparing att överlåta åt någon annan att bygga de valv som riksbanken skulle ha byggt.

Man kan också vända sig mot andra av de besparingar som det är fråga om. Det är klart att riksbanken mycket väl kan ta betalt för en del av sina tjänster. Om riksbanken skulle ta betalt exempelvis för kostnader i samband med bosättningslånen och debitera samma uppläggningskostnader och samma kostnader för avisering och annat sådant som det reguljära banksystemet, så skulle man den vägen få mycket stora inkomstkällor. Nu har riksdagen sagt att riksbanken skall göra detta gratis, och därför har man inte tagit betalt för det. När det gäller de egna lånen har man hållit sig på en mycket lägre nivå för uppläggnings- och aviseringskostnader och sådant än det reguljära bankväsendet har gjort. Naturligtvis kan riksbanken i det här sammanhanget fungera som en vanlig affärsbank, men det har den inte velat vara, eftersom den har fått den samhälleliga uppgiften att svara för också viss social långivning.

Det är också klart att riksbanken mycket väl kan ta betalt för de servicetjänster den gör åt posten, olika banker och andra institutioner, som kommer och hämtar sina sedlar. De får sedlarna räknade och sorterade gratis, och de får dåliga sedlar utbyta mot nya. Naturligtvis kan riksbanken ta betalt för sådana tjänster, men vi menar att den institution som har sedelutgivningsrätten i landet och följaktligen också får förräntningsinkomster som blir kolossala också skall hålla en bra sedelstandard utan att ta betalt för det. Den institutionen bör ge en hygglig service utan att ta ut varje krona för den, vilket f. ö. skulle falla tillbaka på konsumenterna. Med tanke på de stora vinster som riksbanken gör genom sin sedelutgivningsrätt tycker vi att den skall upprätthålla en sådan service. Leveranserna till statsverket av riksbankens vinster har ju varit betydande, och det är just de som lånar dessa sedlar som har fått betala detta.

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Anf. 72 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att det är väldigt svårt att beräkna investeringskostnaderna. I den PM vi har fått i finansutskottet sägs det också att det är med visst mått av osäkerhet man kan tala om en skillnad på 15–20 miljoner.

I exempelvis Norrköping finns redan en postdepå, och det är klart att ett kassakontor där måste innebära ytterligare investeringar – det är en sak som vi inte hade med vid behandlingen i finansutskottet. Tre kassakontor mindre innebär naturligtvis mindre investeringar och också mindre driftkostnader. Kontoren ligger dessutom geografiskt nära andra kontor.

Anf. 73 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! På investeringssidan tror jag inte att det finns någonting att hämta i fråga om besparingar. Andra får göra de investeringar som riksbanken eventuellt inte behöver göra. Detsamma gäller för depåkontoret i Norrköping, som inte på något sätt uppfyller de krav som man – om man hade andra kunder än postens – skulle kunna ställa på ett riksbankskontor.

Men det är klart att man kan spara en del pengar om det bara blir fråga om en sedelhantering och man flyttar över den till posten. Men posten får då göra det här arbetet i stället, och det blir ett förhållande som blir mycket sämre, eftersom posten inte har rätt att makulera några sedlar. Posten kommer inte att räkna några sedlar, den kommer inte att sortera eller göra någonting av det som ingår i den normala verksamheten för dem som har sedelutgivningsrätten. Rent principiellt tycker jag att om man till en institution av något slag överlåter rätten att inom institutionens väggar, i dess eget valv, förvara sedlar som inte finns i omlopp, så har man gjort ett intrång i riksbankens sedelutgivningsrätt. Då blir det faktiskt andra som har hand om detta. Vem har ansvaret, om det skulle inträffa en olycka? Det är så många komplicerade faktorer i detta, och därför är frågan om att flytta över sedeldepåerna något som man måste överväga många gånger.

Anf. 74 ROLAND SUNDGREN (s) replik:

Herr talman! På den punkten har vi i stort sett samma uppfattning som Erik Wärnberg. Också vi ställer oss tveksamma till frågan om postdepåerna, och vi vill ha en fortsatt försöksverksamhet. Vi vill visserligen utvidga den till att omfatta ytterligare en ort, nämligen Karlskrona, men det är en sak som vi får återkomma till, för vi är medvetna om att det blir fråga om investeringar också där.

De siffror jag har nämnt avser skillnaderna mellan de förslag som finns i motion 704 och dem som redovisas i finansutskottets betänkande, där förslagen skulle innebära 15–20 miljoner mindre i investeringar.

Anf. 75 RALF LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande inte närmare gå in på principerna i riksdagsrevisorernas och finansutskottets förslag. Jag skall huvudsakligen beröra frågans regionalpolitiska konsekvenser och betänkandets uppenbara

brist på konsekvenser i den delen.

Som inslag i mitt anförande kommer jag att på filmduken här i kammaren visa några bilder med mycket talande staplar och diagram. Vissa av bilderna visade jag redan under den allmänpolitiska debatten tidigare i år. Det var då inte många riksdagsledamöter närvarande som tog del av bildernas budskap. Det visade sig inte heller möjligt att få bilderna tryckta i protokollet. Därför kan det finnas anledning att visa dem flera gånger. Vi ledamöter på Blekingebanken tycker att det är angeläget.

Dagens ärende har, som redan sagts, initierats av riksdagens revisorer. De har lagt fram ett ganska radikalt förslag till rationalisering av riksbankens regionala verksamhet med syfte att anpassa kontorsnätet till arbetsuppgifterna.

Som jag nyss sade skall jag inte diskutera principförslaget utan endast beklaga att revisorerna i detta sammanhang tog regionalpolitisk ställning och över huvud taget lade sig i var i landet de framtida kontoren skulle ligga. Den uppgiften tror jag inte att riksdagens revisorer behöver ta på sig.

Finansutskottet har sedan något mjukat upp revisorernas förslag och har, såvitt jag förstår, efter påtryckningar måhända från röststarka regioner eller kanske rent av från samlingar av sådana utökat antalet regionkontor och kassakontor och föreslår nu att endast två tidigare avdelningskontor helt avvecklas. Båda dessa avdelningskontor ligger i Skåne-Blekingeregionen, varför den föreslagna nedläggningen innebär att denna region med 1,2 miljoner medborgare får endast ett regionalt kontor i framtiden.

Jag skulle kunna peka på flera befolkningsmässigt betydligt mindre regioner som föreslås få både två och tre region- eller kassakontor.

Om man tar hänsyn till Blekinges riksdagsgrupps möjligheter att påverka besluten i kraft av gruppens antalsmässiga styrka är det inte att förvåna sig över att ett av de två kontor som skall läggas ned är det som nu ligger i Karlskrona. Tar man hänsyn till andra motiv, är det däremot mycket förvånande. Utskottet har inte lyckats prestera en enda motivering för att just Karlskronakontoret skall utbytas mot en sedeldepå. Inte ens ett försök har man gjort – i varje fall inte i skrift. Det är verkligen anmärkningsvärt.

Våren 1981 beslöt en enig riksdag att den offentliga sektorn i större utsträckning än förut skall användas i det regionalpolitiska arbetet. Såvitt jag kunnat utläsa har finansutskottet inte med ett ord i betänkandet antytt regionalpolitiska avvägningar. Får jag be utskottets ordförande eller annan talesman om en motivering. Varför skall just Karlskronakontoret nedläggas?

Utskottet för i stället ett mycket långt resonemang om vilka eventuella fördelar och nackdelar införandet av sedeldepåer kommer att innebära. Resonemanget utmynnar i att utskottet uttrycker stor tveksamhet till förslaget och föreslår att försöksverksamheten med sedeldepåer utvidgas till ytterligare en plats och att försöksverksamhet skall bedrivas förutom som nu i Norrköping också i Karlskrona.

Jag kan till nöds acceptera att denna försöksverksamhet genomförs. Men

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

jag vill inte godta att det absolut måste betyda att avdelningskontoret därför läggs ner. Har utskottet tänkt på att om försöksverksamheten visar sig misslyckad, som utskottet tydligen tror, har man avhändert sig möjligheten att på ett effektivt sätt återupprätta det kontor som nu finns. Ett bevarande av detta kontor som exempelvis kassakontor kan mycket väl motiveras i den situation vi nu befinner oss i.

Arne Gadd hävdar i debatten att nedläggningen av avdelningskontoren i Kristianstad och Karlskrona skulle betyda att man sparar in 29 tjänster. Detta är alltså skillnaden mellan Erik Wärnbergs och utskottets förslag. Då vill jag fråga: Vilka skall sedan utföra det arbete som gjordes i Kristianstad och Karlskrona – sedelräkning, sedelvård, transporter, mottagning och utlämning av sedlar? Det måste göras också i fortsättningen, fastän det kanske blir på en annan plats i landet.

Ett bifall till Erik Wärnbergs tilläggsförslag rättar till misstagen. Utskottets förslag att helt lägga ned Karlskronakontoret kommer att betyda att ytterligare uppskattningsvis 13 arbetstillfällen flyttas från Karlskrona.

För att belysa det orimliga i detta skall jag be att få visa litet statistik på TV-skärmen. Under samma tid som statsmakterna, efter beslut i denna kammare, utlokaliserade stora mängder av arbetstillfällen från Stockholm till primära centra ute i landet, förlorade Karlskrona kontinuerligt statliga arbetstillfällen.

Det första diagrammet på bildskärmen ger en antydning om utvecklingen. De staplar som pekar neråt avser Karlskrona. Under 1960- och 1970-talen ökade de statliga arbetstillfällena i landet med 126 000. Samtidigt minskade de i Blekinge med 1 500.

Låt mig också hastigt visa ett diagram över befolkningsutvecklingen i Blekinge, hela riket och vissa stödområden mellan åren 1976 och 1982. I diagrammet är det riket som helhet som anges överst, sedan stödområdena Norrbotten, Västerbotten och Värmland och längst ner Blekinge. Ingen annan kommun har tillnärmelsevis blivit så illa behandlad av statsmakterna, sysselsättningsmässigt, som Karlskrona. Det är alltså den utvecklingen som fortsätter om finansutskottets förslag vinner riksdagens gillande.

Vid en Blekingecuppvaktning, som gjordes inför sex statsråd med statsministern i spetsen, för två veckor sedan uttryckte samtliga dessa stor förståelse för problemen i Blekinge och lovade beakta dem i framtida ställningstaganden. Statsministern demonstrerade i TV en vecka tidigare eminenta kunskaper om Blekinges problem, och det ingav ju också hopp.

Nu, nästan omedelbart därefter, är det Blekinge och Karlskrona som åter föreslås få den mest negativa behandlingen av riksdagen. Vi på Blekingebanken frågar oss naturligtvis: Varför?

Sedan år 1950 har Karlskronas befolkningstal sjunkit från 64 000 till under 60 000, en minskning med över 4 000. Förändringen beror till stor del på beslut av statsmakterna. Ser vi på exempelvis grannstaden Växjö finner vi att antalet invånare i Växjö under samma tid vuxit från 43 000 till över 65 000, en ökning med över 21 000. Även den förändringen beror till stor del på beslut i

denna riksdag. Mitt tredje diagram på bildskärmen bekräftar dessa siffror.

Om nu riksdagen om en stund följer finansutskottets förslag betyder det ytterligare förflyttning i samma riktning, från Karlskrona i Blekinge till Malmö, till Växjö eller till båda ställena.

Låt mig visa ett fjärde och sista diagram. Statliga myndigheter och statliga affärsdrivande verk har runt om i landet regionala kontor och andra underorgan. En undersökning har visat att av 57 sådana inrättningar i södra Sverige har 18 en geografisk indelning som överensstämmer med länsgränserna, medan övriga 39 har en varierande indelning i regioner.

Av dessa regionkontor är ett, som framgår av diagrammet, beläget i Landskrona. Länsåklagarorganisationens placering diskuteras nu i regeringskansliet. Den är också på väg att försvinna från länet. För att få kontakt med övriga 38 myndigheter måste människorna i Blekinge söka sig utom länets gränser. I vilken utsträckning ger diagrammet en klar bild av. Otroligt men, jag försäkrar, sant.

Dessa negativa rationaliseringar berövar inte bara länet statlig sysselsättning utan påverkar också enskilda företag, branschorganisationer, intresseorganisationer, kooperativa företag m. fl. när det gäller att företa samma åtgärder. Det har också skett i många fall.

Även näringslivet blir naturligtvis tveksamt till att lokalisera sig i länet, när man ser hur statliga verk och riksdagen behandlar länet.

Jag vågar hoppas och tro att alla som något sätter sig in i den situation som jag, i varje fall till viss del, redovisat har förståelse för att vi börjar sparka emot, att vi börjar opponera oss. Jag försäkrar er att skälen finns.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt inlägg med att vädja till kammarens ledamöter: Låt dagens beslut vara en vändpunkt! Rösta med Erik Wärnbergs förslag! Det kommer att betyda sex eller kanske åtta arbetstillfällen i Kristianstad och Karlskrona. Det är inte mycket att hoppa högt för, men det är ändå en liten förhoppning för framtiden – en liten ljusning i horisonten.

Anf. 76 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Den fråga vi nu diskuterar, Ralf Lindström, gäller riksbankens regionala organisation. Utgångspunkten för finansutskottet och riksdagens revisorer har varit att få en väl fungerande centralbanksorganisation.

Nu för Ralf Lindström in regionalpolitiska argument i sammanhanget. Dessa har vi självfallet inte diskuterat i detta fall. Skall vi, Ralf Lindström, få rätsida på de regionalpolitiska problemen, tycker jag bestämt att vi skall föra den debatten grundligt i andra sammanhang än när vi diskuterar riksbankens sedeldepåer, kassa- och avdelningskontor. Den fråga som Ralf Lindström tar upp är litet för allvarig för att tas upp just nu. Jag tycker också att den blir litet felvinklad med hans sätt att diskutera den.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

Riksbankens regionala organisation

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Anf. 77 RALF LINDSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Dessa svar har vi hört många gånger. Det heter alltid att vi skall ha en viss debatt vid andra tillfällen. Just nu gäller det att få ut så mycket pengar som möjligt av en rationalisering.

Vad jag här har talat om är sådant som har pågått i flera år, och jag har nu visat effekterna därav. Vi kan inte acceptera att det fortsätter på detta vis. Är det posten eller telegrafverket som vill göra Sverige runt? Men Sverige blir på detta sätt ännu mer långsmalt och kantigt. Jag tror att Arne Gadd och riksdagens övriga ledamöter håller med mig om att vi inte kan acceptera att den här utvecklingen fortsätter. Det gäller inte bara riksbankens avdelningskontor. I alla sådana här fall plockar man bort 8–10 arbetstillfällen – i bland 20 –, och ingenting kommer i stället.

När det utlokaliseras från Stockholm utlokaliseras ingenting till oss. I stället plockas det bort. I det här fallet måste vi, som riksdagen sagt, se regionalpolitiskt på saken. Vi kan inte bara se på pengarna, om det skall vara någon mening med vad vi brukar säga i debatterna när vi vill vara litet vänliga.

Anf. 78 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Diskussionen om riksbankens regionala organisation är en lång följetong, och det har tidigare i dag nämnts att organisationen skulle vara omkring ett halvt sekel gammal. Under mer än tio år har riksdagens revisorer vid olika tillfällen diskuterat organisationen. Nu har riksdagens revisorer kommit med sitt förslag, vilket går ut på att det på fem orter skulle bli indragning av riksbankens avdelningskontor, som i dag uppgår till 23 stycken. Detta förslag grundar sig på att arbetsuppgifterna för riksbankens avdelningskontor har minskat utan att några nya uppgifter har kunnat tillkomma. Speciellt gäller detta efter det att man tog bort regionkontorens hantering av bostadslånen. Riksbanken har inte heller, trots uppmaning, kunnat komma med egna förslag om andra arbetsuppgifter.

I ett ekonomiskt besvärligt samhällsklimat kan ingen verksamhet leva i en skyddad tillvaro. Därför har jag som ledamot av riksdagens revisorer ställt mig bakom det sakligt motiverade förslag som indragningen av riksbankens verksamhet på fem orter i landet innebär, trots att detta enligt revisorernas förslag skulle drabba också mitt eget län. Men när ett ärende kommer upp till behandling i riksdagen blir det som vanligt – man kan inte säga annat än att det blir något av ankdamn över det hela. Då blommar alla bygdeintressen utan hänsyn till ekonomiska realiteter. Det blir en kompromiss, och en kompromiss är nästan alltid dålig. Detta gäller oavsett om kompromissen sker i riksdagens finansutskott eller under underbara nätter. Jag kan inte instämma i vad revisorernas ordförande sade här i kammaren, nämligen att man i stort har bifallit riksdagsrevisorernas förslag. Riksdagsrevisorernas förslag gällde 8 avdelningskontor och högst 10 kassakontor, summa 18. Enligt finansutskottets förslag blir det 8 avdelningskontor, men man höjer till 14 kassakontor, summa 22. En säger en ort skulle helt mista sin kontakt med riksbanken. Bantningen från 23 till 22 orter är finansutskottets heroiska

insats. Det framgår också ganska klart att Kristianstad förmodligen blir den enda ort som mister sitt kontor. Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att Skåne med sina drygt en miljon invånare får riksbankskontor på en enda ort, medan t. ex. Småland med sina 700 000 invånare kommer att få riksbankskontor på tre orter. Detta är inte sagt med anledning av någon sorts avundsjuka mot smålänningarna, utan närmast som kritik av finansutskottets tankegångar.

De moderata ledamöterna från Kristianstads län tar här som alltid sitt ekonomiska ansvar. Vi gjorde detta genom att inte som många andra rusa iväg och motionera om att slå vakt om de egna intressena. Vi tänkte nämligen, och trodde, att finansutskottet också skulle ta sitt ekonomiska ansvar och bifalla riksdagsrevisorernas förslag. Så har inte skett. Finansutskottet går emot riksdagsrevisorernas enhälliga förslag till omorganisation. Det är inte, som finansutskottsrepresentanterna i dag har framhållit, på det sättet att man i kompromissen har lagt sig någonstans mitt emellan. En bantning från 23 till 18 orter har blivit en bantning från 23 till 22 orter. Det är inte mitt emellan ens med finansmätt mätt. I det här sammanhanget tycker jag faktiskt att Erik Wärnbergs förslag är mera tilltalande, att ge alla regioner en möjlighet till bibehållande av riksbankskontorskaraktär.

Herr talman! I konsekvens med det jag har anfört om omtanken om landets ekonomi yrkar jag bifall till riksdagsrevisorernas ursprungliga förslag.

Anf. 79 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! När man började utredningsarbetet om riksbanksorternas lokalisering och antal, satte man upp några vägledande principer som jag tycker är viktiga och som man borde ha hållit fast vid. Man skulle ta hänsyn till resp. orters storlek med avseende på flödet och cirkulationen av sedlar och mynt. Man skulle också ta hänsyn till distributionsmässiga och transporttekniska förhållanden, transportsäkerheten, övriga säkerhetsmässiga förhållanden samt praktiska förutsättningar och kostnader. Nu finner jag att ju mer man i finansutskottet har kompromissat i frågan, desto längre bort från dessa principer har man kommit.

En viktig regel i alla organisationsförslag är att åstadkomma likvärdiga regioner. Det gör man definitivt inte med det här förslaget. Som jag ser det föreligger avsevärda brister. Jag menar att finansutskottets ledamöter inte har behandlat ärendet om riksbankens regionala organisation med den objektivitet som man måste kräva av riksdagens utskott. Man har lyssnat på vissa regioner och struntat i andra. Man har alltså kommit bort från helhetsbilden. Egentligen borde frågan skickas tillbaka till utskottet med krav på att ett kontorsnät måste bygga på rationella och rättvisa grunder.

Konsekvensen av finansutskottets förslag är t. ex. att hela Skåne – vilket har framhållits tidigare i debatten – med 1 miljon invånare skall ha ett kontor, medan Småland med 700 000 invånare och Västergötland med 690 000 invånare skall ha tre kontor vardera. Orter som Växjö, Kalmar, Halmstad, Uppsala, Borås och Skövde skall i fortsättningen ha riksbankskontor, men

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

inte Kristianstad, som är av ungefär samma storleksordning. Det bevisar att finansutskottets förslag inte bygger på några rationella grunder. Tydligt har behandlingen blivit en huggsexa i finansutskottet, och man har inte haft förmåga att se klart och objektivt på tingen. Allt talar för, menar jag, att Kristianstadskontoret har ett existensberättigande i lika hög grad som kontoren på de orter som jag tidigare har nämnt.

Enligt riksdagsrevisorernas rapport är driftkostnaderna för Kristianstadskontoret de näst lägsta i landet. När det gäller kontorens storleksordning, efter värdet av inlevererade sedlar, kommer Kristianstad på tredje plats. Det bevisar alltså att Kristianstadskontoret, som man nu plockar bort, hävdar sig väl och att det bör finnas kvar med samma rätt som övriga orters kontor.

Det ursprungliga motivet bakom utredningen om riksbankens kontorsnät var att man av säkerhetsskäl skulle nedbringa antalet transporter, men nu blir det i stället längre transporter. Så märkligt kan det bli när man sätter alla rationella och objektiva grunder ur spel.

Riksbankens organisation bör bygga på länsvisa kontor, och på det sättet får vi likvärdiga regioner. Jag har alltså sympatier för det yrkande Erik Wärnberg har framställt, och jag kommer i omröstningen att stödja detta.

Anf. 80 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Jag önskar inte föra en debatt med var och en som yttrar sig i det här sammanhanget. Jag vill bara ha fört till kammarens protokoll att jag tillbakavisar Börje Nilssons påstående att det i finansutskottet har varit en huggsexa om orterna.

Vi har hört bl. a. riksbankschefen, som har gett oss tre alternativ, som har utgjort kompromisser mellan de olika synpunkter som funnits i riksdagens revisorers förslag och olika motionärers. Den kompromiss som utgör utskottets betänkande är utarbetat av alla parter med den bästa vilja, och det har inte förekommit någonting av det som Börje Nilsson har talat om här.

Skulle det ha varit så att de synpunkter som nu exempelvis Börje Nilsson för fram hade varit objektivt avgörande – som Börje Nilsson kallade det – hade Börje Nilsson faktiskt kunnat föra fram dem också i motioner. Jag beklagar att han inte har gjort det.

Anf. 81 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag menar att det finns anledning att kritisera det förslag som har lagts fram. Det bygger ingalunda på några likvärdiga och objektiva grunder.

Ursprungligen satte man upp vissa principer, och dem respekterar jag, men ju längre diskussionen pågått, desto längre bort har man kommit från dessa principer. Och nu återstår ett kontor som skall läggas ner. I mitt anförande har jag också påpekat det orimliga i att Skåne, som har en sjundedel av landets invånare, endast får ett kontor, medan övriga landet skall ha 24. Det finns inga objektiva och riktiga grunder bakom förslaget, och

jag tycker det är skrämmande att det läggs fram på det sätt som finansutskottet har gjort.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

Anf. 82 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Jo, Börje Nilsson, utgångsläget för finansutskottet har varit att föreslå en regional organisation som skall vara bra för riksbanken som centralbank. Och det är klart att antalet invånare på en ytenhet är ett viktigt kriterium. Men om det är betalningsmedelsförsörjningen till företag och banker som riksbankens kontor skall syssla med, kan en landsända som har en miljon invånare mycket väl servas från ett kontor under det att glesa områden, per ytenhet och per invånare, får en annan kontorsfördelning.

Vi hävdar att det föreliggande förslaget är utarbetat av riksbankschefen som en kompromiss mellan två olika ståndpunkter. Där har tagits hänsyn till alla relevanta aspekter när det gäller centralbankens uppgift. Jag tillbakavisar påståendet att det skulle ha skett en icke objektiv bedömning i finansutskottet.

Riksbankens regionala organisation

Anf. 83 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Slutprodukten av det utredande som ägt rum och de diskussioner som förts är, att man plockar bort ett kontor. I övrigt blir organisationen i stort sett intakt. Det tycker jag är märkligt.

När man skall bygga upp en ny rationell organisation kompromissar man till dess man har en majoritet. Sedan struntar man i resten.

Det är väl ändå inte på det sättet man skall organisera samhällsservicen, utan man måste se till att människor ute i landet får en likvärdig service. Vi menar att Kristianstadskontoret har lika stort berättigande som många andra kontor som finns med i förslaget.

Anf. 84 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Riksdagen behandlar i dag finansutskottets betänkande 1982/83:27 om riksbankens regionala organisation. Utskottets betänkande är föranlett av riksdagens revisorers förslag 1982/83:11 kring riksbankens funktion och organisation.

Revisorernas förslag innebär en ny utformning men också nya och begränsade arbetsuppgifter för riksbankens regionala kontorsorganisation.

Revisorernas förslag har skapat stor aktivitet i riksbankens olika delar men också här i riksdagen, vilket resulterat i bl. a. ett 25-tal motioner i frågan, av vilka jag har bidragit med en. I den avvisas revisorernas förslag och speciellt då de begränsade arbetsuppgifter som man här föreslår för framtiden. Vidare kritiserar man drar ned verksamheten men också de nya former för verksamheten som föreslås, inte minst när det gäller Kalmar.

Finansutskottet har enligt min uppfattning på ett relativt bra sätt balanserat de olika krav som framförts och dämpat riksdagens revisorers krav på kraftiga nedskärningar.

Herr talman! Jag vill i korthet i stort sett tillstyrka hemställan i

Onsdagen den
23 mars 1983

Riksbankens regionala organisation

finansutskottets betänkande. Dock vill jag framhålla att de av finansutskottet föreslagna kassakontoren tillika med regionkontoren bör ges arbetsuppgifter som bl. a. innebär öppethållande ett begränsat antal timmar i veckan för andra arbetsuppgifter och även för allmänheten. Så tolkar jag också utskottets diskussion på s. 14 i betänkandet. Beslut i den riktningen bör fattas av riksbankens styrelse vid den slutgiltiga preciseringen av kontorens nya arbetsuppgifter efter beslutet här i riksdagen i dag.

Anf. 85 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Riksdagens revisorer har framlagt ett enhälligt betänkande i syfte att rationalisera riksbankens regionala organisation. Det innebär, som alla närvarande kammarledamöter och kanske ytterligare några vet, att avdelningskontor på vissa orter läggs ned och på vissa orter nedtrappas till s. k. kassakontor.

Vid behandlingen av förslaget i finansutskottet har utskottets ledamöter underlåtit att ge frågan den sakliga behandling man hade förväntat och i stället producerat en kompromiss. Denna kompromiss syftar, genom hänsynstagande till vissa av de berörda orterna, till att vinna majoritet i kammaren. Några sakliga hänsyn ligger alltså inte till grund för finansutskottets förslag, vilket är en minst sagt förvånande handläggning av ärendet.

Arne Gadd sade tidigare i ett meningsutbyte att man i finansutskottet inte hade tagit regionalpolitiska hänsyn. Jag är böjd att säga att det hade varit bättre att man åtminstone tagit regionalpolitiska hänsyn än att man låtit det pågå ett vilt köpsläende i finansutskottet eller mellan finansutskottet och – som Arne Gadd sade – berörda parter, vilka nu dessa är!

Jag skulle vilja fråga Arne Gadd: Vilka två ståndpunkter är det man har kompromissat emellan? Till riksdagen kom ett enhälligt förslag från riksdagens revisorer. Med anledning av det förslaget hade jag och mina kolleger från Kristianstads län, Börje Nilsson och andra, motionsrätt. Vi har däremot ingen motionsrätt med anledning av finansutskottets betänkande.

Arne Gadd sade till Börje Nilsson att om de synpunkter som Börje Nilsson anförde framförts i en motion hade man i finansutskottet kunnat beakta dem. Men är det så att man i finansutskottet inte har beaktat de synpunkterna – som man ju rimligen borde ha tänkt på själv – har väl Arne Gadd anledning att från kammarens talarstol begära att få ärendet återförvisat till finansutskottet för att kunna ta hänsyn till just de aspekter som Börje Nilsson redovisade i sitt anförande. Det vore rimligt.

Arne Gadd sade att vissa glest bebyggda områden kan behöva flera kontor än mera tätbefolkade områden. Det skulle då vara intressant att höra Arne Gadds bedömning av de sakliga skälen för att ha tre kontor – ett avdelningskontor och två kassakontor – i Småland och ett kontor i Skåne. Gör en jämförelse av dessa båda regioner! Det skulle vara intressant att höra.

Jag yrkar för min del i första hand bifall till riksdagens revisorers

ursprungliga förslag, som här i kammaren lagts fram av Wiggo Komstedt. Om det yrkandet inte bifalls, har kammarens majoritet därmed uttalat att, av regionalpolitiska skäl, riksdagens revisorers förslag inte är tillfredsställande. De regionalpolitiska intressena tillgodoses i det läget mera konsekvent av herr Wörnbergs yrkande, som jag kommer att stödja i andra hand.

Anf. 86 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Som en av riksdagens revisorer är jag kritisk till den starka förändring av riksbankens avdelningskontor som riksdagsrevisorernas förslag innebär. På grund av sjukdom hade jag dock inte möjlighet att vara med när det slutliga förslaget framlades, och därför föreligger inte heller någon reservation.

Jag anser att en effektivisering av kontoren och en anpassning av personalen med hänsyn till arbetsuppgifterna skulle ha kunnat åstadkommas inom ramen för de kontor som finns. Det blir också i många stycken en kraftig centralisering, och som sagts i denna debatt kan servicen komma att bli försämrad.

Jag skall inte, herr talman, dra upp någon ny debatt i de avseendena – det är inte fruktbart. Jag skall inte heller framställa något yrkande som avviker från de redan framlagda. Även om jag kan ha egna synpunkter i olika avseenden, överensstämmer min uppfattning närmast med det förslag som herr Wörnberg har framlagt, och jag kommer att stödja detta förslag.

Anf. 87 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag hoppades tidigare få en debatt i sakfrågan med finansutskottets ordförande. Nu föll det sig så olyckligt att förste vice talmannen Troedsson råkade inte titta rakt fram just när jag begärde replik. Med hänsyn till detta inskridande av den mänskliga faktorn fick jag avstå från min replik, och jag tänker inte heller nu särskilt mycket ta upp en sakdebatt.

Emellertid fäste jag mig vid en del formuleringar i Arne Gadds anförande. Han ondgjorde sig bl. a. över att C.-H. Hermansson i sin första reservation ordagrant hade skrivit av Erik Wörnbergs motion. Det gav Arne Gadd anledning att, som jag tyckte, på ett nedsättande vis beskriva reservationerna som "det som kallas" reservationerna 1, 2 och 3.

Nu är det emellertid så att ett utskott, som Arne Gadd mycket väl vet, ju bara har att ta ställning till förslag, propositioner och motioner. Det är en mycket vanlig metod att en utskottsmajoritet, som t. ex. tillstyrker en proposition, i sitt betänkande ordagrant skriver av mycket stora delar av propositionen. Det är också en mycket vanlig metod när utskottet har att behandla bara en enda motion som ligger mycket nära det som reservanten vill stödja, att denne direkt återoppar motionstexten. Det är bara när det är flera olika motioner som skall tillstyrkas eller stödjas i en reservation som reservanten har anledning att göra en egen skrivning. Jag tycker därför att det inte fanns någon anledning att framställa reservationen som varande av

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

sämlre kvalitet, bara därför att den innehll formuleringar direkt från Erik Wrnbergs motion.

Den egentliga anledningen till att jag begärde ordet nu i slutet av debatten var att jag, innan Erik Wrnberg lade fram sitt särskilda yrkande, förutskickade att vi eventuellt skulle komma att dra tillbaka C.-H. Hermanssons reservationer vid finansutskottets betänkande. Jag vill härmed göra detta, och jag uppmanar ledamoterna att, liksom vi kommer att göra, stödja det särskilda yrkandet av Erik Wrnberg.

Anf. 88 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Om det hade funnits det minsta av nedlåtenhet i mitt konstaterande att vpk mer eller mindre direkt hade skrivit av motionen av Erik Wrnberg, Gunnar Sträng och Grethe Lundblad, ber jag Jörn Svensson om ursäkt för det. Jag vill samtidigt till kammarens protokoll fästa den synpunkten att detta tillhör det bästa som vpk har gjort. Det var enligt vår uppfattning ändock inte tillräckligt. Med det senaste inlägget från Jörn Svensson, där denne drar tillbaka reservationen i fråga, framstr det fullständigt klart hur skickligt vpk hr agerar.

Anf. 89 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Att vi tar tillbaka reservationen r uteslutande för att inte komplicera voteringsproceduren.

Jag tycker att Arne Gadd även fortsättningsvis skall låta bli att klassificera vpk:s reservationer. De vriga r inte sämlre därför att de i något sammanhang inte åberopar sig på en socialdemokratisk motion.

Anf. 90 ERIK WRNBERG (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av Bengt Kronblads inlägg. Han konstaterade att han lade in i finansutskottets uttalande på s. 14 att kassakontoren skulle kunna ha öppet ett par timmar i veckan fr allmänheten. Då fr Bengt Kronblad lsa om det stycket ordentligt. Inte ens med den vildaste fantasi gr det att lsa in detta.

Jag kan försäkra Bengt Kronblad att när man rycker undan det rättsliga underlaget för det, vilket man gr genom att ta bort vederbörande paragraf i bankoreglementet, blir utsikterna ännu mindre. Det har sagts klart och tydligt att kontoren inte skall syssla med sådan verksamhet som riktar sig till allmänheten. Allmänheten skall över huvud taget inte ha tillträde.

Vad som skiljer mitt förslag från utskottets förslag är naturligtvis att vi tar med den länsvisa organisationen. Mrk väl: Vi diskriminerar inte två ln. Men det som skiljer i ännu högre grad är att vi icke vill förbjuda kassakontoren att handha uppgifter som ligger nära de uppgifter som ligger riksbanken, alltså som hr hemma inom kapitalfrsrjningens eller kreditväsendets område.

Om Bengt Kronblad skall ha någon som helst tanke på att få sätta sin fot på riksbankens kontor som allmänhet i Kalmar, br han inte rösta på finansutskottets förslag.

Anf. 91 BENGT KRONBLAD (s) replik:

Herr talman! På s. 14 i betänkandet talas det om att utskottet kan tillstyrka förslaget att man i särskilda fall skall kunna låta bestämda kassakontor handha vissa avgränsade arbetsuppgifter. Det kan ju vara så att man ser välvilligt på en sådan skrivning. Jag förutsätter, som jag sade tidigare, att man i det fortsatta arbetet med riksbankens organisation ger sådana möjligheter.

Anf. 92 ERIK WÄRNBERG (s) replik:

Herr talman! Nu vill jag faktiskt be finansutskottets ordförande Arne Gadd att slita tvisten mellan oss två.

Anf. 93 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det kommer att bli ett kort anförande. Jag vill bara konstatera att Arne Gadd genom att inte ens försöka besvara mina frågor direkt bekräftar Börje Nilssons och mina synpunkter på orsakerna till finansutskottets ställningstagande.

Anf. 94 ARNE GADD (s):

Herr talman! Jag har redan tidigare redovisat vilket kriterium finansutskottet har gått efter i den här frågan. Det är att Sveriges riksbank skall vara Sveriges centralbank. Av detta följer organisatoriska konsekvenser.

Sedan tror jag, Bengt Kronblad, att vi kan känna oss helt lugna för att Erik Wärnberg i riksbanksfullmäktige läser vad som står. Det är ingen svår mening. Det är en lämplighetsfråga det gäller, och jag är inte alls rädd för att Erik Wärnbergs omdöme i riksbanksfullmäktige är annorlunda än det är här.

Anf. 95 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Av konstaterandet att riksbanken skall vara centralbank följer ett ställningstagande i enlighet med riksdagens revisorers förslag.

Allt därutöver är det helt andra kriterier som ligger bakom. Det är just det som vi har kritiserat här i kammaren, och den kritiken har alltså inte Arne Gadd kunnat tillbakavisa.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

I kontrapositionsvoteringen biträdde det av Erik Wärnberg under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del med 107 röster mot 38 för det av Wiggo Komstedt under överläggningen framställda yrkandet om bifall till riksdagens revisorers förslag i motsvarande del. 167 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 205 röster mot 108 för det av Erik Wärnberg under överläggningen framställda yrkandet i motsvarande del.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Riksbankens re-
gionala organisa-
tion*

Onsdagen den
23 mars 1983

Mom. 2-5

Utskottets hemställan bifölles.

*Anslag till kungl.
hovstaten*

10 § Föredrogs

Finansutskottets betänkande

1982/83:28 Tilläggsbudget II inom budgetdepartementets verksamhetsområde (prop. 1982/83:101 delvis)

Utskottets hemställan bifölles.

11 § Föredrogs

finansutskottets betänkanden

1982/83:29 om anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna (prop. 1982/83:100 delvis) samt

1982/83:31 om vissa anslag för budgetåret 1983/84 inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1982/83:100 delvis).

Anf. 96 ANDRE VICE TALMANNEN:

Finansutskottets betänkanden 29 och 31 kommer nu att debatteras i tur och ordning och voteringarna kommer att äga rum i ett sammanhang sedan båda betänkandena slutdebatterats.

Först upptas alltså finansutskottets betänkande 29 om anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna.

Punkt 1

Anslag till kungl. hovstaten

Anf. 97 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Den s. k. Guadelouperäntan, som det svenska kungahuset har åtnjutit fördelarna av under mer än hundra år, har vid åtskilliga tillfällen vållat diskussion. Man har ansett det vara rättsligt och moraliskt stötande att det svenska kungahuset uppbar en inkomst vars ursprung var en ren svindelaffär. Tronföljaren Karl Johan hade vilselett ständerna beträffande en viktig diplomatisk överenskommelses innebörd. I detta vilseledande hade han också använt sig av brottsliga metoder, nämligen mutor till utrikesstatsministern och övriga rådsmedlemmar.

Denna litet pinsamma historia har år efter år aktualiserats i motioner. Finansutskottet har sedan i föl försökt få ett slut på Guadeloupeaffären. Det har fått till följd att regeringen, i enlighet med riksdagens beslut i föl, har inlett förhandlingar med kungahuset. Det är resultatet av dessa förhandlingar som nu presenteras i finansutskottets betänkande – ett något märkligt resultat, må jag säga.

Det är bra konstigt att man aldrig någonsin i ett officiellt sammanhang här i Sverige har kunnat kalla Guadeloupeaffären för vad den i verkligheten är och också benämnas av Sten Sjöberg, den som med vetenskaplig forskning har

trängt djupast in i Guadeloupeproblematiken, nämligen en furstlig svin-
del.

Nu försöker regeringen komma undan saken genom att i stället för att utbetala pengarna i denna oacceptabla form föra in samma utbetalning inom ramen för det kungliga apanaget. Därmed tycker man att man har kommit från den moraliska problematiken. Det är en något märklig metodik, som i ett rejält och uppriktigt sammanhang knappast skulle förtjäna något stöd.

Men i sin arrogans och sitt utmanande sätt att handlägga affären går regeringen ännu längre. Man vill höja apanaget ytterligare och ge kungahuset en kompensatorisk uppräknings för inflationens verkningar. Det betyder att kungahuset dels, utan den formella belastning som Guadeloupecräntan innebar, också fortsättningsvis kan åtnjuta dessa pengar, dels får en uppräknings av sitt anslag, vilket sannerligen inte hör till vanligheterna att statsutgifterna blir föremål för.

Även om detta inte är världens största ärende, är det ändå på sin plats med en markering. En sådan markering har också kommit i en reservation av C.-H. Hermansson. Han utgår från två motioner som behandlar något olika delar av denna problematik, dels en motion av Axel Andersson m. fl., dels en vpk-motion.

För att göra en lång historia kort är det faktiskt så att man från officiellt håll här i Sverige under stora trumpetstötter har proklamerat att de reallönesänkningar som svenska arbetare och tjänstemän har åsamkats genom devalveringarnas följder har varit nödvändiga. Man har sagt att detta icke är någonting som man önskar att de lönearbetande skall kompensera sig för. Nästan alla verksamheter som är berörda av statsanslag har också fått samma besked, att de icke kan räkna på någon automatisk kostnadskompensation. Det har gjorts ett fåtal undantag.

Vi har i detaljbehandlingen av olika ärenden och olika utgiftsposter här i riksdagen gång på gång kommit i situationer där man har skurit ner eller sett sig nödsakad att avvisa förslag om välbehövliga förbättringar till en mängd mycket angelägna mänskliga och sociala behov som tillgodoses via statsbudgeten. Man har satt myndigheter under press, vilka sysslar med mycket viktiga ting, som har att göra med människors levnadsförhållanden och med viktiga samhällsfunktioner. Man har gång på gång genom en stram anslagspolitik satt dem under press.

Vi tycker från vpk:s sida att i ett sådant allmänt samhällsklimat och med sådana krav på uppoffringar och åtstramningar som ställs, socialt och mänskligt, på samhälleligt väsentliga verksamheter, skall man inte utmana folkopinionen, utmana ett växande politikerförakt, genom att dels spåda på med en Guadelouperänta i en respektabel dräkt, dels sedan göra ytterligare en kostnadsuppräknings. Det kan vi inte vara med om, det är alltför stötande.

Jag yrkar mot bakgrund av vad jag har sagt bifall till reservationen.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Anslag till kungl.
hovstaten*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Anslag till kungl.
hovstaten*

Anf. 98 ARNE GADD (s):

Herr talman! Frågan om de s. k. Guadeloupemedlens tillkomst och existens har diskuterats ett otal gånger i denna kammare. Den s. k. Guadelouperäntan tillkom genom riksdagens beslut som en följd av att den dåvarande utländska statsskulden inlöstes.

Beslutet har diskuterats vid flera tillfällen därefter. I flera motioner som väckts under årens lopp har den rättsliga grunden för utbetalningen av Guadelouperäntan ifrågasatts. För att föra bort denna fråga beslutade riksdagen våren 1982, på finansutskottets förslag, att regeringen skulle ta upp överläggningar med Hans Maj:t Konungen om huruvida och i vilka former Guadelouperäntan kan avvecklas.

Sådana överläggningar har nu hållits. Medel motsvarande räntan har av regeringen föreslagits bli inräknade under anslaget till Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning. De medel som tidigare utbetalats till statschefen från posten Räntor på statsskulden skall således inte längre utbetalas. Denna nya ordning underlättar riksdagens möjligheter att få överblick över de medel som anvisas statschefen. Jag betraktar det som självklart att under årens lopp samtliga resurser som har ställts till hovets förfogande har beaktats vid de årliga budgetprovningar som gjorts av regering och riksdag. Den föreslagna omläggningen innebär således inte någon förändring av den totala resurstilldelningen. Den innebär endast en budgetteknisk omläggning. Detta är fullt öppet redovisat i budgetpropositionen.

Frågan om skattefrihet för den s. k. Guadelouperäntan har behandlats av riksdagen 1975. Riksdagen beslutade då på finansutskottets förslag – utan någon reservation från något parti i detta ärende – att dessa medel i beskattningshänseende skulle jämföras med apanaget till Hans Maj:t Konungen, dvs. medlen skulle anvisas netto efter skatt. De skall således inte beskattas. Utskottet har inte funnit någon anledning att nu ompröva detta tekniska förfaringsätt.

Anslaget till Hans Maj:t Konungen och det Kungl. Husets hovhållning har vid budgetprovning i kanslihuset behandlats på samma sätt som flertalet andra statsbudgetanslag, dvs. pris- och löneomräkning har gjorts. Dessutom har det s. k. huvudalternativet tillämpats, dvs. en generell nedräkning har gjorts med 2 %. Någon grund för politikerförakt i det hänsendet finner jag inte föreligga – däremot oriktiga uppgifter om budgettekniken.

Mot denna bakgrund, herr talman, finns det inte anledning att göra annat än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 99 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag noterar bara att man naturligtvis kommer fram till helt olika resultat när det gäller beräkningarna av det totala anslaget beroende på om man anser att det är riktigt att betala ut de pengar som utgör den "omvandlade" Guadelouperäntan eller om man anser att det är moraliskt och rättsligt oriktigt.

Herr talman! Än en gång skall riksdagen besluta om pengar till Konungen och hans hus för nästkommande budgetår. I anslutning härtil är vi några stycken i denna kammare som är starkt kritiska till den föreslagna hanteringen av de s. k. Guadeloupemedlen.

Onsdagen den
23 mars 1983

I motion nr 532 till detta riksmöte hemställer vi att riksdagen – med ändring av propositionens förslag – skall besluta att anslaget till Hans Maj:t Konungens och det Kungl. Husets hovhållning minskas med 300 000 kr., vilket inom parentes är lika mycket som den årliga Guadelouperäntan. Finansutskottet har i sitt betänkande 1982/83:29 yrkat bifall till propositionen och avslag på vår motion.

*Anslag till kungl.
hovstaten*

Herr talman! Låt mig inledningsvis ge en kort historisk bakgrund till de s. k. Guadeloupemedlen.

Året var 1815. Napoleon var besegrad, och Sverige hade sedan något år försetts med en ny tronföljare, kronprins Karl Johan. Med Karl Johan som pådrivare hade Sverige aktivt deltagit i kriget mot Napoleon på Storbritanniens sida. Av sina allierade, engelsmännen, hade Sverige förlänats den västindiska ön Guadeloupe som tack för hjälpen. Emellertid kom man vid fredsförhandlingarna överens om att ön skulle återföras till Frankrike. Engelsmännen hade då att "lösa ut" ön Guadeloupe från Sverige. Så skedde också. Lösensumman fastställdes till 24 miljoner pariserfranc, pengar som kronprins Karl Johan lade beslag på, hävdande att ön tilldelats honom personligen.

Ständerna hade stora bekymmer med Sveriges ekonomi. Genom sitt deltagande i kriget hade landet ådragit sig en stor och besvärande statsskuld. I det läget erbjöd sig den klipske Karl Johan att medelst de 24 Guadeloupemiljonerna sanera den svenska statsskulden.

Emellertid stötte förslaget på oväntade svårigheter. Alla rikets ständer var inte övertygade om att Guadeloupemedlen var avsedda för kronprinsen personligen, utan man ansåg att de var tillställda konungariket Sverige.

Efter många underliga turer under ett helt års tid med plötsliga och omotiverade gåvor och löneförhöjningar till ministrar och andra inflytelserika personer i riksdagen beslutade ständerna att acceptera Karl Johans förslag. Som motprestation skulle riksdagen, så länge en Bernadotte satt på Sveriges tron, årligen utbetala 200 000 riksdaler – efter myntreformen 1874 300 000 kr.

Alltsedan tidigt 1900-tal, då Hjalmar Branting och Fredrik Vilhelm Thorsson var de första som i motioner till riksdagen ifrågasatte den rättsliga grunden till Guadelouperäntans tillkomst, har kravet på avveckling av anslaget rests. Varje gång har riksdagen – på berört utskotts inrådan – avslagit kraven. Så har alltså skett ända till i fjol, då riksdagen på finansutskottets förslag beslutade ge regeringen till känna "att det bör ankomma på regeringen att ta upp överläggningar med Hans Maj:t Konungen om huruvida och i vilka former Guadelouperäntan kan avvecklas".

Trots förekomsten av de dunkla formuleringarna "huruvida och i vilka

Onsdagen den
23 mars 1983

*Anslag till kungl.
hovstaten*

former", trodde vi att de här tvivelaktiga pengarna skulle försvinna i årets budgetförslag. Så gjorde de också, men bara formellt. Likt den gamle härföraren Pyrrhus får vi motionärer utropa: En sådan seger till och vi är förlorade!

Den konstruktion som statsrådet föreslår medför att kungahuset ändå framgent får behålla det årliga extra tillskottet till kassan, som de tidigare 300 000 kronorna av Guadeloupedel utgjorde. Ja, inte bara det, för det är riktigt som Jörn Svensson sade, att nu kommer antalet kronor att stiga i takt med inflationen, vilket ju dessa medel när de var destinerade under särskild titel icke gjorde. Om förslaget bifalles av riksdagen, innebär det att kungahusets rätt till de här pengarna fastslås och att all den väl underbyggda kritik över det sätt och de tvivelaktiga metoder som dåvarande kronprins Karl Johan begagnade sig av vid räntans tillkomst år 1815 avfärdas och lämnas utan avseende.

Det enda som vunnits är att den för rättsmedvetandet obehagliga rubriceringen "Guadeloupedlen" försvinner ur riksdagens handlingar.

Herr talman! I en tid av rekordhög arbetslöshet och stora ekonomiska problem, när vi av alla andra kräver solidariska uppoffringar för att kunna få landet på fötter igen, när vi nyss har upplevt en avtalsrörelse som inneburit reallönesänkningar för landets löntagare, får Hans Maj:t Konungen, om förslaget bifalles, nästan 1 milj. kr. i påslag för nästkommande budgetår, Guadeloupedlen på 300 000 kr. inräknade. Detta anser vi vara orimligt. Konungahuset borde åtminstone kunna avstå från de rättsligt tvivelaktiga extrapengar som Guadeloupedlen utgör och som enligt propositionens förslag i fortsättningen skall bakas in i Hans Maj:t Konungens årliga apanage.

Herr talman! Med anledning av vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till motion nr 532.

Anf. 101 ARNE GADD (s):

Herr talman! Egentligen handlar det om olika saker. Den ena är frågan om Guadeloupedlen och dess historiska bakgrund. Utan att en gång till gå in på dessa ting kan jag säga att bl. a. den senaste talaren känner till att jag har motionerat i frågan och bidragit till att vi har fått i gång en diskussion kring den här saken. Låt oss anta att det som framkommit i analyserna om den monarkiska svindeln är helt riktigt. Då skulle vi alltså ställa Karl XIV Johan till ansvar! Sedan dess har det gått ett antal år, och det har blivit många riksdagsbeslut. Man får antaga att under den tid som bl. a. den senaste talaren varit ledamot av riksdagen har det gjorts en sammanvägning av vilka sammanlagda resurser som ställs till hovets förfogande. I varje fall har vi som följt frågan i utskottet fullt klart för oss att så skett. Nu lägger man bara ihop de samlade resurserna. Man gör dessutom precis som med statsförvaltningen i övrigt: drar ner anslaget med 2 %.

I annat sammanhang har riksdagen tagit ställning till frågan om besparingar i statsförvaltningen. Där finns det två olika uppfattningar. Den ena innebär att man fortsätter med osthyvelsmetoden, den andra att man skall ta

politisk ståndpunkt till vart man vill komma. Gör det Axel Anderson! Då får vi en intressant diskussion – inte en budgetteknisk diskussion som vi nu fått.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

Anf. 102 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Utskottets talesman tycker att man här har tagit hänsyn till de allmänna besparingssträvandena och sänkt ökningen av apanaget med 2 %. I propositionen anges att det för innevarande år utgår 9,7 milj. kr. under rubriken Kungl. hovstaten. För det kommande budgetåret föreslås drygt 10,6 milj. kr. Enligt mitt sätt att räkna innebär det en 10-procentig förhöjning. Om man har räknat bort 2 %, var det kanske från början meningen att det skulle vara 12. Men detta är en diskussion som inte leder någonvart.

Låt mig, herr talman, klargöra vad som varit det bärande skälet för mig sedan jag började motionera i detta ärende. Jag och andra som motionerat har inte gjort det för skojs skull, utan vi har gjort det helt enkelt därför att vi är övertygade om att dessa pengar till kungahuset, utanför apanaget, utgått till följd av ett beslut som en gång i världen fattades på oriktiga grunder. Och det anser vi vara besvärande för Sveriges riksdag. De utredningar som gjorts under årens lopp och de kunniga människor som alltsedan 1800-talets mitt och till nu studerat ämnet har funnit att vissa manipulationer föregick ständernas beslut.

Vår uppfattning är fortfarande att riksdagen kan avveckla dessa medel på de grunder som finns. Om ett beslut är fattat på oriktig rättslig grund, skall man också kunna upphäva det. Vad man nu gjort är att man fört dessa pengar in i apanaget, så att de är skyddade för all framtid. Det var detta jag menade med Pyrrhussegern.

Anf. 103 ARNE GADD (s):

Herr talman! De är inte skyddade för all framtid. Axel Andersson finns väl kvar i kammaren i fortsättningen.

Anf. 104 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag sade inte detta i någon förhoppning att kunna omvända finansutskottets värderade ledamöter i den kommande omröstningen. Jag gav den här historieber beskrivningen i akt och mening att försöka övertyga några ytterligare av kammarens ledamöter om att de skall ta ställning för vår sak. Jag tycker att vårt krav om en sänkning är berättigat.

Anf. 105 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Det har konstaterats av finansutskottets talesman att Karl XIV Johan har gått ur tiden för länge sedan, men det må vara tillåtet att konstatera att när det gäller förmågan att hitta på fiffiga ekonomiska

*Anslag till kungl.
hovstaten*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Lönspårande,
m. m.*

konstruktioner svävar hans ande fortfarande på något sätt över finansutskottets arbete.

Överläggningen var härmed avslutad.*

Anf. 106 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera finansutskottets betänkande 31 om vissa anslag för budgetåret 1983/84 inom finansdepartementets verksamhetsområde.

Lönspårande, m. m.

Anf. 107 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 108 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Ärade kammarledamöter! När jag säger ärade kammarledamöter inräknar jag det fåtal som är närvarande och det flertal som är frånvarande men som ändå lyssnar till våra inlägg. Jag begärde ordet för att yrka bifall till den borgerliga reservation som är fogad till finansutskottets betänkande nr 31 mom. 9, där vi föreslår en betydligt mera positiv skrivning när det gäller åtgärder som syftar till att få till stånd ett ökat sparande.

Vi tycker att utskottets majoritet har en påfallande njugg inställning till strävandena att gemensamt öka det frivilliga sparandet. Vi har i reservationen enats om att yrka på att den lönespardelegation som finns skall utvidgas till en parlamentarisk delegation. Om detta säger utskottet att man visserligen håller med om att det bör göras någonting för att öka sparandet och att det bör främst ske genom att minska budgetunderskottet, men också genom att öka hushållens sparande. Utskottet säger också att det är ett väsentligt inslag i den ekonomiska politiken. Men så fortsätter man och säger att det är en uppgift som främst åvilar regeringen att utforma. Uppgifter av detta centrala slag bör enligt utskottets mening inte brytas ut från regeringens ansvarsområde och läggas på en parlamentarisk delegation. Men, herr talman, det är inte alls fråga om att lägga ansvaret för dessa åtgärder på en parlamentarisk delegation. Det är för att få en bred samling kring åtgärderna som vi vill ha detta. När det gäller att lägga fram slutliga förslag vilar ansvaret givetvis fortfarande på regeringen.

Det är väldigt viktigt att vi får en positiv inställning till ett ökat sparande hos hela folket. Att vårt sparande är alldeles för litet är ett stort problem. Jag

* Voteringen redovisas efter debatten om FiU 31 (prot. 1060).

kan inte underlåta att erinra om ett uttalande som Gustaf Cassel riktade till Tore Browaldh år 1944. Då sade han så här:

"Kom ihåg, unge man, att allt vad Keynes har sagt om faran av ett alltför stort sparande är fel. En gång i framtiden kommer sparandet återigen att sättas i högsätet."

Där är vi verkligen nu, varför Gustaf Cassel blev långt mer sannspådd än vad han kunde drömma om.

Även socialdemokraterna har dock insett att vi behöver öka sparandet. I en motion, nr 1067, framlagd till 1979/80 års riksmöte, säger man mycket riktigt: "Att åstadkomma ett ökat sparande och överföra detta till produktiva investeringar måste bli en av den ekonomiska politikens huvuduppgifter."

Vi tycker därför det är underligt att socialdemokraterna inte håller fast vid denna inställning. De var också inne på samma sak i en annan socialdemokratisk motion i samband med diskussionen om skatteomläggningen. I den påpekades att man ville vidga sparavdraget och göra om det till en skattereduktion lika mycket värd för alla. Det lät ju positivt, men nu har man plötsligt svängt om, i varje fall om vi skall tro vad statssekreteraren Erik Åsbrink i finansdepartementet sade häromdagen. Dels ansåg han att vi inte ens skall tala om skatter i sådana här sammanhang, dels menade han att sparandet främst skall kanaliseras till statsobligationer och riskvilligt kapital. För att kunna göra det måste man enligt nämnda statssekreterare revidera det nuvarande skattesparandet i banker och i aktier, eller också måste det komma något helt nytt. Det vore, herr talman, en mycket stor risk om man med sådana åtgärder skulle minska förtroendet för dessa skatteformer, som verkligen har vunnit genklang hos den svenska allmänheten. I dag uppgår det skattefondsparande som aktiemarknaden tillförs till över 2 miljarder kronor per år, och mer än en halv miljon människor är aktiva sparare. Det innebär naturligtvis en påtaglig förbättring av tillgången på riskvilligt kapital.

Det intressanta är att detta skattefondsparande och skattesparande har lett till en större spridning av aktieägandet än någon gång tidigare under efterkrigstiden. Därför finner vi det angeläget med en bred uppslutning kring nya former av sparande. Det gäller inte bara att omforma det sparande som f. n. sker, utan vi måste ytterligare öka sparandet. Jag hoppas verkligen att regeringen lägger sig till med en positiv inställning till detta skattefondsparande, som ju är den stora nyheten på aktiemarknaden. Jag kan nämna att nyemissionerna förra året uppgick till inte mindre än 2 miljarder kronor och närmare 1,6 miljarder kronor år 1981. I år beräknas skattefonderna ge ca 2 miljarder kronor.

Problemet i Sverige är att vi dels har haft en otillräcklig avkastning på aktier, dels har ett perverst skattesystem, och dessa två omständigheter hämmar ett ökat sparande. Nu har ett ökat sparande kommit i gång, och man kan, herr talman, säga att skattefondsparandet verkligen har blivit något av en folkrörelse.

Låt mig än en gång, herr talman, yrka bifall till den reservation som är knuten till finansutskottets betänkande nr 31 avseende mom. 9. Min

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Lönsparande,
m. m.*

förhoppning är att reservationen kommer att vinna riksdagens bifall. så att vi alla kan säga att varje ny sparad slant blir en lyckoslant.

Anf. 109 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Den fråga som behandlats i finansutskottets betänkande nr 31 – om lönsparande och i samband därmed motionerna 697 och 1633 från centerpartiet samt motion 1645 från folkpartiet om ett breddat sparande – är väl en av 1980-talets viktigaste frågor. Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten har, enligt vår mening, en alltför negativ inställning till en bred politisk uppslutning för en ökning av sparandet i det svenska samhället.

Ett omfattande sparande inom den privata sektorn är av avgörande betydelse för samhällets kapitalbildning och därmed för den ekonomiska tillväxten. Genom att spara avstår vi från att konsumera i dag och åstadkommer därigenom en ökning av konsumtionsutrymmet i morgon. Från samhällets utgångspunkt är det fråga om att genom sparande skapa ett utrymme för investeringar, som leder till ökade inkomster och ökad konsumtion i framtiden.

Vi har alla ett intresse av att den totala kapitalbildningen i samhället inte blir för låg, vilket skulle kunna äventyra den framtida standardutvecklingen. En ökning av det privata sparandet är särskilt viktigt i dag med tanke på Sveriges ansträngda ekonomi.

Den negativa ekonomiska utvecklingen för spararen måste brytas. Med den nuvarande inflationsnivån och de gällande skattereglerna innebär det i många fall en ren förlust att spara i stället för att konsumera omedelbart.

Det finns i dag många olika sparformer. Den enskilde spararen ställs inför en svår uppgift när han skall välja mellan alla de olika sparformerna. Det är ofta svårt att avgöra vilken form som är bäst i det enskilda fallet.

Ett av problemen i detta avseende är att det finns flera modeller för skattestimulerat sparande. F. n. finns det följande sparformer som har inslag av skattestimulans i sina villkor: lönsparande, sparande i statens sparobligationer, sparande i statens premieobligationer och skattespargandet. Dessutom gäller att den som har erhållit inkomst av kapital, exempelvis ränta, äger rätt till ett särskilt sparavdrag: 800 kr. för ogift och 1 600 kr. för makar gemensamt. Fram till årsskiftet gällde även att det fick göras en särskild reduktion på aktieutdelningar.

Det s. k. skattespargandet har blivit en framgång. Ett stort antal människor har anslutit sig till någon av de tre sparformerna skattesparkonton, skattefondskonton eller företagsanknutna aktiesparfonder. En kraftig ökning har noterats under 1982, såväl när det gäller antalet sparare som sparat belopp. Antalet skattesparkonton har under 1982 ökat med nästan 100 000 och är i dag ungefär en kvarts miljon. Antalet skattefondskonton har under samma tid ökat med nästan 150 000 och närmar sig i dag en halv miljon. Totalt finns det i dag tillsammans en och en kvarts miljon skattesparkonton, skattefondskonton och företagsanknutna aktiesparkonton. Det innestående sparbeloppet har under 1982 ökat med nästan 4 miljarder och uppgår nu till totalt ca 12 miljarder. Även om nytilströmning-

en har minskat under den senaste tiden har det skett ett avsevärt sparande i denna form, och bakom sparandet står många människor.

I januari 1982 publicerades en undersökning, utförd av statistiska centralbyrån, om skattesparares resp. icke-skattesparares socio-ekonomiska profil. Denna undersökning visade att skattespararhushållen har en högre inkomst än andra hushåll och att de har större förmögenhetstillgångar än icke-skattesparare. Detta är inte särskilt märkligt. Benägenheten att öka konsumtionen avtar med stigande inkomst, och därav följer att sparandet stiger. Det måste också vara angeläget för samhället att de som har en högre inkomst inte använder hela inkomsten till konsumtion utan avsätter en del till samhällsnyttigt sparande.

Den del av hushållens totala inkomster som sparas, och således inte används för konsumtion, brukar kallas sparkvot. Under åren 1971–1981 har sparkvoten genomsnittligt varit 3,9 %. För 1980 uppnåddes en jämförelsevis hög sparkvot, nämligen 5,9 %. För 1981 minskade den till 4,8 %. 1982 skedde en helt katastrofal minskning. Sparandet minskade från 15,2 miljarder kronor till 3,7 miljarder kronor, och sparkvoten sjönk i sin tur till 1,1 %. Denna minskning kan förmodas bero på den uppgång i försäljningen av kapitalvaror som framkallats bl. a. av devalveringen och momshöjningen. Även hushållens bedömning av inflationsutvecklingen torde ha inverkat menligt på sparbenägenheten. För 1983 beräknas i nationalbudgeten att sparandet kommer att fortsätta att minska kraftigt.

Möjligheterna att finansiera budgetunderskottet på det för samhällsekonomin minst skadliga sättet är bl. a. beroende av sparandets utveckling i ekonomin. Om det negativa sparandet inom den offentliga sektorn kompenseras med positivt sparande inom övriga sektorer behövs ingen utlandsupplåning.

Under de senaste åren har en rad åtgärder vidtagits för att öka den statliga upplåningen utanför bank- och försäkringsbolagssektorn. Förra året inrättades en ny upplåningsform – statsskuldsväxlar – vilken blivit mycket framgångsrik.

För att klara de påfrestningar på samhällsekonomin som det stora budgetunderskottet medför krävs ett omfattande sparande även inom hushållssektorn. Det borde vara möjligt att hitta former för en bred samverkan kring målet att öka sparandet. En parlamentarisk utredning bör därför tillsättas med direktiv att skyndsamt lägga fram förslag till stimulansåtgärder för att öka de enskilda hushållens sparande.

En åtgärd som utredningen snarast bör överväga är en successiv höjning av det s. k. sparavdraget, som har varit oförändrat under lång tid. En annan möjlighet är att de principer som ligger till grund för den s. k. utgiftsskatten, nämligen att sparande inte skall beskattas, bör kunna användas i begränsad form redan innan utgiftsskattekommittén presenterar ett färdigt utgiftsskatteförslag. Ett sådant provisoriskt förslag skulle kunna utformas så att den ökning av sparande i bank, aktier, obligationer eller statspapper som sker utöver vad som redan finns sparad berättigar till skattereduktion med uppåt 50 % av sparad belopp. Skatt betalas sedan vid upplösningen av sparandet

Onsdagen den
23 mars 1983

*Lönsparande,
m. m.*

med samma procentsats som den erhållna skattereduktionen. I sammanhanget kan noteras att Sparbanksföreningen har presenterat ett förslag som ligger väl i linje med dessa tankar.

När det gäller att få fram kapital till bostadsinvesteringarnas finansiering har det allmänna och den enskilde sammanfallande intressen. Sparande i obligationer hos bostadsinstituten är från många synpunkter lika viktigt som bank- och aktiesparandet. Att kunna spara till en bostad är en viktig samhällsekonomisk faktor. Detta syfte bör därför komma med i de sparändamål som staten stimulerar. Formerna bör vara sådana att alla kategorier boende har intresse av att delta i sparandet.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen till finansutskottets betänkande nr 31.

Anf. 110 ROLF WIRTÉN (fp):

Herr talman! Att få hushållen att spara är vår viktigaste uppgift i dag. – Så uttryckte sig riksgäldsdirektören Lars Kalderén i en intervju för en tid sedan.

Och den som skall ombesörja upplåningen för att finansiera vårt rekordstora budgetunderskott känner naturligtvis en stor oro när hushållssparandet sjunker så kraftigt som har skett under de senaste åren. Sparkvoten har, som Rolf Rämgård redovisat, sjunkit på ett allvarligt sätt från 1980, då den var 5,9 %, ned till 1,1 % för 1982. Dess värre väntas den sjunka ytterligare under 1983 till följd av den kraftiga reallönesänkningen på 4–5 %.

Det är framför allt två saker, herr talman, som vi måste klara. Dels gäller det att avstå konsumtion för att spara till investeringar i vårt näringsliv, så att vi höjer vår produktionskapacitet och förbättrar konkurrenskraften. Dels måste vi klara finansieringen av vårt budgetunderskott.

De regeringar som folkpartiet har varit med i har lagt fram flera förslag som vänt sparintresset till industrins och näringslivets riskkapital. Genom skattefondsparandet och en viss reduktion av dubbelbeskattningen på aktier har kapitalbasen för näringslivet förbättrats väsentligt. Det kan man avläsa i en flerdubblad emissionsverksamhet och också i en förbättrad soliditet.

Detta gör att vår industri står mycket starkare på världsmarknaden än tidigare och kan se fram mot en eventuell konjunkturförbättring med större optimism. Men det finns tyvärr ett allvarligt om. Och det är den socialdemokratiska regeringen. Många industriledare frågar sig ängsligt: Vilken sparpolitik skall regeringen hitta på? Redan har allvarliga försämringar vidtagits för att risksparet skall kunna upprätthållas. Skattereduktionen av dubbelbeskattningen av aktier har upphört och skatteförmånerna har minskat. Och vad värre är – regeringen har med jämna mellanrum hotat att avbryta de nu gällande sparsystemen helt. De skall då ersättas med något annat, säger man, men vi vet inget om hur denna ersättning skall vara utformad. Och detta skapar stor osäkerhet på marknaden. Många frågar sig i dag: Vågar jag satsa vidare på den sparform som tidigare föreföll intressant? Eller skall jag avbryta sparandet och använda pengarna till konsumtion?

Osäkerheten accentueras av att så olika uttalanden görs av ledande socialdemokrater i den här frågan. Ja, det har t. o. m. hänt att en och samma person har gjort motstridiga uttalanden i exempelvis skattefondsparandet inom loppet av några veckor!

Folkpartiet menar att erfarenheterna av skattesparandet visar att det går att få till stånd ett mångmiljardsparande på frivillighetens grund med den inriktning som är viktig för näringslivets utbyggnad. Då gäller det att hålla fast vid den sparformen. Naturligtvis måste den anpassas till den ekonomiska utvecklingen och hållas aktuell. Men vår grundsyn är att skattesparandet skall bibehållas.

Jag sade tidigare att det andra huvudproblemet är hur vi skall klara finansieringen av budgetunderskottet. Tack vara den förhållandevis goda likviditet som f. n. råder har riksgälden klarat uppgiften utan alltför stora ansträngningar. Detta är en konsekvens av den låga aktivitet som råder såväl i den svenska som i den internationella ekonomin. Men med en förhoppningsvis något förbättrad konjunktur och dess värre ett snabbt växande budgetunderskott – det talas nu i finansdepartementet om över 100 miljarder kronor – blir upplåningsproblemet alltmer svårbemästrat. Det är helt nödvändigt att i ökande omfattning finna finansieringsvägar direkt från hushållen. Detta kräver stor uppfinningsförmåga om det skall lyckas utan att man behöver sockra med allehanda förmåner, så att räntan pressas upp och lägger broms på en nödvändig industriell utbyggnad. Uppgiften blir inte mindre svår genom att detta sparande måste, i varje fall till sina huvuddelar, bli bundet ganska lång tid och ha en god kontinuitet i flödet.

Vi reserverar i finansutskottet har föjt upp en del uppslag från våra motioner om hur man kan stimulera sparandet. Vi menar att dessa jämte andra tillkommande förslag måste prövas skyndsamt och att detta bör ske i en parlamentarisk kommitté. Det är som sagt bråttom, och det gäller att finna sparformer som har bredast möjliga acceptans. Skall vi få fram sådana bör alla intressenter vara med från början i arbetet; därför har vi föreslagit en parlamentarisk utredning.

En fråga som denna utredning skall pröva är förslaget att höja det s. k. sparavdraget. Det har legat oförändrat på 800 kr. för ensamstående och 1 600 kr., för makar under ett antal år. Tiden är inne att ge det vanliga banksparandet en stimulanspuff. Säkert kan den totala sparkvoten däri-genom höjas.

Marginalskattereformen tar sikte på att göra det mer lönsamt att arbeta och spara och mindre lönsamt att låna och spekulera. Det ligger i linje med detta tänkande att motivera människor att före ett kapitalvaruköp ha en sparad insats och inte låna till köpet eller göra det på avbetalning.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda yrkar jag bifall till reservationen i finansutskottets betänkande nr 31.

Anf. 111 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Under de sex år som vi hade borgerliga regeringar har sparandet i den svenska ekonomin utvecklats oförmånligt. Vid början av

Onsdagen den
23 mars 1983

*Lönsparande,
m. m.*

1970-talet låg bruttosparandet på ungefär 24 %. I fjol hade det sjunkit till 16 %. Men det är brutto. Räknar vi ut nettosparandet blir bilden ännu mycket mera deprimerande. I mitten av 1970-talet hade vi ett nettosparande på ca 15 % av BNP. I dag har vi ett nettosparande på ungefär 5 % av BNP. Vi sparar i realiteten 25–30 miljarder netto. Det är vad vi sätter av för framtiden. Vi borde i stället sätta av ungefär 75–80 miljarder. Detta är resultatet av sex år av borgerlig politik.

Rolf Rämgård sade att om vi får upp hushållssparandet behöver vi inte ha någon utlandsupplåning. Det är fullständigt fel. Hushållssparandet klarar aldrig den biffen – det måste ske med generella politiska medel.

Vi kan redan nu se att socialdemokratins politik med den kraftiga devalveringen börjar vända utvecklingen. Vi har prognostiserat ett bytesbalansunderskott på 20–22 miljarder för i år. Sannolikt blir det betydligt lägre. Det minskar med kanske 10 miljarder kronor. Det beror på att man lagt om den generella ekonomiska politiken. Det är också den som gör att vi kan få upp det totala sparandet i samhället.

Rolf Wirtén sade att vi behöver ha upp soliditeten i näringslivet och trodde att det kan ske genom olika skatterabatter till hushållssparandet. Han tar också totalt fel. Soliditeten kommer med all säkerhet att öka kraftigt, men det beror på att vinstuppgången i det svenska näringslivet kommer att bli mycket kraftig, och det i sin tur beror på ett avgörande sätt på den ekonomiska politik som socialdemokratien bedriver.

När man nu hör borgerliga politiker oja sig över det låga sparandet kan man därför säga att de i och för sig har fog för sina klagomål. Samtidigt är det just den borgerliga politiken som i stor utsträckning skapat våra problem runt sparandet. Man har därför anledning att inta en mycket skeptisk hållning till alla de sparförslag som kommer från den borgerliga sidan.

Jag skall inte gå vidare och ta upp frågan ur det större samhällsekonomiska perspektivet utan nöja mig med att behandla den något mer precisa frågan om hushållssparandet med anledning av centerns och folkpartiets motioner och den reservation som finns fogad till finansutskottets betänkande 31.

Frågan om sparstimulanser är kontroversiell. Vi socialdemokrater har varit skeptiska till det skattesparande som de borgerliga införde 1978 och som sedan byggts ut. Det finns flera viktiga skäl till vår skepsis. Ett är att vi helt enkelt inte vet hur mycket nysparande som egentligen skett till följd av skattestimulanserna. Brutto kan det se bra ut, men netto är resultatet ett helt annat. Det är sannolikt i bästa fall bara en tredjedel av de pengar som står på kontona i fråga som utgör nysparande.

Ett annat skäl för vår skepsis är att dessa skatterabatter kostar statskassan mycket stora belopp i uteblivna skatter. Vidare har detta sparande en fördelningsprofil som vi ställer oss tveksamma till: det är trots allt inte mer än kanske 20 % av hushållen som är med, men alla skattebetalare får trots detta vara med om att betala fiolerna.

Dessutom ligger en avgörande svaghet i skattesparandets konstruktion för det fall att det skulle fortsätta i det långa loppet – nu har vi för all del trappat av detta sparande. Det har att göra med vad jag skulle vilja kalla för 1985 års

problem. Det året kommer folk att kunna lyfta medel från sitt skattesparande. Om då systemet skulle fortsätta som det nu är konstruerat, skulle deltagarna i skattesparandet kunna lyfta merparten av sina pengar, låta en mindre del stå kvar på sina konton och på det viset fortsätta att få skatterabatter för all framtid, utan att någonsin mer behöva presterat något nysparande. Då skulle verkligen staten ha iklätt sig rollen av Ebberöds bank. Det menar vi är en helt ohållbar situation.

Att förändringar i vårt nuvarande system kommer att behövas är således ofrånkomligt. Men det är sant att vi socialdemokrater också anser att sparandet behöver stimuleras. Därför har regeringen tillsatt en kommitté, som enligt uppgift från finansdepartementet skall vara klar redan om ungefär en dryg månad, kanske i början av maj.

Naturligtvis är det i dag för tidigt att säga något om vad den kommittén kan komma fram till, men enligt direktiven skall kommittén försöka konstruera sparformer som både hjälper till att lösa statens lånebehov och kan förse näringslivet med kapital. Om det skulle bli så att aktiesparandet även i framtiden skall stimuleras, bör det dock ske i former som gör att de eventuella skattefonderna blir mindre bankberoende än vad som är fallet i dag.

Hugo Hegeland säger här att skattefondssparandet har lett till spridning av ägandet, och det kan vara sant i ett slags formell mening. Men en sak är fullständigt klar: det har i varje fall inte lett till någon spridning av inflytandet, och det är det som är det centrala.

Mot den här bakgrunden är det naturligt att vi inte kan se något egentligt behov av den parlamentariska kommitté som föreslagits från borgerligt håll för bearbetning av sparproblemen. Därför har också majoriteten i finansutskottet avvisat de borgerliga kraven på en sådan kommitté.

Jag har redan sagt att frågan om sparstimulanser är kontroversiell. Det framgår verkligen också av det andra inslaget i centerns partimotion, där man föreslår att sparande i bank, aktier, obligationer eller statspapper skall berättiga till en omedelbar skattereduktion med 50 % av det sparade beloppet. Jag tycker, uppriktigt sagt, att detta är ett mycket egendomligt förslag, som snarast gör intryck av olycksfall i arbetet. För vad rör det sig om?

Jo, säg att det rör sig om en miljonär – och sådana finns trots allt – som plötsligt skulle få för sig att köpa aktier för 1 milj. kr. Denne skulle enligt centerförslaget plötsligt få en skatterabatt uppgående till 500 000 kr. Det är verkligen, herr talman, så att man tar sig för pannan.

De samhällsekonomiska konsekvenserna skulle bli fullständigt katastrofala. Vi har i dag beskattningsbara inkomster i vårt land i storleksordningen 400 miljarder kronor. Därtill kommer en privatägd förmögenhetsmassa om ungefär 1 000 miljarder kronor. Säg att 10 % av alla inkomster skulle omfattas av centerns sparförslag! Det vore liktydigt med att det offentliga skulle gå miste om skatteintäkter i storleksordningen 20 miljarder kronor. Var och en måste mot bakgrund av dagens statsfinansiella läge inse att detta är en minst sagt extravagant propå.

Onsdagen den
23 mars 1983

*Lönsparande,
m. m.*

Den borgerliga reservation som är fogad vid utskottsbetänkandet är litet "slirigt" skriven, men det verkar faktiskt som om också folkpartiet och moderaterna skulle acceptera centerns propåer. Man undrar verkligen om herrar reservanter tänkt igenom implikationerna av centerns motion. Finansutskottets majoritet avvisar emellertid med enfaset centerns förslag.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till finansutskottets hemställan i dess betänkande nr 31.

Anf. 112 ROLF WIRTÉN (fp):

Herr talman! Bo Södersten försöker i enlighet med den vanliga strategin från socialdemokratisk sida göra gällande att allt dåligt kommer från den borgerliga regeringen under de år vi hade ansvaret för ekonomin och att allt nu har blivit till det bättre. Det är med förlov sagt, herr talman, naturligtvis en alldeles för enkel beskrivning av verkligheten. Jag tycker att i varje fall en professor i nationalekonomi borde låta bli sådana demagogiska grepp.

För det är väl ändå så, Bo Södersten, om man ser mera allvarligt på den här mycket viktiga frågan, att sparandet i riskkapital var mycket dåligt när vi startade vårt regeringsarbete. Jag tror att det är svårt att komma ifrån att det var en faktor som hämmade näringslivets investeringar att man inte hade en fungerande kapitalmarknad.

Det har skett något väsentligt på den punkten, och jag hoppas att Bo Södersten är beredd att erkänna det. När det i dag finns dubbelt så många ägare av aktier i börsnoterade bolag som 1978 – 1.3 miljoner, dvs. 17 % av befolkningen, är nu ägare av börsaktier – då har det naturligtvis skett en väsentlig förändring.

Sparkvoten, som både Rolf Rämgård och jag har redovisat siffror för, låg på 5,9 % år 1980 mot i stort sett 3–4 % under 1970-talet. Att sparkvoten är alltför låg i dag är jag helt överens med Bo Södersten om, och det sade jag också i mitt tidigare inlägg.

Det är därför det är så viktigt att nu finna nya former att stimulera sparandet och då i huvudsak mot de mål som jag nämnde, att få fram investeringskapital för att öka produktionskapacitet och konkurrenskraft i näringslivet och att finansiera vårt stora budgetunderskott.

När man hör Bo Södersten tala om den fantastiska devalveringen i oktober 1982, låter det som att då skedde det som förändrade hela vår ekonomiska situation. Det är ju inte så, Bo Södersten. Att ni eventuellt kan inregistrera en förbättring av handels- och bytesbalansen under 1983 i förhållande till tidigare beräkningar har ju sin förklaring i att man i vår omvärld har fått ner inflationstakten på ett sätt som tyvärr inte den socialdemokratiska regeringen i Sverige klarar av. Tvärtom har vi nu kommit upp i tvåsiffriga tal efter att ha varit nere på 7 à 8 %.

Den andra faktorn är naturligtvis också viktig att peka på, nämligen att oljepriserna har sjunkit på ett närmast dramatiskt sätt, medan vi tidigare hade en lika dramatisk uppgång.

Det här är faktorer som naturligtvis är realiteter. Att försöka göra gällande att svårigheterna beror på den politik de borgerliga regeringarna fört är

fåfängt. Bo Södersten. Det är ekonomiska realiteter som gör skillnaden på de punkter som jag har pekat på.

Jag hoppas ändå, herr talman, att vi skall vara överens om att sparandet är av fundamental betydelse för fortsättningen av 1980-talet och att det därför är viktigt att vi samlar nationen i sådana sparformer att man får en bred accept, som jag sade förut. Man bör arbeta på bred parlamentarisk bas och ha med intressenter som arbetsmarknadens parter och andra som har anledning att grubbla över de här frågorna. Då kan vi få en förbättring av sparkvoten på nytt.

Anf. 113 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Som Rolf Wirtén påpekade, vill Bo Södersten göra gällande att allt som hände under den borgerliga regeringstiden berodde på den borgerliga regeringen. Men Bo Södersten behöver ju ingen undervisning om att samtidigheten av händelser ingenting säger om några kausala samband. Det är långt till att bevisa att allt elände som enligt Bo Söderstens uppfattning råkade uppstå under den tiden var beroende på den borgerliga regeringens agerande.

Jag kan väl citera vad Arne Gadd och Bo Södersten skrev i en motion år 1979/80, nr 1062: De talade där om att de "senaste årens lågkonjunkturer har framtvingat mycket stora budgetunderskott" och fortsatte: "Följden blev att utgiftssidan växte under det att inkomstsidan stagnerade. Konsekvensen blev de enorma statliga budgetunderskotten som nu karakteriserar svensk ekonomi och som verkar komma att bestå under många år framåt." Vem som hade regeringsmakten under de sex åren är alltså inte avgörande för utvecklingen, utan där säger Bo Södersten och Arne Gadd – och jag tror att det är alldeles riktigt – att dessa stora budgetunderskott kommer att bestå under många år framåt, eftersom de har att göra med strukturella förändringar.

Det tråkiga är då att man ändå måste göra någonting för att komma till rätta med de strukturella förändringarna och bl. a. den radikala minskningen av sparandet. Det nya som har skett på den punkten är skattefondssparandet och skattesparandet, som har lett till denna ovanliga spridning och som verkligen gör det motiverat att tala om en folkrörelse.

Det är riktigt som Bo Södersten säger att inflytandet för alla små aktieägare inte har ökat i samma utsträckning som ägandet, men man får börja med ägandet, så kommer väl så småningom även inflytandet att öka. Det primära för alla småsparare är i regel ägandet, och inflytandet blir, oavsett vilken regim det är och vilket företag man har placerat sina pengar i, ändå ringa.

Bo Södersten trodde inte att vi hade tänkt till riktigt, eftersom vi enades om en gemensam reservation med anledning av centerns förslag om en skattereduktion på 50 % av sparat belopp som man låter stå inne under minst fem år. Men vi har visst tänkt, vi är ingalunda ansvarslösa när vi skriver under en motion. Och förslaget får inte alls så katastrofala verkningar som Bo Södersten får det till. Han exemplifierade det med en miljonär som sparar

Onsdagen den
23 mars 1983

*Lönsparande,
m. m.*

500 000 kr., men det finns ju bara ca 10 000 miljonärer i landet, så varför inte ta över huvud taget alla som sparar?

Innehållet i förslaget är bara att man får en reduktion av skatten på 50 % av sparbeloppet, om man sparar det i minst fem år. Den dag man tar ut besparingarna igen beskattas de. Det är bara fråga om ett uppskov i beskattningen. I realiteten verkar det så, att man får en dubbelt så hög ränta på det belopp som man sparar i och med att man slipper betala 50 % i skatt. Hela det belopp man är ägare till får man betala förmögenhetsskatt för, trots att det ingår en skatteskuld till staten, om det ligger över 400 000 kr.

I realiteten är det alltså fråga om en fördubblad ränta. För att något kompensera alla dem som sparar i monetära former är detta faktiskt ett relativt blygsamt förslag, och därför har vi tillstyrkt det.

Anf. 114 ROLF RÄMGÅRD (c):

Herr talman! Utöver vad Hugo Hegeland nämnde om vår motion som försvar mot Bo Söderstens beskyllning, att det var orealistiskt att över huvud taget lägga fram ett sådant här förslag, vill jag anföra att man får se förslaget också mot bakgrund av den ekonomiska situation som vi befinner oss i på grund av den kraftiga upplåning som det svenska samhället är tvunget att göra under 1980-talet. Med ett ökat kapitalinflöde inom landet blir det naturligtvis lättare att finansiera statsskulden, eftersom man åtminstone i viss omfattning slipper gå till utlandet för att ta upp lån. Där blir det ju både högre ränta och dyrare lån på sikt. Vi vet hur svårt det börjar bli för riksgäldskontoret genom att man får lov att ta upp kortare lån, vilket i sin tur innebär ökade kostnader och högre ränta.

Kan vi hålla upplåningen inom landet, har vi betydligt större förutsättningar att klara balansen. Det är mot den bakgrunden man får se det här förslaget om att stimulera ett sparande mera radikalt än vi har gjort tidigare. Det behövs, och vi får samtidigt igen det i form av minskad räntebelastning vid upplåningen, totalt sett. Det är liksom vitsen med det här förslaget.

Vi är inte låsta vid någon procentsats, utan vi tycker att det är viktigt att man tar fram förslag och ser över frågan i den parlamentariska grupp som har föreslagits för att därigenom få en bred politisk förankring för ett långsiktigt sparande.

Också regeringens spargrupp säger ju att det är det långsiktiga sparandet som är det väsentliga. Har man inte ett sådant här politiskt förankrat underlag, så får man en ryckighet i sparförslagen, och de rivs upp efter bara en mandatperiod. Detta kan inte vara lyckligt för ett land med ett så stort behov av sparande som det svenska samhället har.

Anf. 115 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Rolf Wirtén säger att jag använder demagogiska grepp. Allt jag har gjort är att beskriva utvecklingen under de sex borgerliga åren – en oerhört negativ utveckling för den svenska ekonomin.

Sparandet har sjunkit ner till futtiga 5 %, och samtidigt har vi dessa oerhört stora budgetunderskott och denna enorma utlandsupplåning om 100

miljarder kronor. Detta är fakta, det kan ingen bestrida. Det är detta som är de stora problemen.

Sedan kan ni ju peka på uppgången på börsen och säga att man kanske har styrt över vissa medel dit. O.K., men det har skett till priset av mycket kraftiga skattesubventioner och till priset av ett system som är fullständigt ohållbart i det långa loppet. Jag talade tidigare om 1985 års problem – då ringer klockan, då är det helt omöjligt att fortsätta med detta system.

Ni säger att ett visst antal människor har deltagit i detta fondsparande. Ja, men det har ju inte gett ett enda dugg av ökat inflytande. En sak är fullständigt säker: skulle man fortsätta med en sådan här typ av arrangemang, måste man i varje fall se till att fonderna inte blir så totalt bankberoende som de är i dag.

Hugo Hegeland försöker få det till att jag har sagt att våra problem kommer att bestå under många år framåt. Det är sannolikt riktigt. Men det var ni som drog på oss problemen, det var ni som lämnade efter er ett arv som bestod i ett budgetunderskott på 82 miljarder kronor år 1982, räknat på kalenderårsbasis. Det är detta som har gjort att vi nu sitter fast i räntefällan. Vi har 56 miljarder kronor i räntor i år. Om dessa budgetunderskott består, vet vi att räntebördan ökar med 10–12 miljarder om året. Sådant är arvet efter er. Det är klart att det tar tid och är svårt att komma till rätta med detta helt!

Rolf Wirtén nämnde den "fantastiska devalveringen". Ja, det verkar faktiskt som om devalveringen har varit mycket framgångsrik och på ett avgörande sätt kommer att vända den ekonomiska utvecklingen uppåt och klart förbättra vår bytesbalans.

Rolf Rämgård försöker försvara centerens propåer om den 50-procentiga skattereduktionen. Han tror att den skulle lösa våra underskottsproblem. Men det är exakt tvärtom. För skulle det vara så att ert system verkligen vore framgångsrikt – säg att vi skulle spara 10 % av de totala inkomsterna på de nya kontona –, vad skulle det innebära? Jo, det skulle innebära att statens budgetunderskott ökade med inte mindre än 20 miljarder kronor. Era propåer är fullständigt orealistiska. Jag har svårt att tro att några av era "närstående", någorlunda kompetenta moderatkonomer någonsin skulle kunna gå på ett så här egendomligt förslag.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

12 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1982/83:121 Fortsatt valutareglering

1982/83:127 Vissa administrativa frågor inom den allmänna försäkringen, m. m.

1982/83:138 Vissa materielunderhållsfrågor inom försvaret

1982/83:139 Likvidation av aktiebolag m. m.

1982/83:142 Godkännande av 1983 års internationella kaffeavtal, m. m.

1982/83:143 Ändrad indelning av försvarsmaktens personal, m. m.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Lönsparande,
m. m.*

1982/83:146 Ändring i 12 kap. 15 § jordabalken
1982/83:149 Ändrad styrelserepresentation inom stiftelseorganisationen för
skyddat arbete m. m.

**Meddelande om
frågor**

13 § Anmälades och bordlades
Motionerna
1982/83:2232 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*
1982/83:2233 av *Christer Eirefelt och Hugo Bergdahl*
1982/83:2234 av *Arne Fransson m. fl.*
1982/83:2235 av *Marianne Stålberg m. fl.*
1982/83:2236 av *Jörn Svensson m. fl.*
1982/83:2237 av *Lars Svensson m. fl.*
1982/83:2238 av *Bo Södersten m. fl.*
1982/83:2239 av *Olle Östrand m. fl.*
Bryggeribranschens fortsatta utveckling (prop. 1982/83:92)

1982/83:2240 av *Lars Werner m. fl.*
Förbättrade förmåner åt värnpliktiga m. fl. (prop. 1982/83:115)

1982/83:2241 av *Lars Werner m. fl.*
Riktlinjer för JAS-projektet (prop. 1982/83:119)

1982/83:2242 av *Inga Lantz m. fl.*
Ändring i läkemedelsförordningen m. m. (prop. 1982/83:122)

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 23 mars

1982/83:367 av *Tore Claeson (vpk)* till bostadsministern om villkoren för
övergång från hyresrätt till bostadsrätt:

Den 2 juni 1982 fattade riksdagen beslut med anledning av en regerings-
proposition om övergång från hyresrätt till bostadsrätt, innefattande även de
allmännyttiga bostadsföretagens hyreshus. Bl. a. infördes då en s. k.
majoritetsregel för köp av hyresfastighet.

Från regeln om att ett beslut om förvärv och övergång till bostadsrätt måste
biträdas av minst två tredjedelar av hyresgästerna undantogs emellertid
bostadsrättsföreningar anslutna till de rikskooperativa organisationerna.
Civilutskottets och riksdagens majoritet förutsatte att HSB och Riksbyggen
skulle bevaka att det alltid fanns ett "betryggande manifesterat intresse för
ombildningen" hos hyresgästerna.

Nu har det i praktiken visat sig att det kan bli tvärtom, dvs. att ett
betryggande manifesterat intresse från hyresgästerna för att behålla hyres-

rätten inte respekteras. Exempel på detta är den mycket omdiskuterade utförsäljningen av 3 500 allmännyttiga hyreslägenheter i Haninge kommun och den därefter påbörjade omvandlingen till bostadsrätter, i strid mot en stor hyresgästmajoritet.

Jag vill därför fråga bostadsministern:

Är bostadsministern beredd att låta ompröva rätten till undantag från två tredjedels majoritet vid övergång från hyres- till bostadsrätt, om det visar sig att sådana omvandlingar genomförs mot en berörd hyresgästmajoritets vilja?

1982/83:368 av *Tore Claeson* (vpk) till bostadsministern om fukt-, mögel- och rötskador i bostäder:

Fukt, mögel och röta i byggnader har under senare år blivit ett allt större problem som synes allt svårare att bemästra.

Hundratusentals människors bostäder, ekonomi och hälsa hotas och problemen ökar allt hastigare. Antalet personer med allergi och andra sjukdomar som orsakas av fukt och av mögelsporer blir allt fler. Tidigare friska människor har blivit svårt allergiska och tvingats flytta från sina hus och lägenheter. Fysisk och psykisk ohälsa och knäckt familjeekonomi drabbar många, framför allt boende i småhus som byggts under de senaste tio åren.

Jag vill därför fråga bostadsministern:

Vad tänker regeringen göra dels för att hjälpa människor som drabbats av hälso- och ekonomiska problem till följd av ökade fukt-, mögel- och rötskador i sina bostäder, dels för att stoppa eller begränsa sådana skador i nybyggnader?

1982/83:369 av *Tore Claeson* (vpk) till kommunikationsministern om persontrafiken på TGOJ:s järnvägsnät:

Olika trafikaktiebolags järnvägslinjer, eller delar av dessa, har eller har haft ett omfattande samarbete med SJ-trafik och därför ofta setts som funktionella delar av SJ:s stambanenät.

Så är exempelvis fallet med Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösunds järnvägar (TGOJ). Riksdagen beslutade hösten 1982 godkänna att SJ förvärvade aktierna i TGOJ. SJ övertog då hälften av aktierna, och resten övertas år 1989 för en symbolisk summa av 1 kr.

Planer finns nu om fortsatt nedläggning av persontrafik på TGOJ:s bandelar i Södermanland. TGOJ ställer krav på subventioner från länstrafikbolaget (SLT) och kommuner som villkor för att upprätthålla viss persontrafik.

Närmast gäller det nu linjen Oxelösund-Flen, där TGOJ forcerat fram ett beslut om nedläggning av persontågen under innevarande år, ett beslut som främst drabbar Oxelösund, men även andra kommuner och deras invånare.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Meddelande om
frågor*

Onsdagen den
23 mars 1983

*Meddelande om
frågor*

Jag vill mot denna bakgrund ställa följande fråga till kommunikationsministern:

Ansvar regeringen en fortsatt nedläggning av persontrafiken på TGOJ:s järnvägsnät acceptabel och önskvärd mot bakgrund av överenskommelsen om SJ:s aktieövertagande, eller är regeringen beredd att söka medverka till att sådana planer förhindras?

o **1982/83:370** av *Eva Hjelmström* (vpk) till utrikesministern om åtgärder för att stödja den sandinistiska regimen i Nicaragua:

Nicaragua har, sedan den progressiva regimen ersatte Somozadiktaturen 1979, ständigt utsatts för trakasserier och attacker från de reaktionära krafterna i området. Nu senast har ett antal trupper sökt invadera landet från Honduras. Denna s. k. Somozagerilla tränas och understöds av USA, som inte kan acceptera sandinistregimens försök att skapa välfärd för massorna och inte bara för en liten inhemsk diktaturklick.

Mot bakgrund härav vill jag ställa följande fråga till utrikesministern:

Avser utrikesministern att fördöma USA:s inblandning i området, och vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att söka stödja den sandinistiska regimen i dess ansträngningar att åstadkomma en demokratisk utveckling?

1982/83:371 av *Bertil Jonasson* (c) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot arbetslösheten i Värmland:

Arbetslösheten är svår över hela landet. Jämfört med tidigare år är arbetslösheten nu större i praktiskt taget varje län. Sysselsättningsläget i Värmland är alltför mycket dåligt. Värmland tillhör de län som har den högsta arbetslösheten. För att begränsa problemen gäller det att utnyttja varje positiv möjlighet till arbete. Vägbyggande är härvid av särskilt stort intresse, då det medverkar till bättre levnadsvillkor för människorna och en billigare och mera rationell frakt för näringslivet. Inom vägverket har tagits fram projekt i Värmland som nästa vinter skulle kunna ge sysselsättning för ca 300 personer. Många av dessa vägprojekt gäller sådant som nu är flaskhalsar i trafiken. Från trafiksäkerhetssynpunkt är projekten mycket väsentliga.

Mot den redovisade bakgrunden vill jag fråga arbetsmarknadsministern om hon är beredd medverka till att minska arbetslösheten i Värmland kommande vinter genom byggande av möjliga vägojekt?

1982/83:372 av *Margareta Gard* (m) till bostadsministern om eventuella planer på att införa en ny skatt på fritidshus:

Diskussionen om införande av en småhusskatt har medfört att många ställer sig frågande om även fritidshusen skall beläggas med en liknande skatt.

Jag vill därför till bostadsministern ställa följande fråga:

Avser bostadsministern att införa en ny skatt på även fritidshus?

1982/83:373 av *Bertil Måbrink* (vpk) till utrikesministern om åtgärder för att stödja den kurdiska minoriteten i Turkiet:

Den turkiska militärjuntans förtryck av den egna befolkningen ökar. Särskilt drabbas den stora kurdiska minoriteten i Turkiet. När vi läser om massrättegångar, tortyr och avrättningar i östra Turkiet, omkring Diyarbakir och andra städer, är det i huvudsak kurdiska oppositionella det är fråga om. Den svenska regeringen har enligt min mening inte tillräckligt uppmärksammat detta problem.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att stödja den kurdiska minoriteten i Turkiet?

1982/83:374 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om situationen för kurderna i Irak:

Det pågående kriget mellan Irak och Iran har drabbat den kurdiska befolkningen i Irak särskilt hårt, eftersom stridshandlingarna pågår framför allt i kurdiska områden. En flyktingström från Irak över gränsen till Iran har påvisats. Flera av dessa flyktingar har så småningom dykt upp i Sverige. Den senaste tiden har flera avisningar av sådana kurdiska flyktingar kunnat noteras.

Jag vill fråga utrikesministern:

Hur bedömer regeringen situationen för kurderna i Irak, och hur motiveras avisningarna av dessa människor från Sverige?

1982/83:375 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om livsmedelsbristen i Etiopien:

Den långvariga torkan i Etiopien har drabbat befolkningen mycket hårt. Speciellt i de norra delarna av landet har svälten på nytt skördat offer. Trots insatser från den etiopiska regeringen är situationen allvarlig för stora grupper. Det svenska katastrofbiståndet, som är avsett för insatser i sådana här fall, borde komma till användning.

Jag vill fråga utrikesministern:

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta med anledning av de alarmerande rapporterna om livsmedelsbristen i Etiopien?

1982/83:376 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utrikesministern om åtgärder för att stödja kurderna i Iran:

Den kurdiska befolkningen i Iran har utsatts för värre förföljelser än andra grupper. Den iranska regeringen bedriver ett regelrätt krig mot kurderna, jämsides med det pågående kriget mot Irak. Det är attacker som riktar sig mot kurderna som etnisk och nationell minoritet och som genomförs i form av massakrer i kurdiska byar, där i första hand civilbefolkningen, framför allt kvinnor och barn, drabbas.

Nr 105

Onsdagen den
23 mars 1983

*Meddelande om
frågor*

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att stödja kurderna i Iran?

1982/83:377 av John Andersson (vpk) till jordbruksministern om åtgärder på grund av att nya kemiska bekämpningsmedel kan komma till användning:

Det är nu klart att preparatet Vydate, med den aktiva beståndsdelen oxamyl, kommer att registreras för användning i Sverige. Ansökan om godkännande har legat ganska många år hos produktkontrollbyrån, bl. a. beroende på ämnets höga akuta giftighet.

Registreringen av Vydate innebär i praktiken att vi får en ny grupp av kemiska bekämpningsmedel i landet: Kemikalier som kan användas mot potatis cystnematoder. Dessa skadegörare har hittills bekämpats med varierad växtföljd och resistent sorter.

Att nya grupper mycket giftiga bekämpningsmedel börjar användas i landet kan knappast sägas vara i överensstämmelse med regeringens uttalade målsättning att begränsa användningen av kemiska medel.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Avser jordbruksministern vidta några åtgärder i anledning av att en ny grupp av kemiska medel får användas i landet?

15 § Kammaren åtskildes kl. 17.50.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert